

Devlet Planlama Örgütü

2007 YILI PROGRAMI

Ocak 2007, Lefkoşa

İÇİNDEKİLER
BİRİNCİ BÖLÜM
MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

Sayfa No

2007 YILI PROGRAMI'NA İLİŞKİN BAKANLAR KURULU KARARI	iv
2007 YILI PROGRAMI'NIN KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR	v
1. 2002-2006 Dönemine İlişkin Genel Değerlendirme	1-14
2.2006 Yılı Büyüme Hızı ve GSMH'nın Bileşimi	15-17
3. 2006 Yılında Kaynakların Kullanımı	18-23
3.1.Ekonominin Genel Dengesi	18
3.2.Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	20
3.3.Tüketim Harcamaları	22
4. 2006 Yılında Finansman Dengesi	24-29
4.1.Kamu Gelirleri	24
4.2.Kamu Giderleri	26
4.3.Kamu Kesimi Genel Dengesi	26
4.4.Özel Kesim Genel Dengesi	26
4.5.Devlet Bütçe Dengesi	28
5. 2006 Yılı Ödemeler Dengesi	30-32
5.1.Dış Ticaret	30
5.2.Görünmeyen İşlemler	30
5.3.Sermaye Hareketleri	32
5.4.Rezerv Hareketleri	32
6. 2006 Yılı Fiyat Hareketleri	33-34
7. 2006 Yılı Banka Mevduatları ve Krediler	35-37
7.1.Banka Mevduatları	35
7.1.1.Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri	35
7.1.2.Döviz Mevduat Gelişmeleri	36
7.2.Krediler	36
8. 2006 Yılında İşgücü Gereği ve İstihdam	38-39

İKİNCİ BÖLÜM
TEMEL AMAÇLAR, MAKROEKONOMİK HEDEF,
İLKE VE POLİTİKALAR

1. Programın Temel Amaçları ve Orta Vadeli Kalkınma Stratejileri	41-44
2. Kalkınma Stratejisinin Temel İlke ve Politikaları	45-49
2.1. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi	45
2.2. İyi Yönetişim İlkeleri	45
2.3. Maliye Politikaları	46
2.4. Özelleştirme/Özerkleştirme Politikaları	47
2.5. Yatırım Politikaları	48
2.6. Dış Ticaret Politikaları	48
3. Makroekonomik Hedefler	49-64
3.1. GSMH	49
3.2. Ekonominin Genel Dengesi	51
3.3. Kaynaklar – Harcamalar Dengesi	52
3.4. Yatırım – Tasarruf Dengesi	55
3.5. Sermaye Birikimi ve Sabit Sermaye Yatırımları	56
3.6. Kamu Kesimi Genel Dengesi	57
3.7. Özel Kesim Genel Dengesi	57
3.8. Devlet Bütçe Dengesi	60
3.9. Ödemeler Dengesi	62
3.10. İşgücü İhtiyacı	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SEKTÖREL İLKE, POLİTİKA VE ÖNGÖRÜLER

1. Tarım	65
2. Sanayi	68
3. İnşaat	69
4. Ticaret	70
5. Turizm	71
6. Ulaştırma – Haberleşme	73
7. Eğitim	74
8. Kültür	77
9. Gençlik	78
10. Spor	79
11. Sağlık	80
12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik	80
13. Çevre	82
14. Fiziki Planlama	84
15. İskan	84
16. Kooperatifçilik	85
17. İdari Örgütlenme	85
18. Yerel Yönetimler	86
19. Beşeri Kaynaklar	87

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
1	GSMH, GSYİH ve Sektörler İtibarıyla Reel Büyüme Hızları	2
2	Dolar Bazında KKTC'nin En Önemli İhraç Malları	3
3	Gayri Safi Milli Hasılanın Sektörel Paylarındaki Gelişmeler	5
4	Ekonominin Genel Dengesi	6
5	Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı ve Gelişimi	8
6	Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	9
7	Banka Mevduatları ve Banka Kredilerinin Kullanım Durumu	11
8	Ödemeler Dengesi	13
9	GSYİH'nin Sektörel Dağılımı ve GSMH	16
10	Ekonominin Genel Dengesi	19
11	Yılları İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	21
12	Tüketim Harcamaları	23
13	Kamu Kesimi Genel Dengesi	25
14	Özel Kesim Genel Dengesi	27
15	Devlet Bütçe Dengesi	29
16	Ödemeler Dengesi	31
17	Tüketici Fiyatları Endeksi	33
18	ABD Doları Aylık Ortalama Resmi Kur Değişimleri	34
19	Türk Lirası Mevduatlar	35
20	Döviz Mevduatları	36
21	Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı	37
22	İşgücü Gereğinde Gelişme	38
23	Sektörel Katma Değer ve GSMH Hedefleri	50
24	Ekonominin Genel Dengesi	51
25	Kaynaklar – Harcamalar Dengesi	53
26	Tüketim Harcamaları	54
27	Yatırım – Tasarruf Dengesi	55
28	2007 Yılı Sektörel Sabit Sermaye Yatırım Gereği	56
29	Kamu Kesimi Genel Dengesi	58
30	Özel Kesim Genel Dengesi	59
31	2007 Devlet Bütçe Dengesi	61
32	Ödemeler Dengesi	63
33	2007 Yılı Ek İşgücü Gereği	64

KARAR NUMARASI : S (K-II) 583-2006
2007 YILI PROGRAMI

(Önerge No: 2522/2006)
(KKTCBb)

Bakanlar Kurulu, Devlet Planlama Örgütü'nce hazırlanan ekteki 2007 Yılı Program Taslağını 33/1976 sayılı Devlet Planlama Örgütü Yasası'nın 17'nci maddesi uyarınca onayladı.

27.12.2006

**2007 YILI PROGRAMI'NIN
KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR**

1. Bakanlıklar, bağlı ve ilgili kuruluşlar çalışmalarında ve uygulamalarında, 2007 Yılı Programında yer alan makroekonomik ilke ve politikalar ile sektörel politikaları esas alırlar.

Tüm kamu kuruluşları, doğrudan kendi görev ve yetki alanlarına giren konular olmakla beraber, sosyal ve ekonomik yaşamla ilgili birçok uygulamanın, çok sektörlü ve çok taraflı etkileşim içinde olması nedeniyle, uygulamalarında, etkilenebilecek toplumsal paydaşları temsil eden sivil toplum örgütleriyle istişare ederler; ve kendi aralarında mutlaka işbirliği ve koordinasyon sağlarlar.

2. Devlet Planlama Örgütü İzleme ve Koordinasyon Dairesi, kuruluşların Program ilke ve politikalarına uyumundan, Program hedefleri doğrultusunda gelişmelerin izlenmesinden ve gereği halinde kuruluşlararası koordinasyon sağlanmasından sorumludur.

3. İzleme ve Koordinasyon fonksiyonunun etkinlikle sürdürülebilmesi amacıyla, Bakanlık uygulama birimleri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri, kamu iştiraki olan kuruluşlar ve Yerel Yönetimler, İzleme ve Koordinasyon Dairesi tarafından geliştirilecek örneklere uygun olarak, belirlenen zaman dilimleri için ve öngörülen sürede, herhangi bir uyarı beklemeden Dönem Raporları ve/veya Önemli Proje Raporları ve/veya İşletme Gerçekleşme Raporları hazırlamak ve DPÖ'ne iletmekle yükümlüdür.

(a) Dönem Raporları: Bakanlık uygulama birimleri ve kamu kuruluşları, kendi temel fonksiyonları çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerini, mevzuat değişim ve/veya yeniliklerini ve yatırımlarına ilişkin harcama detaylarını da içeren yatırım projesi gerçekleşme durumlarını belirtirler. Dönem Raporları, takvim yılı başından başlayan ve üçer aylık dönemleri içerecek şekilde ve en geç dönem sonunu takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama Örgütü'ne iletilir.

(b) İşletme Gerçekleşme Raporları: Kamu İktisadi Teşebbüsleri, kamu iştiraki olan kuruluşlar ve Devlet Bütçesi'nden katkı alan kamu kurumları, işletmelerinin mal ve/veya hizmet üretimi gerçekleştirmelerini, kapasite kullanımını ve istihdam durumlarını, yatırımlarını, satış, stok, dış

ticaret (ithalat ve ihracat), kamu kaynağı kullanımı detaylarını içeren ve mali portrelerini özetleyen Raporları, takvim yılı başından başlayan ve üçer aylık dönemleri içerecek şekilde ve en geç dönem sonunu takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama rgt'ne iletirler.

4. DP İzleme ve Koordinasyon Dairesi kuruluşlardan gelen Raporların değerlendirme sonuçlarına göre ve gereği halinde toplantılar düzenleme yoluyla Program öngörülerinin gerçekleşme durumuna ilişkin Değerlendirme Raporları hazırlar ve varsa önerileriyle birlikte ilgililere iletir.

5. Bu karar Resmi Gazetede yayımlandığı günden itibaren yürürlüğe girer.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

1.2002-2006 Dönemine İlişkin Genel Değerlendirme

2002 yılından başlayarak yüksek bir performansla büyüyen KKTC ekonomisi, 2006 gerçekleşme tahminlerini de dikkate alarak değerlendirildiğinde, son beş yılda reel olarak GSMH'da %10.9 ve GSYİH'da ise %10.5 oranında yıllık ortalama büyüme kaydetmiştir. Çoğunlukla bankacılık krizinin etkisiyle başlayan ve TC'ndeki sabit kur çıpası politikası uygulamasının çöküşüyle tüm ekonomiye yansıyan ekonomik kriz, ülkedeki toplam yatırımların ve kamu kesimi yerel gelirlerinin gerilemesine, enflasyonun tırmanışa geçmesine, istihdam sorununun artmasına neden olmuş ve dolayısıyla 2000 ve 2001 yıllarında ekonomimizde gerileme yaşanmıştır. Özellikle bankacılık krizinin aşılabilmesi yönünde TC'nden sağlanmış olan finansmanın, bankacılık mevzuatındaki revizyonun yapılması ve ardından 2002 yılı içinde yükselen barış ve çözüm umutlarının da etkisiyle 2002 yılında ekonomi toparlanma sürecine girmiştir. 2003 yılında Kıbrıs sorununa ilişkin çözüm ve AB üyeliği perspektifinin yükselmesi ve kapıların açılmasının da olumlu etkileriyle yatırımlar yükseliş trendine girmiş; ülkemizde artan yatırımların yanı sıra yabancı yatırımcıların ülkemize ilgisi artmış; ve yeni istihdam olanaklarının gelişmesi yanı sıra ekonomik büyüme de hızlanmıştır. 2003 yılında % 11.4 olan büyüme, 2004 yılında % 15.4 oranıyla dönemin en yüksek büyüme hızına ulaşmıştır. Özellikle 2004 yılında yatırımların reel olarak % 35.1 oranında büyümesi ekonominin canlanmasında bir sıçrama etkisi yaratmış ve bunun çoğaltan etkisiyle tüm sektörlerde büyüme gerçekleşmiştir. 2005 ve 2006 yıllarında da devam eden büyüme, 2004 yılına kıyasla daha düşük oranda ve hedeflenenin üzerinde bir hızla devam etmiştir.

Ülke ekonomisinde, yıllık ortalama büyüme hızı olarak, en yüksek oranlı büyüme yaşanan ilk beş yıllık dönem özelliği ile anılacak olan bu dönemde, hiç kuşkusuz ülkenin makroekonomik dengelerinde ve sektörel yapısında bir takım olumlu ve olumsuz gelişmeler de yaşanmıştır.

Yüksek oranlı büyüme hızına ulaşılmasında, sektörel etkilerin farklılaştığı görülmektedir (tablo 1). Şöyle ki, İnşaat, Toptan ve Perakende Ticaret (aynı paralelde ithalat vergileri) ile Serbest Meslek ve Hizmetler Sektörleri, genel ekonomideki büyüme hızının üzerinde bir hızla artarken; Tarım, Sanayi, Turizm, Ulaştırma-Haberleşme, Konut Sahipliği ve Kamu Hizmetleri

sektörleri, büyüme kaydetmiş olmakla beraber, genel büyüme hızının gerisinde kalmıştır. Mali Müesseseler sektörünün ise ortalama büyüme hızı, 2000, 2001 ve 2002 yıllarında üç yıl ardarda yaşanan Bankalar Krizi odaklı gerileme, ardından gelen yeniden yapılandırma sonrasındaki olumlu gelişmelerin etkisiyle kısıtlı da olsa bir büyüme yaşanmış ve dolayısıyla beş yıllık dönemdeki yıllık ortalama büyüme hızı oldukça sınırlı bir seviyede, %0.5 düzeyinde, kalmıştır.

Yıllık ortalama GSMH artışının, GSYİH'daki artışın üzerinde gerçekleşmesini sağlayan Net Dış Alem Faktör gelirlerindeki hızlı artış ise, özellikle 2003 ve 2004 yıllarında, Güney Kıbrıs'la aramızdaki kapıların açılmasından ve Güney'de çalışma olanağı bulan insan gücümüzün ülkemize taşıdığı emek gelirlerinden kaynaklanmıştır. Bu yüksek oranlı artış 2004 yılı sonrasında giderek azalmış, hatta son iki yılda GSYİH artış hızının gerisine inmiştir. Diğer bir deyişle ülkemizdeki yatırımların da hızlanmış olması ve çalışma koşullarının iyileşmesiyle ülkemizdeki işgücü piyasasında işgücüne talebi artırmış ve Güney'e dönük iş arayışları trendini ters yönde etkilemiştir.

Tablo - 1 GSMH, GSYİH ve Sektörler İtibariyle Reel Büyüme Hızları (%)

Sektörler	2002	2003	2004	2005	2006 ¹	Yıllık Ortalama Büyüme
1. Tarım	18.9	7.3	8.5	2.8	-0.1	7.3
1.1. Bitkisel	30.5	4.1	9.4	-6.0	-3.5	6.2
1.2. Hayvancılık	4.7	13.1	6.0	12.4	5.0	8.2
1.3. Ormancılık	23.6	-16.6	99.2	19.2	-2.3	19.1
1.4. Balıkçılık	7.3	13.3	-5.5	29.8	-3.9	7.5
2. Sanayi	5.0	7.7	10.6	6.4	5.9	7.1
2.1. Taşocakçılığı	7.4	24.5	8.6	11.0	21.1	14.3
2.2. İmalat Sanayii	5.7	7.3	10.2	5.1	5.1	6.7
2.3. Elektrik-Su	1.2	7.2	13.3	11.7	6.4	7.9
3. İnşaat	15.9	30.8	5.3	18.9	35.2	20.7
4. Ticaret-Turizm	13.9	12.5	25.5	20.8	2.3	14.7
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	12.0	14.6	27.2	24.9	5.5	16.5
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	21.6	5.0	18.9	3.3	-13.8	6.2
5. Ulaştırma-Haberleşme	3.7	4.2	8.8	14.2	4.8	7.1
6. Mali Müesseseler	-10.1	6.7	-0.3	4.2	2.9	0.5
7. Konut Sahipliği	2.0	2.4	2.4	3.4	4.4	2.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	0.9	5.7	26.0	19.1	17.5	13.5
9. Kamu Hizmetleri	-0.5	4.1	5.2	6.8	6.3	4.3
10. İthalat Vergileri	6.7	36.9	46.8	29.7	0.2	22.8
11. GSYİH	6.2	10.6	14.2	13.8	7.8	10.5
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	594.1	123.6	88.4	4.2	5.1	100.0
GSMH	6.9	11.4	15.4	13.5	7.8	10.9

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Fiziksel üretimi yaratan Tarım ve Sanayi sektörlerindeki büyüme hızının genel büyümenin altında kalması, tarımın çoğunlukla iklimik koşullara bağımlılığından ve tarımsal ürünleri ile sanayi ürünleri ihracat potansiyelimizin, ambargo ve izolasyonlar nedeniyle yeterince gelişemediğinden kaynaklanmıştır. Dolayısıyla bu sektörlerimizdeki büyüme, çoğunlukla iç talep artışlarına ve bir kısım üretim alanlarında da ihracat artışlarından kaynaklanmıştır. Tarımsal sanayi ürünleri arasında yer alan, süt ürünleri sanayi, bu sanayiye girdi olan süt üretimini yaratan hayvancılık sektöründeki gelişmelerde dış talep etkisi görmek mümkün; çünkü hellim ve peynir çeşitleri ihracatında, dolar bazında yılda ortalama % 35'e varan, artış meydana gelmiştir (tablo 2). Ayrıca alkollü içki sanayinin önemli ürünleri arasında yer alan rakı ihracatında da önemli ölçüde artış gerçekleşmiştir.

Tablo - 2 Dolar Bazında KKTC'nin En Önemli İhraç Malları
(2001-2005)

(Bin ABD Doları)

	2001		2002		2003		2004		2005		Yıllık ort.artış (%)
	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	Değer	Pay(%)	
Toplam	34,617.5	100.0	45,427.5	100.0	50,805.2	100.0	61,977.4	100.0	68,076.5	100.0	18.4
Narenciye	9,902.9	28.6	17,137.9	37.7	17,809.5	35.1	20,076.1	32.4	20,195.2	29.7	19.5
Narenciye Konsantre	1,714.0	4.9	1,808.2	4.0	1,329.4	2.6	1,515.8	2.5	2,982.0	4.4	14.8
Deri	651.9	1.9	907.7	2.0	570.5	1.1	700.8	1.1	730.4	1.1	2.9
Konfeksiyon	11,110.5	32.1	10,895.2	24.0	10,242.7	20.2	11,762.2	19.0	9,954.1	14.6	-2.7
Sigara	411.1	1.2	926.4	2.0	1,237.3	2.4	1,377.8	2.2	1,371.0	2.0	35.1
İlaç	1,161.4	3.4	931.6	2.1	1,049.8	2.1	1,419.9	2.3	820.0	1.2	-8.3
Hellim	2,069.2	6.0	2,740.2	6.0	2,666.6	5.2	3,401.9	5.5	6,273.8	9.2	32.0
Peynir Çeşitleri	3,016.6	8.7	3,244.6	7.1	5,195.6	10.2	8,195.6	13.2	10,305.2	15.1	36.0
Rakı	240.7	0.7	1,175.5	2.6	2,946.6	5.8	3,894.7	6.3	5,277.5	7.8	116.4
Diğer	3,754.7	10.9	5,660.2	12.5	7,757.2	15.3	9,632.6	15.5	10,167.3	14.9	28.3

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

İthalattaki yüksek oranlı artış sonucunda, dış ticaret dengesi açığının önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Burada da en önemli etken yatırımların yılda ortalama % 22 oranında artması ve makine teçhizat yatırımlarının tümüyle, inşaat yatırımlarının da kısmen ithalden sağlanmasıdır.

Hiç kuşkusuz refah artışının bir göstergesi olan tüketim artışının da yılda ortalama % 10.1 oranında artması ithalat artışında etkili olmuştur.

Nitekim beş yıllık dönem içerisinde, az da olsa bir artış seyri gösteren ihracat dönem başındaki 45 milyon Dolar düzeyinden dönem sonunda 65 milyon Dolar düzeyine yükselmiştir.

Diğer yandan, hizmet ihracatı içerisinde önemli bir yeri olan Turizm Sektöründe, bu dönem içerisinde, yılda ortalama % 6.2 oranında büyüme meydana gelmiştir. Değerlendirilen dönem itibarıyla son yıl olan 2006 yılı tahminlerine göre, otelcilik lokantacılık sektöründeki daralma, yıllık ortalama büyümenin nispi olarak düşük kalmasında etkili olurken; hizmet ihracatında önemli yeri olan yükseköğretim sektöründeki olumlu gelişmeler serbest meslek ve hizmetler sektörünün yüksek oranlı büyümesinde etkili olmuştur.

Sektörler arasında önemli ölçüde farklılaşan büyüme hızları sonucunda, ekonominin yapısında değişiklik meydana gelmiştir (tablo 3). Şöyle ki, GSYİH içerisindeki payları itibarıyla 2002-2006 yıllarında Kamu Hizmetleri, Tarım Sanayi, Otelcilik-Lokantacılık, Ulaştırma-Haberleşme, Mali Müesseseler ve Konut Sahipliği paylarında düşüş meydana gelirken İnşaat, Toptan ve Perakende Ticaret, Serbest Meslek ve Hizmetler sektörlerinin paylarında artış meydana gelmiştir. Bu değişimde yapısal açıdan en olumlu gelişme Kamu Hizmetleri sektörünün payında 3.1 puan gerileme olması böylelikle kamu kesiminin toplam ekonomi içindeki yerinin azalmasıdır. Ayrıca serbest meslek ve hizmetler sektörü içerisinde yer alan ve sektörün büyümesinde etkili olan yükseköğretim sektöründeki gelişmelerin, yarattığı katma değerle GSYİH artışında ve sağladığı görünmeyen gelirlerle de ödemeler dengesinde olumlu yönde katkı sağlamasıdır.

Diğer yandan, önemli ölçüde ithalat artışından kaynaklanan, Toptan ve Perakende Ticaret sektörü payının 2.9 puan artmasına neden olmuştur. Dış ticaret dengesini ve dolayısıyla cari işlemler dengesini olumsuz yönde etkileyen yüksek oranlı ithalat artışı, yatırım atağında olan, genel refah artışı yaşayan ve aslında ada ekonomisinin olmanın temel özellikleriyle ithalat bağımlılığı yüksek olan ekonomimizde, gelişmenin doğal sonucudur.

Tablo – 3 Gayri Safi Milli Hasılının Sektörel Paylarında Gelişmeler

Sektörler	(GSYİH Payları itibarıyla, %)				
	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
1. Tarım	10.9	10.6	10.0	9.1	8.4
1.1. Bitkisel	6.4	6.0	5.7	4.7	4.3
1.2. Hayvancılık	3.8	3.9	3.6	3.6	3.5
1.3. Ormancılık	0.2	0.1	0.2	0.2	0.2
1.4. Balıkçılık	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5
2. Sanayi	11.9	11.6	11.2	10.5	10.3
2.1. Taşocakçılığı	0.3	0.4	0.3	0.3	0.4
2.2. İmalat Sanayii	9.6	9.3	9.0	8.3	8.1
2.3. Elektrik-Su	2.0	1.9	1.9	1.8	1.8
3. İnşaat	8.6	10.1	9.3	9.8	12.2
4. Ticaret-Turizm	15.7	15.9	17.5	18.6	17.6
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	12.3	12.7	14.1	15.5	15.2
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	3.4	3.2	3.4	3.1	2.4
5. Ulaştırma-Haberleşme	12.7	12.0	11.4	11.4	11.1
6. Mali Müesseseler	4.3	4.2	3.6	3.3	3.2
7. Konut Sahipliği	5.4	5.0	4.4	4.0	3.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	8.9	8.5	9.4	9.8	10.7
9. Kamu Hizmetleri	16.0	15.1	13.9	13.1	12.9
10. İthalat Vergileri	5.7	7.1	9.1	10.4	9.7
11. GSYİH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	0.8	1.6	2.6	2.4	2.3
GSMH	100.8	101.6	102.6	102.4	102.3

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

İnşaat Sektörünün ekonomi içerisindeki payının büyümesi, ise yine sabit sermaye yatırımlarının hızlanmasından kaynaklanmaktadır. Turizmde kapasite artırımı yönündeki yeni yatırımların yanında yenileme yatırımlarının da hız kazanmış olması, iç ve dış talep kaynaklı konut yatırımlarının artması ve kamu kesiminde altyapı yatırımlarının hızlandırılması inşaat sektörünün hızla büyümesinde ve payının artmasında etkili olmuştur.

İthalat artışı nedeniyle ithalat vergilerinin de artması, hem GSYİH'daki artışa katkı yapmış ve hem de kamu maliyesi dengelerini olumlu yönde etkilemiştir.

Beş yıllık dönem için, ekonominin genel dengesindeki gelişmelere bakıldığında (tablo 4), yıllık ortalama büyüme oranları itibarıyla: toplam kaynakların % 12.8 oranında büyümesi sonucunda, toplam yatırımların %22 ve toplam tüketimin de %10.9 oranında arttığı görülmektedir. Böylelikle marjinal kaynak artışı toplam tüketime kıyasla, daha yüksek bir payla yatırımlara tahsis edilmiş oldu ve kamu kesimi yatırımları %20.1 oranında artarken, özel

kesim yatırımları da % 22.1 oranında yükseldi. 2002 ve 2003 yıllarında toplam yatırımların GSMH oranı, yüzde 20'nin gerisinde ve toplam yurtiçi tasarruf oranının altında iken, son üç yılda yatırımlar hem yüzde yirminin üzerine çıkmış ve hem de yurtiçi tasarrufu aşan bir düzeye ulaşmıştır. Toplam yatırım tasarruf farkı açığı, yurtiçi tasarruflardaki artışın % 11.1 oranı seviyesinde ancak yatırım artış hızının gerisinde kalmış olması nedeniyle, yatırımların bir kısmı dış açık yoluyla finanse edilmiştir.

Tablo - 4 Ekonominin Genel Dengesi

(1977 Fiyatlarıyla, YTL)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹	Yıllık Ortalama Büyüme (%)
1. Toplam Kaynaklar	8,706.7	9,000.7	10,023.3	11,833.4	14,908.9	15,906.9	12.8
1.1. GSMH	8,545.9	9,133.1	10,177.1	11,739.6	13,327.0	14,364.0	10.9
1.2. Dış Açık	160.8	-132.4	-153.8	93.8	1,581.9	1,542.9	57.2
2. Toplam Yatırımlar	1,255.7	1,444.9	1,757.2	2,374.3	2,908.2	3,398.7	22.0
2.1. Sabit Sermaye	1,123.7	1,282.6	1,634.0	2,173.0	2,736.3	3,202.5	23.3
2.1.1. Kamu	327.3	466.3	574.4	683.0	740.9	936.2	23.4
2.1.2. Özel	796.4	816.3	1,059.6	1,490.0	1,995.4	2,266.3	23.3
2.2. Stok Değişimleri	132.0	162.3	123.1	201.3	171.9	196.2	8.2
2.2.1. Kamu	55.2	39.7	-6.5	5.1	26.9	19.0	-19.2
2.2.2. Özel	76.8	122.6	129.7	196.2	145.0	177.2	18.2
3. Toplam Tüketim	7,451.0	7,555.8	8,266.1	9,459.0	12,000.7	12,508.2	10.9
4. Kamu Harcanabilir Geliri	1,040.4	696.8	1,730.9	2,288.0	2,571.5	2,875.9	22.6
4.1. Kamu Tüketimi	1,864.5	2,079.1	2,555.1	2,784.7	3,175.8	3,489.6	13.4
4.2. Kamu Tasarrufu	-824.1	-1,382.3	-824.2	-496.8	-604.3	-613.7	-5.7
4.3. Kamu Yatırımı	382.5	506.0	567.9	688.1	767.7	955.2	20.1
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-1,206.6	-1,888.3	-1,392.1	-1,184.9	-1,372.0	-1,568.8	5.4
5. Özel Harcanabilir Gelir	7,505.5	8,436.4	8,446.2	9,451.6	10,755.5	11,488.1	8.9
5.1. Özel Tüketim	5,586.5	5,476.7	5,711.0	6,674.3	8,824.9	9,018.6	10.1
5.2. Özel Tasarruf	1,919.0	2,959.6	2,735.2	2,777.4	1,930.7	2,469.5	5.2
5.3. Özel Yatırım	873.2	938.9	1,189.3	1,686.2	2,140.5	2,443.5	22.9
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	1,045.8	2,020.7	1,545.9	1,091.2	-209.8	25.9	-52.3
Özel Tasarruf Oranı (%)	25.6	35.1	32.4	29.4	18.0	21.5	
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	1,094.9	1,577.3	1,911.0	2,280.6	1,326.3	1,855.8	11.1
Yatırımlar/GSMH (%)	14.7	15.8	17.3	20.2	21.8	23.7	
Tasarruflar/GSMH (%)	12.8	17.3	18.8	19.4	10.0	12.9	

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Yatırımların artışı, özellikle sabit sermaye yatırımlarında daha yüksektir ve yıllık ortalama artışı reel olarak %23.3 oranındadır (tablo 5 - 6). Sabit sermaye yatırımlarında en yüksek oranlı artış, tüm diğer sektörlerdeki yatırım artışına da girdi sağlayan inşaat sektörü yatırımları olmuştur. Bu yatırımlarla inşaat sektöründe kullanılan makine ve ekipmanlardaki yeni teknoloji kullanımlarının artışı, gerek yeni işletmelerin kurulması ve gerekse mevcut işletmelerdeki yenileme yatırımlarından kaynaklanmıştır. İkinci en yüksek oranlı artış kamu kesimi altyapı yatırımlarının yoğunlaştığı elektrik-su sektöründe ve reel olarak yılda ortalama % 44.5 oranında gerçekleşmiştir. Hükümetin özellikle elektrik sektörü altyapı eksikliklerinin giderilmesi yönündeki kararlılığı ve uygulamaya koyduğu projelerle bu sektör yatırımlarının artarak devam etmesi beklenmektedir. İnşaat sektörüne girdi veren taşocakçılığı sektöründe de hem teknoloji yenilemeleri ve hem de çevre dostu teknoloji kullanımının desteklenmesiyle bu sektördeki makine ekipman yatırımları yoğunlaşmış ve yatırımlar yılda ortalama %35.9 oranında artmıştır. İmalat sanayi sektörü yatırımlarının yılda ortalama % 24.5 oranında artması ise hem yeni işletmelerin kurulmasıyla kapasite artırımından ve hem de mevcutların AB standartlarına uyum amacıyla standart belgelerinin teminine yönelik yenileme yatırımlarından kaynaklanmıştır. Aynı paralelde, kapasite artırımı ve yenileme nedeniyle turizm, altyapının geliştirilmesi nedeniyle ulaştırma, hizmet kapasitesinin genişletilip yeni teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması nedeniyle sağlık, eğitim ve mali müesseseler alanlarındaki yatırımlarda da önemli oranlarda reel artış gerçekleşmiştir. Dolayısıyla ithalat artışlarının daha yüksek oranda yatırım artışlarından kaynaklandığı ve ileriye dönük olarak kapasite artırımını ve yeni teknoloji kullanımı ile kaliteyi geliştirerek rekabet gücünü artırdığı görülmektedir.

GSMH'nın, kamu harcanabilir geliri ile özel kesim harcanabilir geliri arasındaki paylaşımda, kamu harcanabilir gelirinin daha yüksek oranlı bir artışla kendi dengelerini geliştirdiği ve kamu tasarrufunda (açığında), %5.7 oranında bir iyileşme gerçekleştirdiği görülmektedir. Özel harcanabilir gelir artışı, kamu harcanabilir gelir artışına kıyasla daha düşük bir oranda artmış olmasına rağmen, özel kesim tasarruflarında da % 5.2 oranında bir iyileşme gerçekleşmiştir. Böylelikle toplam yurtiçi tasarrufların beş yıldaki yıllık ortalama artışı % 11.1 oranında olmuştur. Tasarruf artışının üzerinde bir hızla artan toplam yatırım artışının da dış tasarruf (dış açık) yoluyla karşılandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle hızla artan yatırımların finansmanının artan oranlarda yurtiçi tasarruflardan karşılanması, dış dengeler bakımından daha olumlu bir seyir olacağından, hem kamu ve hem de özel kesim için tasarruf artışı yönünde tedbirlerin alınması, dış dengelerin gelişmesi ve büyümenin sürdürülebilirliği açısından daha yararlı olacaktır.

Tablo - 5 Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı ve Gelişmesi

(1977 Fiyatlarıyla YTL)

Sektörler	2001	2002	2003	2004	2005	Yıllık Ortalama	
						2006 ¹	Artış (%)
1. Tarım	90.0	102.2	104.1	116.8	128.4	139.7	9.2
2. Sanayi	122.0	145.0	216.8	329.2	358.5	500.4	32.6
2.1. Taşocakçılığı	1.4	1.5	3.1	3.4	5.1	6.5	35.9
2.2. İmalat Sanayii	80.2	94.2	143.5	260.6	253.2	239.6	24.5
2.3. Elektrik-Su	40.4	49.3	70.2	65.2	100.2	254.3	44.5
3. İnşaat	20.3	27.9	47.6	99.0	183.4	174.6	53.8
4. Ticaret-Turizm	90.1	123.9	188.7	259.2	291.8	343.1	30.7
4.1. Ticaret	43.7	56.9	75.8	119.4	132.9	148.8	27.8
4.2. Turizm	46.4	67.0	112.9	139.8	158.9	194.3	33.2
5. Ulaştırma-Haberleşme	113.4	191.3	238.6	296.3	364.9	406.1	29.1
6. Mali Müesseseler	9.6	8.8	10.4	35.1	38.6	37.0	31.0
7. Konut Sahipliği	469.2	427.1	486.2	565.3	865.7	1,124.6	19.1
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	44.0	51.5	67.9	102.5	110.1	116.2	21.4
9. Kamu Hizmetleri	165.1	204.9	273.7	369.6	394.9	360.8	16.9
9.1. Sağlık	13.0	8.4	28.3	18.1	18.5	43.5	27.3
9.2. Eğitim	60.0	97.3	125.2	192.0	230.5	177.8	24.3
9.3. Diğer	92.1	99.2	120.2	159.5	145.9	139.5	8.7
Toplam	1,123.7	1,282.6	1,634.0	2,173.0	2,736.3	3,202.5	23.3

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 6 Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

(Cari Fiyatlarla YTL)

Sektörler	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
1. Tarım	11,273,995.9	15,876,418.2	19,505,376.0	25,067,329.5	30,288,995.7	37,024,259.9
2. Sanayi	15,288,051.7	22,529,433.0	40,640,073.2	70,693,090.7	84,573,998.0	132,599,300.7
2.1. Taşocakçılığı	180,013.0	240,120.0	581,744.8	730,071.1	1,210,690.9	1,711,000.0
2.2. İmalat Sanayii	10,043,659.0	14,629,250.3	26,897,248.7	55,959,681.7	59,725,765.6	63,506,914.2
2.3. Elektrik-Su	5,064,379.7	7,660,062.7	13,161,079.7	14,003,337.9	23,637,541.5	67,381,386.5
3. İnşaat	2,544,432.3	4,327,423.0	8,909,608.5	21,259,857.0	43,258,675.4	46,271,874.6
4. Ticaret-Turizm	11,290,015.6	19,239,532.6	35,370,682.2	55,650,643.9	68,847,433.3	90,929,715.5
4.1. Ticaret	5,467,604.9	8,838,609.5	14,210,973.8	25,636,774.0	31,365,312.0	39,432,513.4
4.2. Turizm	5,822,410.7	10,400,923.1	21,159,708.4	30,013,869.9	37,482,121.3	51,497,202.1
5. Ulaştırma-Haberleşme	14,193,791.5	29,705,307.4	44,707,365.5	63,636,784.3	86,087,316.9	107,632,260.5
6. Mali Müesseseler	1,193,000.5	1,371,729.5	1,953,076.3	7,523,937.0	9,103,826.6	9,804,493.2
7. Konut Sahipliği	58,768,951.8	66,347,993.9	91,113,091.2	121,390,563.7	204,215,564.9	298,036,500.0
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	5,518,412.4	7,999,201.9	12,718,481.6	22,014,944.9	25,959,956.5	30,811,351.2
9. Kamu Hizmetleri	20,678,926.6	31,834,567.3	51,285,602.2	79,363,510.0	93,124,289.1	95,624,167.9
9.1. Sağlık	1,632,706.7	1,298,629.4	5,313,311.2	3,884,086.9	4,354,195.6	11,520,000.0
9.2. Eğitim	7,516,154.7	15,117,508.0	23,454,844.6	41,220,862.1	54,362,203.5	47,120,000.0
9.3. Diğer	11,530,065.2	15,418,429.9	22,517,446.4	34,258,561.0	34,407,890.0	36,984,167.9
Toplam	140,749,578.3	199,231,606.8	306,203,356.7	466,600,661.0	645,460,056.4	848,733,923.5

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Yurtiçi tasarrufların artırılması yönünde alınacak tedbirler yanında ülke içerisindeki bankalarda birikmiş bulunan mevduatların daha yüksek oranlarda kredi kullanımına dönüşmesi gerekmektedir. 2001 sonrası yıllardaki gelişmeye bakıldığında, yıllık ortalama artış değerleriyle ve cari fiyatlarla, mevduatların %31.3 ve kredilerin de %21.8 oranında arttığı görülmektedir (tablo 7). 2002-2006 döneminin ilk yıllarında bankalar krizinin devam eden olumsuzluklarının bir yansıması olarak kredi/mevduat oranı oldukça düşüktü; 2004 ve sonrasında bu oranda bir gelişme olmasına rağmen daha yüksek oranlara çıkarılabilmesi yönünde çalışmalar yapılması gereği vardır.

Banka kredi kullanımında sektörel dağılım değerlendirildiği zaman en yüksek artışların, sırasıyla, şahsi ve mesleki borçlarda, bina ve inşaat, ticarete ve nakliye ulaşımda olduğu görülmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çok düşük oranlı bir artış olması, kamu tasarruf açığındaki iyileşme paralelinde iç borçlanma ihtiyacının daraldığını göstermektedir. Sanayi ve turizm yatırımlarının ise büyük ölçüde Kalkınma Bankası ve Teşvik fonundan kredilendirilme olanakları bulunduğu ticari bankalardan kaynak kullanımının düşük olması doğaldır.

Tarım sektöründe, bankalar yanında mali gücü olan kooperatiflerin kredilendirmelerinden de yararlandığı nedenle, bu tablonun toplam tarımsal kredileri içermediği anlaşılmaktadır.

Tablo - 7 Banka Mevduatları ve Banka Kredilerinin Kullanım Durumu

Kredilerin Sektörel Dağılımı	(YTL)											Yıllık
	2001	2002	Artış %	2003	Artış %	2004	Artış %	2005	Artış %	2006 Eylül	Artış %	Ortalama Artış (%)
1. Kamu Kurum ve Kuruluşlar	481,539,949.0	287,261,386.0	-40.3	398,683,042.0	38.8	480,546,727.0	20.5	550,228,705.9	14.5	579,051,234.0	5.2	3.8
2. Tarım	9,657,861.0	6,451,867.0	-33.2	5,714,941.0	-11.4	7,549,728.0	32.1	8,020,849.6	6.2	12,656,577.5	57.8	5.6
3. Sanayi	5,328,570.0	6,917,211.0	29.8	6,891,959.0	-0.4	6,891,552.0	0.0	5,449,898.3	-20.9	6,381,942.1	17.1	3.7
4. Nakliye ve Ulaşım	2,708,014.0	1,606,019.0	-40.7	1,402,365.0	-12.7	1,755,784.0	25.2	14,386,490.4	719.4	9,564,295.7	-33.5	28.7
5. Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	128,922,316.0	108,548,238.0	-15.8	109,899,026.0	1.2	260,780,135.0	137.3	429,522,517.3	64.7	496,426,143.8	15.6	30.9
6. Bina ve İnşaat	13,501,013.0	28,079,824.0	108.0	25,357,955.0	-9.7	34,524,407.0	36.1	64,886,021.9	87.9	87,773,690.0	35.3	45.4
7. Turizm	10,454,780.0	6,394,108.0	-38.8	7,745,439.0	21.1	6,145,152.0	-20.7	2,924,765.1	-52.4	16,642,680.1	469.0	9.7
8. Şahsi ve Mesleki Borçlar	95,888,115.0	149,965,412.0	56.4	221,109,179.0	47.4	374,344,084.0	69.3	494,505,355.3	32.1	806,552,572.6	63.1	53.1
9. İskonto Senetleri	4,698,063.0	2,670,773.0	-43.2	5,156,888.0	93.1	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM KREDİLER	752,698,681.0	597,894,838.0	-20.6	781,960,794.0	30.8	1,172,537,569.0	49.9	1,569,924,603.8	33.9	2,015,049,135.8	28.4	21.8
TOPLAM MEVDUAT	1,159,524,711.7	1,899,965,909.0	63.9	2,492,801,806.0	31.2	3,228,713,962.0	29.5	3,632,739,926.6	12.5	4,528,317,055.9	24.7	31.3
Kredi/ Mevduat Oranı(%)	64.9	31.5		31.4		36.3		43.2		44.5		

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, DPÖ

Ödemeler Dengesindeki ABD Doları bazındaki gelişmeler irdelendiğinde, ithalattaki yüksek oranlı artış nedeniyle Dış Ticaret Dengesi açığının, 2002-2006 yılları arasında 961.7 mil. Dolar arttığı ancak Görünmeyen İşlemler Dengesi artışının 666 mil. Dolar'la sınırlı kaldığı görülmektedir (tablo 8) . Böylelikle, 2002- 2006 döneminde Dış Açığıtaki (Cari İşlemler Dengesindeki) marjinal artışın 295.7 mil. Dolar olarak gerçekleştiği görülmektedir. Dış ticaret dengesi açığının, net turizm gelirleri ve yükseköğretim gelirlerini de içeren diğer görünmeyenler dengesi ile dengelendiği bilinmektedir. Eğitim dahil diğer görünmeyenler kalemleri toplamının 2002 yılında toplam görünmeyen gelirler dengesi içindeki payı yarıya yakın iken, diğer görünmeyen kalemlerin gelirlerinde bu dönem içerisinde daha hızlı bir artış olması nedeniyle, dönemin toplam marjinal artışlarında yaklaşık beşte biri düzeyine inmiştir. Yani net turizm gelirleri artmış olmakla beraber, izolasyonların ulaşımımız üzerindeki olumsuz etkilerinin de gelişmede bir kısıt oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ada ekonomisi olmamız ve gelişme potansiyelimizin çoğunlukla hizmet sektörlerinde olduğu dikkate alınır, izolasyonların kaldırılması yönündeki politikaların ve uğraşların devam etmesi gerekliliği açıklıkla görülmektedir.

2002 yılında çok düşük düzeyde de olsa 13.7 mil. \$ fazla veren cari işlemler dengesi beş yıl sonra 2006 yılında 282 mil.\$ düzeyine yükselmiştir. Son beş yıllık dönem içerisinde ilk dört yılda tedricen gerileyen ortalama dolar kur değeri 2006 yılında yaklaşık %11 dolayında artmış ve bir yıl içinde dönem başı olan 2002 yılı değerine yaklaşmıştır. Böylelikle, son yılda %11 dolayında artan kur değerleri ve özellikle yıl ortalarında yaşanan yüksek oranlı kur dalgalanması 2006 yılındaki turizm hareketlerini ve dolayısıyla gelirlerini de olumsuz yönde etkilemiştir. 2006 yılında, beş yıllık dönem içerisinde ilk kez rezervlerde azalma meydana gelmiştir.

Tablo - 8 Ödemeler Dengesi

Sektörler	Milyon ABD \$					2002-2006 Marjinal Artış
	2002	2003	2004	2005	2006 ¹	
1.Cari İşlemler						
1.1. Dış Ticaret						
1.1.1. Dışsatım	45.4	50.8	62.0	68.1	65.1	19.7
1.1.2. Dışalım	309.6	477.8	853.1	1,255.5	1,291.0	981.4
Dış Ticaret Dengesi	-264.2	-427.0	-791.1	-1,187.4	-1,225.9	-961.7
1.2. Görünmeyen İşlemler						
1.2.1. Turizm (Net)	114.1	178.8	288.3	328.8	258.3	144.2
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	163.8	267.6	488.7	582.3	685.6	521.8
Görünmeyen İşlemler Dengesi	277.9	446.4	777.0	911.1	943.9	666.0
Cari İşlemler Dengesi	13.7	19.4	-14.1	-276.3	-282.0	-295.7
2. Sermaye Hareketleri						
2.1. TC Kredileri	202.3	178.7	175.3	217.2	180.0	-22.3
2.2. Kısa Vadeli Diğer Sermaye Hareketleri(Net)	14.4	46.8	79.4	66.0	70.7	56.3
Sermaye Hareketleri Dengesi	216.7	225.5	254.7	283.2	250.7	34.0
Genel Denge	230.4	244.9	240.6	6.9	-31.3	-261.7
3.Rezerv Hareketleri (- Artış, + Azalış)	-219.0	-281.0	-322.0	-53.0	42.6	261.6
4. Net Hata ve Noksan	-11.4	36.1	81.4	46.1	-11.3	0.1
Ortalama ABD \$ Kuru (1\$= ...YTL)	1.5071	1.4856	1.4281	1.3505	1.4500	-0.0571

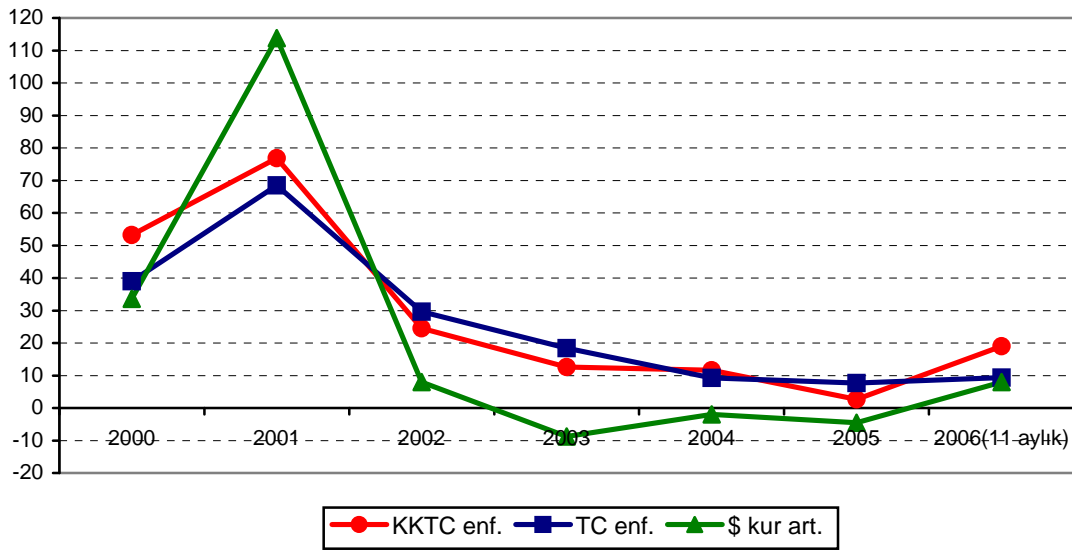
¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Ülkedeki fiyat hareketlerinde 2002 yılı sonrasında nispi bir istikrar ve Tüketici Fiyatları Endeks artış hızında da iyileşme yaşandığı görülmektedir. Bu çerçevede; 2001 yılında % 76.8 olan endeks artışı, 2002'de 24.5'e, 2003 yılında 12.6'ya, 2004 yılında 11.6'ya ve 2005 yılında da % 2.7'ye gerilemiştir. Bu olumlu gelişmede, TC'nde uygulamaya konan ekonomik programın etkisi yanında ülke içinde uygulamaya konan fiyat politikaları paralelinde fon ve katma değer vergisi oranlarının indirilmesi de etkili olmuştur. 2006 yılında bu trendin, çoğunlukla kur değer artışları nedenine dayanan fiyat artışlarıyla, yeniden arttığı görülmektedir.

Genel gelişme trendinden de görülebileceği gibi, KKTC'ndeki fiyat değişim trendi, kur değişim trendi ile daha fazla bir paralellik izlemektedir. Bu da bizim ülkemizdeki genel fiyat değişiminin, kur değerlerindeki değişime duyarlı olduğunu göstermektedir. Ekonomimizin para politikası aracından yoksun olması, parasını kullandığımız ülkenin dış ödemeler dengesindeki değişim etkilerine bağımlı olduğunu, ekonominin çoğunlukla maliye politikası araçlarıyla yönetilebildiği ve dolayısıyla enflasyonu bir dış değişken olarak aldığı görülmektedir.

ABD Doları Kur Artışı ile KKTC ve TC Tüketici Fiyatları Endekslerinin Yıllar İtibariyle Karşılaştırılması

Bu genel değerlendirme bağlamında, ekonominin iç ve dış dengelerinde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla, 2006 Yılı Programında yer alan ve 2007 Yılı Programında da çoğunlukla yinelenen, Orta Vadeli Kalkınma Stratejisinde öngörülen yapısal değişim ve dönüşümlerin hızlandırılması ve izolasyonların kaldırılması yönündeki gayretlerin sürdürülmesi gerekliliği önemini artırmıştır. 2006 yılına ilişkin gerçekleşme tahminlerinin daha detaylı irdelenmesi ve değerlendirilmesiyle, bakanlıkların tüm uygulamalarında, 2007 Yılı Programı içerisinde öne çıkarılmış olan ilke ve politikalara uyumun daha titizlikle gözetilmesi, hedefler doğrultusunda programlı çalışma yönteminin yaygınlaştırılması, kamu kuruluşları arasında koordinasyonun etkinleştirilmesi, yönetsel kapasitenin geliştirilmesi ve yönetişimin iyileştirilmesi, stratejik hedeflere ulaşılmasında yaşamsal önem taşımaktadır.

2. 2006 Yılı Büyüme Hızı ve GSMH'nin Bileşimi

KKTC ekonomisinin 2002 yılında yakaladığı ve 2005 yılına kadar devam eden reel büyüme trendinin 2006 yılında da %7.8 oranı ile devam etmesi beklenmektedir (tablo 9). Cari fiyatlarla, GSMH'nin 2006 yılında 3,806,769,899.6 YTL'ye ulaşacağı, ortalama dolar kur değerindeki artışın da 2006 yılında %7.4 düzeyinde artacağı ve, dolar bazında GSMH'nin 2005 yılındaki 2,328 milyon \$ değerinden 2,625 milyon \$'a yükseleceği tahmin edilmektedir.

2006 yılındaki büyümede en etkili sektörlerin ise sırasıyla; %35.2 oranıyla inşaat, % 17.5 ile serbest meslek ve hizmetler, %6.3 ile kamu hizmetleri, %5.9 ile sanayi ve % 4.8 ile ulaştırma-haberleşme sektörlerinin olduğu görülmektedir (tablo 9). Tarım sektöründe %0.1 oranındaki gerileme tahmininin çoğunlukla bitkisel üretimdeki gerilemeden kaynaklandığı, balıkçılık ve ormancılık alt sektörlerindeki gerilemenin de etkili olduğu görülmektedir.

Sanayi sektöründeki gelişmelere baktığımız zaman; 2006 yılında sektörde % 5.9 düzeyinde reel gelişme beklenmektedir. 2006 yılında sanayi alt sektörlerinde en yüksek büyüme %21.1 oranıyla taşımacılık sektöründe olmuştur. Bu sektördeki artışta, inşaat sektöründeki gelişmelerin etkili olduğu görülmektedir.

Hizmet sektörlerinde 2006 yılında en büyük gelişmenin %35.2 oranı ile inşaat sektöründe yaşanması beklenmektedir. Bu sektörü %17.5 oranıyla serbest meslek ve hizmetler takip etmektedir. Toptan ve perakende ticaret sektöründe, son yıllarda hız kazanan ithalat artışının yavaşlaması sonucunda %5.5 oranında artış beklenmektedir. 2006 yılında ulaştırma ve haberleşme sektöründe ise, 2005 yılında yaşanan %14.2 reel büyümenin yakalanamadığı ve sektördeki büyümenin % 4.8 seviyesinde kaldığı hesaplanmıştır. Hizmet sektörleri içerisinde en olumsuz gelişme, özellikle konaklama sayılarının gerilemesi ile %13.8 oranında daralan otelcilik-lokantacılık sektöründe beklenmektedir.

Tablo-9 GSYİH'nın Sektörel Dağılımı ve GSMH

Sektörler	(YTL)							
	2005		2006 ¹		Büyüme Hızı(%)		Payı %	
	Cari	Sabit	Cari	Sabit	Cari	Sabit	2005	2006 ¹
1. Tarım	214,199,034.4	1,179.5	241,457,791.9	1,177.9	12.7	-0.1	9.1	8.4
1.1. Bitkisel	114,550,000.4	618.1	125,009,860.0	596.6	9.1	-3.5	4.7	4.3
1.2. Hayvancılık	85,190,495.1	463.2	98,217,605.6	486.4	15.3	5.0	3.6	3.5
1.3. Ormancılık	995,504.6	31.1	1,000,882.2	30.4	0.5	-2.3	0.2	0.2
1.4. Balıkçılık	13,463,034.3	67.1	17,229,444.1	64.5	28.0	-3.9	0.5	0.5
2. Sanayi	281,023,837.1	1,364.7	359,528,200.9	1,444.7	27.9	5.9	10.5	10.3
2.1. Taşocakçılığı	17,596,564.2	43.5	23,763,875.8	52.7	35.0	21.1	0.3	0.4
2.2. İmalat Sanayii	146,091,419.9	1,080.9	172,515,011.5	1,136.3	18.1	5.1	8.3	8.1
2.3. Elektrik-Su	117,335,853.0	240.3	163,249,313.6	255.7	39.1	6.4	1.8	1.8
3. İnşaat	164,910,647.6	1,271.0	271,053,946.3	1,718.1	64.4	35.2	9.8	12.2
4. Ticaret	541,407,692.0	2,420.9	580,370,695.2	2,476.3	7.2	2.3	18.6	17.6
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	370,648,370.3	2,021.9	420,438,976.9	2,132.4	13.4	5.5	15.5	15.2
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	170,759,321.7	399.0	159,931,718.3	343.9	-6.3	-13.8	3.1	2.4
5. Ulaştırma-Haberleşme	328,773,502.2	1,487.8	402,237,436.7	1,558.5	22.3	4.8	11.4	11.1
6. Mali Müesseseler	195,523,141.4	432.4	239,440,186.4	445.0	22.5	2.9	3.3	3.2
7. Konut Sahipliği	70,261,205.2	526.0	95,803,183.7	549.4	36.4	4.4	4.0	3.9
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	307,873,501.9	1,280.0	385,565,851.0	1,504.1	25.2	17.5	9.8	10.7
9. Kamu Hizmetleri	628,119,921.8	1,700.8	772,820,741.5	1,807.8	23.0	6.3	13.1	12.9
10. İthalat Vergileri	338,288,483.0	1,353.1	371,970,366.0	1,355.6	10.0	0.2	10.4	9.7
11. GSYİH(p.f.)	3,070,380,966.6	13,016.2	3,720,248,399.6	14,037.5	21.2	7.8	100.0	100.0
12. Net Dış Alem Faktör Gelirleri	73,318,645.0	310.8	86,521,500.0	326.5	18.0	5.1	2.4	2.3
GSMH(p.f.)	3,143,699,611.6	13,327.0	3,806,769,899.6	14,364.0	21.1	7.8	102.4	102.3

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

2003,2004 ve 2005 yıllarında büyük artış gösteren ithalatın 2006 yılında yavaşlaması ile ithalat vergilerindeki reel artışın %0.2 düzeyinde kalacağı tahmin edilmektedir.

Sektörel gelişmeler sonucunda GSYİH'da, 2006 yılında %7.8 oranında reel büyüme beklenmektedir. Net dış alem faktör gelirlerimizde %5.1 olarak tahmin edilen artışın, GSMH büyümesine olan katkısı devam etmekle birlikte, 2002 yılından bu yana artış hızında giderek azalan bir trend görülmektedir.

2006 yılında sektörlerin GSYİH içerisindeki payları incelendiğinde de; ticaret, kamu hizmetleri, inşaat, ulaştırma- haberleşme, serbest meslek ve hizmetler ve sanayi sektörlerinin en ağırlıklı sektörler olacağı gözlemlenmektedir. Bu sektörlerin payları sırasıyla; %17.6, %12.9, %12.2, %11.1, %10.7 ve %10.3 olmuştur.

2006 yılında cari fiyatlarla %7.8 oranında artması beklenen GSMH'ya göre yıllık ortalama fiyat artışının %12.3 oranında gerçekleşmesi; ve sektörler itibarıyla ise en yüksek fiyat artışları %33.2 oranı ile balıkçılık, %30.7 ile elektrik-su ve konut sahipliği, %21.6 ile inşaat ve %19.1 oranıyla mali müesseseler sektöründe olacağı hesaplanmıştır.

3. 2006 Yılında Kaynakların Kullanımı

3.1. Ekonominin Genel Dengesi

Son yıllarda KKTC ekonomisinde yakalanan büyüme trendinin 2006 yılında da devam etmesi ve GSMH ile dış açık toplamından oluşan toplam kaynakların reel %6.7 oranında büyüyerek, cari fiyatlarla 4,215,669,899.6 YTL'na ulaşması beklenmektedir. 2006 yılında GSMH %7.8 oranında büyüyerek toplam kaynakların %90.3'ünü oluştururken, dış açık %2.5 oranında daralacak ve toplam kaynakların %9.7'si düzeyinde olacaktır (tablo 10).

Toplam yatırımların toplam kaynaklar artışından olumlu yönde etkilenmesi ve reel olarak %16.9 oranında artması beklenmektedir. Böylece 2006 yılında toplam yatırımlar toplam kaynakların %21.4'ü oranında, cari fiyatlarla 900,737,729.5 YTL düzeyinde gerçekleşecektir. Toplam yatırımların %94.2 oranındaki kısmı sabit sermaye yatırımlarından %5.8 oranındaki kısmı ise stok değişmelerinden oluşacaktır. 2006 yılı toplam sabit sermaye yatırımlarının %29.2 oranındaki kısmı kamu yatırımlarından %70.8 oranındaki kısmı ise özel sektör yatırımlarından oluşmaktadır.

Toplam kaynakların tüketime giden kısmının 2006 yılında reel olarak %4.2 oranında artması ve cari fiyatlarla 3,314,932,170.1 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir (tablo 10). Kamu tüketimi sabit fiyatlarla %9.9 oranında artarak cari fiyatlarla 924,816,444.9 YTL düzeyine ulaşırken, özel tüketim %2.2 oranında artarak cari fiyatlarla 2,390,115,725.2 YTL düzeyinde gerçekleşecektir. Toplam tüketim içerisinde kamu tüketimi ve özel tüketimin payları sırasıyla %27.9 ve %72.1 oranlarında olacaktır.

Kamu harcanabilir gelir 2006 yılında reel %11.8 oranında büyüyecek ve GSMH içerisindeki payı %20 oranı düzeyinde olacaktır. Özel harcanabilir gelir ise 2006 yılında reel olarak %6.8 oranında artacak ve GSMH içerisindeki payı %80 düzeyinde gerçekleşecektir.

Tablo - 10 Ekonominin Genel Dengesi

	2005		2006 ¹		Değişme %	
	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı	Cari	1977 Yılı
	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla	Fiyatlarla	Fiyatlarıyla
1. Toplam Kaynaklar	3,516,842,761.6	14,908.9	4,215,669,899.6	15,906.9	19.9	6.7
1.1. GSMH	3,143,699,611.6	13,327.0	3,806,769,899.6	14,364.0	21.1	7.8
1.2. Dış Açık	373,143,150.0	1,581.9	408,900,000.0	1,542.9	9.6	-2.5
2. Toplam Yatırımlar	686,011,306.8	2,908.2	900,737,729.5	3,398.7	31.3	16.9
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	645,460,056.4	2,736.3	848,733,923.5	3,202.5	31.5	17.0
2.1.1. Kamu	174,763,841.3	740.9	248,115,682.4	936.2	42.0	26.4
2.1.2. Özel	470,696,215.1	1,995.4	600,618,241.1	2,266.3	27.6	13.6
2.2. Stok Değişmeleri	40,551,250.4	171.9	52,003,806.0	196.2	28.2	14.1
2.2.1. Kamu	6,335,935.7	26.9	5,029,348.0	19.0	-20.6	-29.4
2.2.2. Özel	34,215,314.7	145.0	46,974,458.0	177.2	37.3	22.2
3. Toplam Tüketim	2,830,831,454.8	12,000.7	3,314,932,170.1	12,508.2	17.1	4.2
4. Kamu Harcanabilir Geliri	606,582,467.7	2,571.5	762,185,038.4	2,875.9	25.7	11.8
4.1. Kamu Tüketimi	749,134,768.6	3,175.8	924,816,444.9	3,489.6	23.5	9.9
4.2. Kamu Tasarrufu	-142,552,300.9	-604.3	-162,631,406.5	-613.7	14.1	1.6
4.3. Kamu Yatırımı	181,099,777.0	767.7	253,145,030.4	955.2	39.8	24.4
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-323,652,077.9	-1,372.0	-415,776,436.9	-1,568.8	28.5	14.3
5. Özel Harcanabilir Gelir	2,537,117,143.9	10,755.5	3,044,584,861.2	11,488.1	20.0	6.8
5.1. Özel Tüketim	2,081,696,686.2	8,824.9	2,390,115,725.2	9,018.6	14.8	2.2
5.2. Özel Tasarruf	455,420,457.7	1,930.7	654,469,136.0	2,469.5	43.7	27.9
5.3. Özel Yatırım	504,911,529.8	2,140.5	647,592,699.1	2,443.5	28.3	14.2
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	-49,491,072.1	-209.8	6,876,436.9	25.9	..	..
Özel Tasarruf Oranı (%)	18.0	18.0	21.5	21.5		
6. Toplam Yurtiçi Tasarruflar	312,868,156.8	1,326.3	491,837,729.5	1,855.8	57.2	39.9
Yatırımlar/GSMH (%)	21.8	21.8	23.7	23.7		
Tasarruflar/GSMH (%)	10.0	10.0	12.9	12.9		

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

2006 yılında kamu tasarruf açığında reel %1.6 oranında sınırlı bir büyüme özel tasarruflarda ise %27.9 oranında ciddi bir artış gerçekleşmesi neticesinde toplam yurtiçi tasarrufların reel olarak %39.9 oranında artması ve cari fiyatlarla 491,837,729.5 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 2006 yılında özel tasarruf oranı 3.5 puan artarak %21.5 düzeyinde gerçekleşirken, toplam yurt içi tasarrufların GSMH'ya oranının, 2005 yılındaki %10 düzeyinde 2.9 puan artarak %12.9 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

3.2. Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

2005 yılında cari fiyatlarla 645,460,056.4 YTL olarak gerçekleşen toplam sabit sermaye yatırımları 2006 yılında reel olarak %17 oranında artarak 848,733,923.5 YTL'na ulaşacaktır (tablo 11).

2006 yılında 2005 yılına göre sabit sermaye yatırımlarının imalat, inşaat, mali müesseseler ve kamu hizmetleri sektörlerinde reel olarak daralırken diğer sektörlerinde reel artış beklenmektedir. Elektrik sorununu çözmek amacıyla Devletin elektrik sektörüne yaptığı yatırımlar neticesinde en büyük reel artışın %153.8 oranıyla elektrik-su sektöründe gerçekleşmesi beklenmektedir. İkinci sırada %29.9 oranıyla konut sahipliği sektörü gelmektedir. Taşocakçılığı ve turizm sektörleri ise 2006 yılında sırasıyla %27.5 ve %22.3 oranlarında büyüyen artışlar yönünden dikkati çeken üçüncü ve dördüncü sektör olacaktır (tablo 11).

2006 yılında sabit sermaye yatırımlarının cari fiyatlarla 298,036,500 YTL tutarındaki hacmiyle konut sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Konut sektörünün toplam yatırımlar içindeki payı % 35.1 oranındadır. Sabit sermaye yatırımlarının ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci sırada yoğunlaştığı sektörlerin sırasıyla kamu hizmetleri, ulaştırma, elektrik-su ve imalat sektörlerinin olduğu görülmektedir. Bu sektörlerin toplam sabit sermaye yatırımları içerisindeki payları sırasıyla % 11.3, %11.1, %7.9 ve %7.5 oranlarındadır.

Tablo -11 Yıllar İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı

Sektörler	(YTL)					
	2005		2006 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. Tarım	30,288,995.7	128.4	37,024,259.9	139.7	22.2	8.8
2. Sanayi	84,573,998.0	358.5	132,599,300.7	500.4	56.8	39.6
2.1. Taşocakçılığı	1,210,690.9	5.1	1,711,000.0	6.5	41.3	27.5
2.2. İmalat	59,725,765.6	253.2	63,506,914.2	239.6	6.3	-5.4
2.3. Elektrik-Su	23,637,541.5	100.2	67,381,386.5	254.3	185.1	153.8
3. Hizmetler	530,597,062.7	2,249.4	679,110,362.9	2,562.4	28.0	13.9
3.1. İnşaat ²	43,258,675.4	183.4	46,271,874.6	174.6	7.0	-4.8
3.2. Toptan Ve Per.Tic.	31,365,312.0	132.9	39,432,513.4	148.8	25.7	12.0
3.3. Turizm	37,482,121.3	158.9	51,497,202.1	194.3	37.4	22.3
3.4. Ulaştırma	74,761,669.2	316.9	93,813,122.1	354.0	25.5	11.7
3.5. Haberleşme	11,325,647.7	48.0	13,819,138.4	52.1	22.0	8.5
3.6. Mali Müesseseler	9,103,826.6	38.6	9,804,493.2	37.0	7.7	-4.1
3.7. Konut Sahipliği	204,215,564.9	865.7	298,036,500.0	1,124.6	45.9	29.9
3.8. Serbest Mes.Ve Hiz.	25,959,956.5	110.1	30,811,351.2	116.2	18.7	5.5
3.9. Kamu Hizmetleri	93,124,289.1	394.9	95,624,167.9	360.8	2.7	-8.6
Toplam	645,460,056.4	2,736.3	848,733,923.5	3,202.5	31.5	17.0

¹ Gerçekleşme Tahmini² Makine ve Teçhizat Yatırımları

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

3.3. Tüketim Harcamaları

2005 yılında, cari fiyatlarla, 14,271 YTL olan fert başına GSMH'nın 2006 yılında reel olarak %6.7 oranında bir artışla 17,114 YTL düzeyine ulaşması beklenmektedir. Fert başına GSMH'nın ABD Doları karşılığı ise 2005 yılında 10,567 düzeyinden 2006 yılında %11.7 oranında bir artışla 11,802 düzeyine yükseleceği tahmin edilmektedir. (tablo 12).

2005 yılında cari fiyatlarla 12,851 YTL olarak gerçekleşmiş olan fert başına toplam tüketim 2006 yılında reel olarak %3.2 oranında büyüyerek 14,902 YTL'na ulaşırken toplam tüketimin GSMH içerisindeki payının 2.9 puan düşerek %87.1 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir (tablo 12).

2006 yılı içerisinde, toplam tüketimin reel olarak %4.2 oranındaki artışında kamu tüketim artışının daha etkili olduğu görülmektedir. Şöyle ki, kamu tüketimi artışı %9.9 düzeyinde artarken özel tüketim artışının %2.2 seviyesinde olması beklenmektedir.

Tablo - 12 Tüketim Harcamaları

(YTL)

Sektörler	2005		2006 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla
1. GSMH	3,143,699,611.6	13,327.0	3,806,769,899.6	14,364.0	21.1	7.8
2. Toplam Tüketim	2,830,831,454.8	12,000.7	3,314,932,170.1	12,508.2	17.1	4.2
2.1. Kamu Tüketimi	749,134,768.6	3,175.8	924,816,444.9	3,489.6	23.5	9.9
2.2. Özel Tüketim	2,081,696,686.2	8,824.9	2,390,115,725.2	9,018.6	14.8	2.2
Toplam Tüketim/GSMH (%)	90.0	90.0	87.1	87.1		
Fert Başına Toplam Tüketim	12,851	0.0545	14,902	0.0562	16.0	3.2
Fert Başına GSMH	14,271	0.0605	17,114	0.0646	19.9	6.7
Fert Başına GSMH (\$)	10,567		11,802		11.7	

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

4. 2006 Yılında Finansman Dengesi

4.1 Kamu Gelirleri

Cari fiyatlarla, 2005 yılında 1,298,682,412.7 YTL olarak gerçekleşen kamu gelirlerinin 2006 yılında 1,488,609,157.4 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenirken, 2005 yılında cari fiyatlarla 323,652,077.9 YTL düzeyine ulaşan kamu finansman gereğinin 2006 yılında artış göstermeye devam ederek 415,776,436.9 YTL' sına ulaşması beklenmektedir (tablo 13).

1977 yılı fiyatlarıyla, 2005 yılında 5,505.5 YTL olan kamu gelirlerinin 2006 yılında %2 gibi çok sınırlı bir artış göstererek 5,616.9 YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2006 yılında da 2005 yılında izlenen vergi politikalarının aynen devam etmesinin yanında, YTL'nin değer kaybetmesi sonucunda ithalatta beklenen düşük orandaki artışın etkisi ile toplam vergi gelirlerinde reel olarak % 7.7 gibi sınırlı düzeyde bir artış beklenmektedir. Diğer yandan vergi dışı gelirlerde reel olarak %22.5 oranında ciddi bir gerileme beklentisi ve faktör ve fon gelirlerinde reel olarak tahmin edilen %7.6 oranında sınırlı düzeydeki artış kamu gelirlerinde reel olarak %2 oranı gibi çok düşük bir oranda artışa neden olacaktır.

Kamu Kuruluşlarından Kıbrıs Meyve Sebze "CYPFRUVEX" İşletmecilik Ltd. Şirketi'nin 2006 yılını 2005 yılından daha düşük bir zarar ile kapatmasının, aynı zamanda Sosyal Güvenlik Fonları içerisinde önemli bir yere sahip olan İhtiyat Sandığı'nın Devletin kayıt dışı istihdamın önlenmesi için yapmış olduğu çalışmalar neticesinde tahsilatını artırmasının, diğer taraftan da Devletin, Devlet ihalelerine katılma şartlarında; işverenlerin Sosyal Güvenlik ve Devlet Kurumlarına borcu olmaması şartını aramasının etkisiyle Fon gelirlerinde 2006 yılında artış beklenmesi toplam faktör ve fon gelirlerindeki artış tahminini olumlu yönde etkilemiştir. 2005 yılında gerileme kaydeden faktör ve fon gelirlerinde, 2006 yılında reel olarak %7.6 oranında bir artış beklenmektedir. Bu artışta etkili olan diğer unsur ise bazı fonların 2006 yılında devlet bütçesine aktarılması ile kayıt yönteminin değişmesi ve fonların gelir-gider farkları yerine gelirlerinin kaydedilmesi olacaktır.

Tablo - 13 Kamu Kesimi Genel Dengesi

(YTL)

	2005		2006 ¹		Değişme (%)	
					2006 ¹	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari	Sabit
1. Kamu Gelirleri	1,298,682,412.7	5,505.5	1,488,609,157.4	5,616.9	14.6	2.0
1.1 Vergiler	657,295,032.8	2,786.5	795,289,181.5	3,000.8	21.0	7.7
1.1.1. Dolaysız Vergiler	245,324,036.9	1,040.0	291,910,192.7	1,101.5	19.0	5.9
1.1.2. Dolaylı Vergiler	411,970,995.9	1,746.5	503,378,988.8	1,899.4	22.2	8.8
1.2. Vergi Dışı Gelirler	242,667,510.5	1,028.7	211,257,660.2	797.1	-12.9	-22.5
1.3. Faktör ve Fon Gelirleri	398,719,869.4	1,690.3	482,062,315.7	1,819.0	20.9	7.6
2. Transferler	692,099,945.0	2,934.0	726,424,119.0	2,741.0	5.0	-6.6
3. Kamu Harcanabilir Geliri	606,582,467.7	2,571.5	762,185,038.4	2,875.9	25.7	11.8
4. Kamu Cari Giderleri	749,134,768.6	3,175.8	924,816,444.9	3,489.6	23.5	9.9
5. Kamu Tasarrufu	-142,552,300.9	-604.3	-162,631,406.5	-613.7	14.1	1.5
6. Kamu Yatırımı	181,099,777.0	767.7	253,145,030.4	955.2	39.8	24.4
6.1. Sabit Sermaye	174,763,841.3	740.9	248,115,682.4	936.2	42.0	26.4
6.2. Stok Değişimi	6,335,935.7	26.9	5,029,348.0	19.0	-20.6	-29.3
7. Kamu Finansman Gereği	323,652,077.9	1,372.0	415,776,436.9	1,568.8	28.5	14.3

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

4.2 Kamu Giderleri

Kamu giderleri toplamının, cari fiyatlarla, 2005 yılında 1,622,334,490.6 YTL'ndan 2006 yılında 1,904,385,594.3YTL'na ulaşması beklenmektedir. 1977 fiyatlarıyla, 2005 yılında 6,877.5 YTL olan kamu giderlerinin 2006 yılında %4.5 oranında artarak 7,185.8 YTL olacağı tahmin edilmektedir. 2006 yılında cari giderlerin reel olarak %9.9 oranında, yatırımların ise %24.4 oranında artış göstereceği beklenirken, transferlerde reel olarak %6.6 oranında gerileme beklenmektedir.

4.3 Kamu Kesimi Genel Dengesi

Transfer harcamalarında reel olarak %6.6 oranında gerileme beklenmesi, kamu gelirlerindeki artış beklentisinin %2 gibi düşük bir oranda olmasına karşın kamu harcanabilir gelirdeki artışı reel olarak %11.8 oranında gerçekleştirecektir. 2005 yılında, reel olarak % 21.6 oranında artış kaydeden kamu tasarruf açığında, 2006 yılında kamu cari giderlerinde reel olarak %9.9 oranında artış gerçekleşmesi ile, %1.5 gibi düşük bir oranda reel artış olması beklenmektedir. 2006 yılında kamu yatırımlarında ise reel olarak %24.4 oranında artış tahmini, kamu finansman gereğinde reel olarak %14.3 oranında artış beklentisine neden olacaktır.

4.4 Özel Kesim Dengesi

2005 yılında, 1977 yılı fiyatlarıyla, 10,755.5 YTL olan özel harcanabilir gelirin 2006 yılında reel olarak %6.8 oranında artarak 11,488.1 YTL olması beklenmektedir. Özel harcanabilir gelirin %6.8 gibi sınırlı düzeyde artmasına karşın, ekonomideki gelişmelere bağlı olarak özel tüketimin reel olarak %2.2 gibi düşük bir oranda artması ile özel tasarrufta reel olarak %27.9 oranında artış olacağı tahmin edilmektedir. Özel yatırımların ise 2006 yılında reel olarak %14.2 oranında artması özel kesimin kamu kesimine, 1977 yılı fiyatlarıyla, 25.9 YTL gibi az miktarda kaynak sunmasına neden olacaktır (tablo 14).

Tablo - 14 Özel Kesim Genel Dengesi

	(YTL)					
	2005		2006 ¹		Değişme (%)	
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	2006 ¹	
				Cari	Sabit	
1. Özel Harcanabilir Gelir	2,537,117,143.9	10,755.5	3,044,584,861.2	11,488.1	20.0	6.8
2. Özel Tüketim	2,081,696,686.2	8,824.9	2,390,115,725.2	9,018.6	14.8	2.2
3. Özel Tasarruf	455,420,457.7	1,930.7	654,469,136.0	2,469.5	43.7	27.9
4. Özel Yatırım	504,911,529.8	2,140.5	647,592,699.1	2,443.5	28.3	14.2
4.1 Sabit Sermaye	470,696,215.1	1,995.4	600,618,241.1	2,266.3	27.6	13.6
4.2 Stok Değişimi	34,215,314.7	145.0	46,974,458.0	177.2	37.3	22.2
5. Kamu Kesimine İkaz	-49,491,072.1	-209.8	6,876,436.9	25.9	..	..

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

4.5. Devlet Bütçe Dengesi

2006 yılı sonunda Devlet bütçe hacminin % 16.3 oranında artışla, 1,744,990,966.5 YTL olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. (tablo 15).

Bütçe gelirlerinin 2006 yılı sonunda reel olarak %1.3 oranında gerileme göstermesi beklenmektedir. Bu gerilemenin reel olarak %30.8 oranında gerileyen diğer gelirlerden ve %20.8 oranında gerileyen kredilerden kaynaklanacağı tahmin edilmektedir. 2006 vergi gelirleri incelendiğinde, dolaysız vergilerde reel olarak %5.6 ve dolaylı vergilerde %7.0 oranında artış olması beklenmektedir. Bunun sonucunda vergi gelirlerindeki artış %6.5 oranında olacaktır. Diğer gelirlerde ise %30.8 oranında reel gerileme beklenmektedir. 2005 yılında Devlet Bütçesi kapsamı dışında olan fon gelirleri (turizm teşvik fonu, eski eserler fonu, spor fonu, organize sanayi bölgeleri fonu, güvenlik kuvvetleri güçlendirme fonu, sığınak fonu) 2006 yılı itibariyle Devlet Bütçesi kapsamına alınarak bütçeleştirilmesi neticesinde 2006 yılı fon gelirlerinin reel olarak %10.9 oranında artış göstermesi beklenmektedir. GSMH içerisinde %30.6 paya sahip olan yerel gelirler içinde vergi gelirleri %20'lik payla önemli bir yer tutmaktadır.

Bütçe giderlerinde 2006 yılı sonunda reel olarak %3.5 oranında artış olacağı tahmin edilmektedir. Bütçe gider kalemleri içinde %28.8 oranında reel artışla, yatırım kaleminin en fazla artış gösteren kalem olması beklenmektedir. GSMH içindeki paylarına bakıldığında ise, diğer cari giderlerin %2.4'lük payla en düşük paya sahip gider kalemi olması, GSMH'nın %19.2'lik payına sahip transfer harcamalarının ilk sırayı alması, personel giderlerinin ise %16'lık payına sahip olması beklenmektedir. Bu gelişmeler bütçede %41.9 oranında yer tutan transfer harcamalarının hâlâ daha büyük bir yük oluşturmaya devam ettiğini göstermektedir.

Devlet Bütçe dengesine bakıldığında 2005 yılında 42,872,077 YTL fazla veren bütçenin 2006 yılında ise 34,424,471 YTL civarında açık vermesi beklenmektedir. 2005 yılında bütçenin fazla vermesi, analitik bütçe uygulamasına geçilmesi sonucunda nakdi çıkan ancak ödeneği olmadığı için muhasebeleştirilemeyen avans, imprest ve emanet hesaplarından kaynaklanmıştır.

Tablo - 15 Devlet Bütçe Dengesi

	(YTL)										
	2005				2006 ¹				Değişim		
	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Dağılım %	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	1977 Yılı Fiyatlarıyla	Dağılım %	GSMH %si	Cari	Sabit	
İBÜTÇE GELİRLERİ	1,543,093,055.6	6,541.6	100.0	49.1	1,710,566,495.1	6,454.4	100.0	44.9	10.9	-1.3	
1.Yerel Gelirler	1,042,305,418.6	4,418.6	67.5	33.2	1,166,212,341.4	4,400.4	68.2	30.6	11.9	-0.4	
1.1.Vergi Gelirleri	635,864,588.4	2,695.6	41.2	20.2	760,625,840.5	2,870.1	44.5	20.0	19.6	6.5	
1.1.1.Dolaysız Vergiler	241,992,465.0	1,025.9	15.7	7.7	287,208,457.0	1,083.7	16.8	7.5	18.7	5.6	
1.1.2.Dolaylı Vergiler	393,872,123.4	1,669.7	25.5	12.5	473,417,383.5	1,786.3	27.7	12.4	20.2	7.0	
1.2.Diğer Gelirler	215,236,518.1	912.4	13.9	6.8	167,336,653.0	631.4	9.8	4.4	-22.3	-30.8	
1.3.Fon Gelirleri	191,204,312.1	810.6	12.4	6.1	238,249,847.9	899.0	13.9	6.3	24.6	10.9	
2. Dış Yardımlar ve Krediler	500,787,637.0	2,123.0	32.5	15.9	544,354,153.7	2,054.0	31.8	14.3	8.7	-3.2	
2.1.Dış Yardımlar	207,604,760.5	880.1	13.5	6.6	283,402,953.7	1,069.4	16.6	7.4	36.5	21.5	
2.1.1.Türkiye Cumhuriyeti	207,526,730.8	879.8	13.4	6.6	283,260,922.7	1,068.8	16.6	7.4	36.5	21.5	
2.1.2.Diğer	78,029.8	0.3	..	..	142,030.9	0.5	..	..	82.0	62.0	
2.2.Krediler	293,182,876.5	1,242.9	19.0	9.3	260,951,200.0	984.6	15.3	6.9	-11.0	-20.8	
2.2.1.Türkiye Cumhuriyeti	293,182,876.5	1,242.9	19.0	9.3	260,951,200.0	984.6	15.3	6.9	-11.0	-20.8	
İİBÜTÇE GİDERLERİ	1,500,220,978.1	6,359.8	100.0	47.7	1,744,990,966.5	6,584.3	100.0	45.8	16.3	3.5	
1.Cari Giderler	571,203,866.0	2,421.5	38.1	18.2	698,912,430.3	2,637.2	40.1	18.4	22.4	8.9	
1.1.Personel Giderleri	483,139,433.7	2,048.2	32.2	15.4	607,941,137.8	2,293.9	34.8	16.0	25.8	12.0	
1.2.Diğer Cari Giderler	88,064,432.3	373.3	5.9	2.8	90,971,292.5	343.3	5.2	2.4	3.3	-8.1	
2.Transferler	700,234,763.2	2,968.5	46.7	22.3	731,024,119.1	2,758.4	41.9	19.2	4.4	-7.1	
3.Savunma Giderleri	80,145,649.0	339.8	5.3	2.5	100,000,000.0	377.3	5.7	2.6	24.8	11.1	
4.Yatırımlar	148,636,700.0	630.1	9.9	4.7	215,054,417.1	811.5	12.3	5.6	44.7	28.8	
İİBÜTÇE DENGESİ²	42,872,077.5	181.7	100.0	1.4	-34,424,471.4	-129.9	100.0	..	..	..	

¹ : Gerçekleşme tahmini.

² : Avans, imprest ve emanet hesapları hariç.

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

5. 2006 Yılı Ödemeler Dengesi

5.1. Dış Ticaret

KKTC dış ticaret hacminin 2006 yılı programı döneminde, 2005 yılına göre dışsatımda %-4.4, dışalımında ise %2.8 oranındaki beklenen değişme sonucunda 1,356.1 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir. 2005 yılında 68.1 milyon dolar olan dışsatımın 2006 yılı sonunda 65.1 milyon dolar, 1,255.5 milyon dolar olan dışalımın da 1,291 milyon dolar olması beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda dış ticaret açığının 1,187.4 milyondan 1,225.9 milyona ulaşması beklenirken dış ticaret hacmi içindeki payı küçülen ihracatın da ithalatı karşılama oranının %5.4'den %5'e gerileyeceği görülmektedir (tablo 16).

5.2. Görünmeyen İşlemler

2005 yılında 328.8 milyon dolar olarak gerçekleşen net turizm gelirlerinin gecemelerde meydana gelen düşüş sonucunda %21.4 oranında azalacağı ve 2006 yılında 258.3 milyon dolar olması beklenmektedir. 2005 yılında 582.3 milyon dolar olarak gerçekleşen diğer görünmeyenler kaleminin ise %17.7 oranında artarak 685.6 milyon dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu gelişmeler sonucunda 2005 yılında 911.1 milyon dolar değerindeki görünmeyen işlemler dengesinin 2006 yılında %3.6 oranında artması ve 943.9 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2006 yılında, 2005 yılı gerçekleştirmelerine göre Ödemeler Dengesi gelirlerinde beklenen gelişmeler sonucunda 276.3 milyon dolar açık veren cari işlemler dengesinin 282 milyon dolar açık vermesi beklenmektedir.

Tablo - 16 Ödemeler Dengesi

	(Milyon \$)		
	2005	2006 ¹	Değişme (%)
1. Cari İşlemler			
1.1. Dış Ticaret			
1.1.1. Dışsatım	68.1	65.1	-4.4
1.1.2. Dışalım	1,255.5	1,291.0	2.8
Dış Ticaret Dengesi	-1,187.4	-1,225.9	3.2
1.2. Görünmeyen İşlemler			
1.2.1. Turizm (Net)	328.8	258.3	-21.4
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	582.3	685.6	17.7
Görünmeyen İşlemler Dengesi	911.1	943.9	3.6
Cari İşlemler Dengesi	-276.3	-282.0	2.1
2. Sermaye Hareketleri			
2.1. TC Yardım ve Kredileri	217.2	180.0	-17.1
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	66.0	70.7	7.1
Sermaye Hareketleri Dengesi	283.2	250.7	-11.5
Genel Denge	6.9	-31.3	..
3. Rezerv Hareketleri (-Artış +Azalış)	-53.0	42.6	..
4. Net Hata ve Noksan	46.1	-11.3	..
Ağ.Ort.Kur.ABD \$: YTL	1.3505	1.4500	7.4

¹ Gerçekleşme tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

5.3. Sermaye Hareketleri

2005 yılında 217.2 milyon dolar olarak gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti yardım ve kredilerinin %17.1 oranında azalacağı ve 2006 yılında 180 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir .

Sermaye hareketleri içerisinde yer alan diğer sermaye hareketlerinin ise 2006 yılında 2005 yılına göre %7.1 oranında artarak 66 milyon dolardan 70.7 milyona yükselmesi beklenmektedir.

Sermaye hareketlerindeki gelişmeler sonucunda sermaye hareketleri dengesinin 2005 yılında 283.2 milyon dolar iken 2006 yılında %11.5 oranında azalarak 250.7 milyon dolar olması tahmin edilmektedir.

Bu gelişmelere bağlı olarak genel dengenin, 2005 yılında 6.9 milyon dolar iken 2006 yılında azalarak -31,3 milyon dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

5.4. Rezerv Hareketleri

2005 yılında 53 milyon dolar olarak gerçekleşen döviz rezerv artışının, 2006 yılında 42.6 milyon dolar azalış göstereceği tahmin edilmektedir.

6. 2006 Yılı Fiyat Hareketleri

Ülkemizde kullanılan para biriminin YTL olması nedeniyle fiyat hareketleri TC'ndeki politikaların ve gelişmelerin etkisi altındadır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin uyguladığı ekonomik programın etkisi ile enflasyonda belirli bir istikrar sağlanmış ancak yıl içerisinde kur değer artışlarında yüksek oranlı dalgalanma yaşanmıştır.

2005–2006 döneminde on bir aylık gerçekleştirmelere bakıldığında zaman; 2005 yılında %2.3 olan enflasyon oranının, 2006 yılında çoğunlukla kur değer artışının etkisiyle, %19'a ulaştığı görülmektedir. Bu gelişmeler, 2006 Yılı Program döneminde %5 olarak tahmin edilen enflasyon hızının, on bir aylık dönem sonu itibarıyla önemli ölçüde aşılmış olduğunu göstermektedir (tablo 17).

Tablo - 17 Tüketici Fiyatları Endeksi

Aylar	2005	Endeks ¹ (Aralık 2004=100)	Aylık Değişim (%)	2006	Endeks ² (Aralık 2005=100)	Aylık Değişim (%)
Ocak	715.3	99.09	-0.91	749.4	101.04	1.04
Şubat	715.3	99.09	0.00	747.3	100.76	-0.28
Mart	715.5	99.11	0.03	760.5	102.53	1.77
Nisan	725.2	100.46	1.36	773.2	104.25	1.67
Mayıs	720.8	99.85	-0.61	789.0	106.38	2.04
Haziran	718.8	99.57	-0.28	804.8	108.51	2.00
Temmuz	720.4	99.79	0.22	817.7	110.25	1.60
Ağustos	725.5	100.50	0.71	834.9	112.57	2.10
Eylül	736.1	101.97	1.46	860.0	115.95	3.01
Ekim	740.0	102.51	0.53	879.5	118.58	2.27
Kasım	738.8	102.34	-0.16	882.9	119.04	0.39

¹Aralık 2004 Endeks Değeri (721.9) temel alınmıştır.

²Aralık 2005 Endeks Değeri (741.7) temel alınmıştır.

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

KKTC ekonomisinin büyük bir kısmı dışarıya dayanmakta, üretim girdilerinin ve tüketim maddelerinin büyük bir kısmı dışalım yoluyla sağlanmaktadır. Buna bağlı olarak YTL'nin döviz karşısındaki değeri, maliyetler ve fiyatlar üzerinde etkili olmaktadır. Son yıllarda TC'nde sürdürülen maliye, para ve kur politikaları sonucunda YTL döviz karşısında değer kazanmaya başlamıştır. Ancak 2006 yılında bu olumlu gelişmeler devam etmemiş, oluşan talep artışı döviz kurlarının belirli bir dönem yüksek seyretmesine neden olmuştur.

2005 yılı ilk on bir aylık dönemde döviz kurları durağan bir seyir izleyip 2004 yılı sonu kur değerinin %3.1 oranında altında kalırken, 2006 yılı ortalarında oluşan dalgalanma nedeniyle ciddi bir yükseliş trendi izlemiş ve on bir aylık dönem sonunda değer kaybı % 7.9 düzeyinde kalmıştır. Yine de ciddi bir dalgalanma meydana gelmediği takdirde, yılsonu atış eğiliminin tek haneli kalması beklenmektedir (tablo 18).

Tablo - 18 ABD Doları Aylık Ortalama Resmi Kur Değişimleri

Aylar	2005 Kur Değişimi	Endeks ¹ (Aralık 2004=100)	Aylık Değişim (%)	2006 Kur Değişimi	Endeks ² (Aralık 2005=100)	Aylık Değişim (%)
Ocak	1.3539	96.51	-3.49	1.3344	98.68	-1.32
Şubat	1.3147	93.71	-2.90	1.3261	98.07	-0.62
Mart	1.3090	93.31	-0.43	1.3340	98.65	0.60
Nisan	1.3608	97.00	3.96	1.3372	98.89	0.24
Mayıs	1.3704	97.68	0.71	1.4269	105.52	6.71
Haziran	1.3604	96.97	-0.73	1.5985	118.21	12.03
Temmuz	1.3375	95.34	-1.68	1.5568	115.13	-2.61
Ağustos	1.3448	95.86	0.55	1.4685	108.60	-5.67
Eylül	1.3400	95.52	-0.36	1.4831	109.68	0.99
Ekim	1.3578	96.79	1.33	1.4774	109.26	-0.38
Kasım	1.3596	96.91	0.13	1.4583	107.85	-1.29

¹Aralık 2004 ayı ortalama 1\$=1.4029 YTL olarak temel alınmıştır.

²Aralık 2005 ayı ortalama 1\$=1.3522 YTL olarak temel alınmıştır.

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

7. 2006 Yılı Banka Mevduatları ve Krediler

Ülkemizde 2000’li yılların başında mali bünyeleri zayıflamış bankaların oluşturduğu sorunların alınan tedbirler sonucu sektöre etkisi giderilmiş, sektörde yeniden bir güven ortamı oluşmuştur. KKTC Merkez Bankası verilerine göre 2006 yılı ilk dokuz ayında bankacılık sektörü bilançosunun büyüklüğü %25.9 oranında artarak 5.3 milyar YTL’ye ulaşmıştır. Buna rağmen 2005 yılından beri süregelen iç talep etkisinin sürmesi nedeniyle ilk dokuz aylık dönem itibarıyla brüt kredilerin mevduata oranı 44.5 seviyesinde ve brüt kredilerin aktifler içerisindeki payı da %37.9 oranında gerçekleşerek, 2005 yılındaki oransal dağılım düzeyini korudukları gözlemlenmektedir.

7.1. Banka Mevduatları

Bankacılık sektöründe 2005 Eylül sonu itibarıyla 3.5 milyar YTL olan toplam mevduatlar 2006 Eylül sonu %29.9 oranında artarak 4.5 milyar YTL’ye ulaşmıştır.

7.1.1. Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri

Türk Lirası mevduatlar Eylül 2005-Eylül 2006 on iki aylık dönemde %35.5 oranında artarak cari fiyatlarla 1,622,773,752.5 YTL’nden 2,199,281,636.6 YTL’na ulaşmıştır. Aynı dönemde Tüketici Fiyatları Endeksi’nin (TÜFE) artış oranının ise %16.8 seviyesinde gerçekleşmesi toplam mevduatların reel olarak arttığını göstermektedir (tablo 19).

Vadesiz mevduatlar Eylül 2005-Eylül 2006 döneminde %8.2 oranında artmasına rağmen toplam mevduatlar içindeki payı %14’ten %11.2 gerilemiştir. Buna karşılık vadeli mevduatlar aynı dönemde, %40 oranında artarak toplam mevduatlardaki payı %86’dan %88.8’e yükselmiştir.

Tablo - 19 Türk Lirası Mevduatlar
(2005-2006 Dokuz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Mevduat Türü	Eylül 2005	Dağılım %	Eylül 2006	Dağılım %	Yıllık Değişim %
1. Vadesiz	227,268,644.0	14.0	245,879,493.7	11.2	8.2
2. Vadeli	1,395,505,108.5	86.0	1,953,402,142.9	88.8	40.0
Toplam	1,622,773,752.5	100.0	2,199,281,636.6	100.00	35.5

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

7.1.2. Döviz Mevduat Gelişmeleri

Eylül 2005-Eylül 2006 on iki aylık dönemde, toplam döviz mevduatları %25 oranında artarak 1,863,250,925.6 YTL'dan 2,329,035,419.3 YTL'na ulaşmıştır. Aynı dönemde TÜFE artış oranının ise %16.8 seviyesinde gerçekleşmesi toplam mevduatların reel olarak arttığını göstermektedir (tablo 20).

Vadesiz mevduatlar Eylül 2005-Eylül 2006 döneminde %13.4 oranında artmasına rağmen toplam mevduatlar içindeki payı %19.5'ten %17.7 gerilemiştir. Buna karşılık vadeli mevduatlar aynı dönemde, %27.8 oranında artarak toplam mevduatlardaki payı %80.5'ten %82.3'e yükselmiştir.

Tablo – 20 Döviz Mevduatlar
(2005-2006 Dokuz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Mevduat Türü	Eylül 2005	Dağılım %	Eylül 2006	Dağılım %	(YTL)
					Yıllık Değişim %
1. Vadesiz	363,387,265.0	19.5	412,225,428.9	17.7	13.4
2. Vadeli	1,499,863,660.6	80.5	1,916,809,990.4	82.3	27.8
Toplam	1,863,250,925.6	100.0	2,329,035,419.3	100.00	25.0

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak: KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

7.2 Krediler

2002 yılından itibaren ekonomideki olumlu gelişmelerin yanı sıra kurda yakalanan istikrar ve faiz oranlarındaki gerilemeye bağlı olarak kredilerde artış meydana gelmiştir. Eylül 2005-Eylül 2006 on iki aylık dönemde, toplam banka kredileri %44.7 oranında artarak 1,392,617,387.2YTL'dan 2,015,049,135.8 YTL'na ulaşmıştır. Aynı dönemde TÜFE artış oranının ise %16.8 olarak gerçekleşmesi toplam kredilerin reel olarak arttığını göstermektedir (tablo 21).

Sektörel bazda krediler incelendiği zaman, Eylül 2005-Eylül 2006 on iki aylık dönemde, en büyük değişimin %384.1 oranıyla turizm yatırımlarına bağlı olarak turizm sektöründe olduğu gözlemlenmektedir. Bu sektörü %97.4 oranıyla inşaat yatırımlarına bağlı olarak bina ve inşaat takip etmektedir. Şahsi ve mesleki borçlar da, fiyat istikrarının sağlanması sonucunda iç talebin etkisi ile %65 oranında artış göstermiştir. Bu dönem içinde toplam kredilerin şahsi ve mesleki borçlar, kamu kurum ve kuruluşlar ile yurtiçi ve yurtdışı ticaret kalemlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo – 21 Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı
(2005-2006 Dokuz Aylık Dönemler İtibarıyla Gerçekleşme)

Sektörler	Eylül 2005 Dağılımı		Eylül 2006 Dağılımı		(YTL)
		%		%	Yıllık Değişim %
1. Kamu Kurum ve Kuruluşları	461,043,937.5	33.1	579,051,234.0	28.7	25.6
2. Tarım	9,031,653.2	0.6	12,656,577.5	0.6	40.1
3. Sanayi	7,169,241.5	0.5	6,381,942.1	0.3	-11.0
4. Nakliye ve Ulaşım	6,791,509.9	0.5	9,564,295.7	0.5	40.8
5. Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	371,807,865.6	26.7	496,426,143.8	24.6	33.5
6. Bina ve İnşaat	44,454,217.2	3.2	87,773,690.0	4.4	97.4
7. Turizm	3,438,006.6	0.2	16,642,680.1	0.8	384.1
8. Şahsi ve Mesleki Borçlar	488,880,955.7	35.1	806,552,572.6	40.0	65.0
9. İskonto Senetleri	-		-		
Toplam	1,392,617,387.2	100.0	2,015,049,135.8	100.0	44.7

Not: TMSF bankalarına ait rakamlar dahil değildir.

Kaynak : KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü

8. 2006 Yılında İşgücü Gereği ve İstihdam

2006 yılında, ekonomide meydana gelen gelişme ve sektörel hasıla artışları paralelinde istihdamda da olumlu gelişmeler yaşanmıştır.

Hasıla artışı esassından hareketle, toplam istihdamda %3.9 oranında artış olduğu ve 2005 yılında toplam 109,090 olan işgücü gereğinin 2006 yılında 113,399 düzeyine ulaştığı tahmin edilmektedir (tablo 22). 2006 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Sayımı sonuçlarının kesinleşmesinin ardından, yine aynı yıl içerisinde gerçekleştirilen Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları da kesinleştirilecek ve böylelikle hasıla artışı esasıyla hesaplanan işgücü gereği ve istihdam verileri de güncelleştirilmiş olacaktır.

Tablo - 22 İşgücü Gereğinde Gelişme

Sektörler	2005		2006		Değişim (%)
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
1. Tarım	13,077	12.0	12,423	11.0	-5.0
2. Sanayi	9,848	9.0	10,157	9.0	3.1
2.1. Taşocakçılığı	1,417	1.3	1,567	1.4	10.6
2.2. İmalat Sanayii	6,903	6.3	7,031	6.2	1.9
2.3. Elektrik-Su	1,528	1.4	1,559	1.4	2.0
3. İnşaat	21,160	19.4	23,022	20.3	8.8
4. Ticaret-Turizm	13,474	12.3	13,683	12.3	1.6
4.1. Toptan ve Perakende Ticaret	8,420	7.7	8,629	7.6	2.5
4.2. Otelcilik ve Lokantacılık	5,054	4.6	5,054	4.5	0.0
5. Ulaştırma-Haberleşme	9,952	9.1	10,280	9.1	3.3
6. Mali Müesseseler	2,583	2.4	2,635	2.3	2.0
7. Serbest Meslekler	18,735	17.2	20,019	17.7	6.9
8. Kamu Hizmetleri	20,261	18.6	21,180	18.7	4.5
(Kit ve Belediyeler dahil)					
Toplam	109,090	100.0	113,399	100.0	3.9

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Bu çalışmaların sonuçlanması öncesinde, hasıla artışları paralelinde ulaşılan istihdam değerlerinde en yüksek oranlı artışın taşocakçılığı, inşaat ve serbest meslek ve hizmetler sektörlerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Böylelikle istihdam içindeki payları itibariyle bu sektörlerin payı ile kamu hizmetleri sektörünün payı artarken, diğer tüm sektörlerin payında düşüş olması beklenmektedir. İnşaat sektörü istihdamındaki yüksek oranlı işgücü gereği artışının da çoğunlukla yurtdışından sağlandığı dikkate alınırca, yabancı işçi sayısında artışın 2006 yılında da devam ettiği anlaşılmaktadır.

2004 yılından itibaren yoğunlaştırılmış olan kayıtdışı işgücünün kayıt altına alınması gayretleri sonucunda, yurtdışından işçi getirilip çalıştırılması izne bağlanıp kontrol altına alınmış ve sosyal güvenlik fonları gelirlerinde de artış kaydedilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEMEL AMAÇLAR, MAKROEKONOMİK HEDEF, İLKE VE POLİTİKALAR

1. Programın Temel Amaçları ve Orta Vadeli Kalkınma Stratejisi

Ülkemizde 2002 yılı sonrasında yaşanmakta olan hızlı ekonomik, sosyal ve siyasal gelişmeler ışığında hazırlanmış olan 2006 Yılı Programı, orta vadeli bir kalkınma stratejisini benimsemiş ve bu bağlamda **“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin AB standartlarında üreten, gelirini adil paylaşan bir ekonomik yapıya ulaşması; insan haklarını güvenceye alan, hukukun üstünlüğünü, katılımcı demokrasiyi, bilgi toplumuna erişilebilmesini ve toplum yaşamında kalitenin yükseltilmesini benimseyen bir devlet yapısını oluşturmayı”** hedeflemiştir. Aynı zamanda, Kıbrıs Rum tarafı ile her alandaki rekabet kabiliyetinin geliştirilmesi yönünde ve nihai çözüm hedefi doğrultusunda siyasi, ekonomik ve demokratik eşit taraf olmayı ilke olarak benimsemiştir.

Bu bağlamda, **devletin yeniden yapılandırılması, toplumsal eğitim ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi, gelir dağılımı dengesinin düzeltilmesi, bilim ve teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, altyapı hizmetlerinde standartların yükseltilmesi, üretim ve yatırımların artırılması, verimliliğin yükseltilmesi, ekonominin kayıt altına alınması ve çevrenin korunmasına özen gösterilmesi suretiyle sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması , stratejinin nesnel amaçları** olarak tanımlanmıştır.

2006 yılı içerisinde, bu temel hedef ve amaçlara ulaşılabilmesi yönünde bir takım olumlu gelişmeler sağlanmıştır. Bir yandan, hedeflenenin ötesinde bir ekonomik büyüme gerçekleşirken; diğer yandan devletin yeniden yapılandırılması, toplumda eğitim ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi, bilim ve teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, standartların yükseltilmesi, üretim ve yatırımların artırılması, verimliliğin yükseltilmesi, ekonominin kayıt altına alınması, çevrenin korunmasına özen gösterilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amaçları doğrultusunda çeşitli adımlar atılmıştır. Ancak, son yıllarda ulaşılan yüksek büyüme hızının sürdürülebilir bir yapıya dönüştürülmesi amacıyla yapısal reformların toplumsal uzlaşma içerisinde gerçekleştirilmesi esassından hareketle, önümüzdeki dönemde idari

ve kurumsal yapıların geliştirilmesi suretiyle yönetsel kapasitenin iyileştirilmesi, altyapı ve üretim standartlarının geliştirilmesiyle rekabet gücünün artırılması, Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlanması, münhasıran programlama ve takvimlendirme gerektiren önemli bir değişim ve dönüşüm sürecidir. Bu bağlamda, ülkemizin özel koşullarını mutlak surette dikkate alan, müktesebata uyum öncelikleri ile uyumun hedef süresini belirleyen; ve bu süreçte ekonomik, sosyal ve siyasal maliyetler ile kazançları optimal seviyede dengeleyen bir Uyum Programı'nın 2007 yılı içerisinde öncelikle hazırlanması gerekmektedir.

Orta vadeli stratejide yer alan temel hedef ve amaçlar doğrultusunda, 2007 Program Yılı döneminde, ülkemizin insangücü ve iktisadi kaynakları yanında Türkiye Cumhuriyeti ile AB ve diğer dış kaynaklı mali ve teknik yardımlar etkinlikle kullanılarak;

- Sürdürülebilir büyümenin sağlanabilmesi yönünde fiziki planlama çalışmalarının hızlandırılması ve çevre duyarlılığının yaygınlaştırılması,
- İnsan kaynaklarının eğitim ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi yoluyla geliştirilmesi,
- Ülke genelinde verimliliğin artırılması ve standartların geliştirilmesi yoluyla üretimin artırılarak rekabet gücünün yükseltilmesi,
- Kırsal kalkınma ve bölgesel gelişme yönünde yoğunlaşacak çalışma ve uygulamalarla, ekonomik aktivitenin ülke geneline yayılarak gelir dağılımı dengelerinin iyileştirilmesi,
- Kamu kesimi altyapı yatırımlarının artırılarak yaygınlaştırılması ve standartlarının yükseltilmesi,
- Kamu hizmetlerinde verimlilik, katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin yerleştirilmesi yoluyla etkin yönetişimin ve kurumsallaşmanın sağlanması,

alanlarında 2006 yılında başlayan veya devam eden değişim/ dönüşüm ve reform gayretlerinin hızlandırılarak, 2009 yılına kadar tamamlanması öncelikli hedeflerdir.

Orta vadeli kalkınma stratejisi çerçevesinde belirlenmiş ve detaylandırılmış olan amaç, hedef ve öngörülerde, Ekonomik büyüme ve Fert Başına GSMH hedeflerine aşılmış, sektörel büyüme öngörülerini farklılaşan oranlarda gerçekleştirmiş, standartlaşma gayretleri yaygınlaşmaya başlamış, Mali Yardım Tüzüğü'nün onaylanmasıyla birlikte AB'nden sağlanan dış finansman ve teknik yardım olanaklarının kullanımı yönünde olumlu adımlar atılmış ve çeşitli alanlardaki değişim/dönüşüm çalışmaları başlatılmıştır.

Temel amaçlar, hedefler ve öngörülenler, gelişmeler paralelinde gözden geçirilmiş şekliyle 2007 Yılı Program dönemi için de geçerliliğini ve önemini korumaktadır. Şöyle ki:

- Ülkemizde Avrupa Birliği norm ve standartlarına uyum sağlanması ve muktesabatın benimsenmesi süreci hızlandırılacak ve bu dönüşüm süreci 2007 yılı içerisinde hazırlanacak bir Uyum Programı çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Yüksek ortalama eğitim düzeyi, genç ve dinamik nüfusu, Avrupa Birliği norm ve standartlarına uyum kararlılığı ülkemizin toplumsal ve kurumsal dönüşümleri gerçekleştirmesinde artı değer sağlayacaktır.
- Avrupa Birliği ülkeleriyle ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi yönünde tüm fırsatlar değerlendirilecektir. Ülke içinde ve ülkelerarası ilişkilerde uzlaşma kültürünün yerleşmesi ve benimsenmesi esas olacak ve bu çerçevede Kıbrıs'ta barış yönündeki dinamiklerin güçlenmesi yönündeki gayretler kararlılıkla sürdürülecektir.
- Önümüzdeki üç yıllık dönemde, kamu reformu, sosyal güvenlik reformu ve benzeri dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi ve her alandaki üretim süreçlerinde verimlilik, rekabet edebilirlik ve sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesiyle yılda ortalama %7 oranında büyümenin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Bu hedefin gerçekleştirilmesiyle, 2005 yılında 10,567 Dolar düzeyinden 2006 yılında 11,802 Dolar düzeyine yükseleceği tahmin edilen fert başına milli gelirin, bugünkü fiyatlarla, 2007 yılında 12,367 Dolara yükseleceği ve 2008 yılında da 13,000 Dolara yaklaşacağı tahmin edilmektedir.
- Mal ve hizmet üretimi süreçlerinin tümünde rekabet edebilirliğin güçlendirilmesi yönünde uluslararası standartlara uygun, bilimsel ve teknoloji yoğun, katma değeri yüksek ve sürdürülebilirliğin gözetilmesi koşuluyla yerel kaynakları harekete geçiren bir üretim yapısına ulaşılması hedeflenmektedir.
- Büyüme sürecinin istikrarlı ve dengeli bir biçimde devamı hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşılmasında dış kaynak bağımlılığının azaltılması, artan gelirin adil dağılımının gözetilmesi ve ülkesel kaynakların sürdürülebilir kalkınma ilkelerine bağlı kalarak, optimal seviyede kullanılması, ara hedefler olarak esas alınacaktır.
- Kamu maliyesi dengelerinin güçlendirilmesi amacıyla, öncelikle cari finansman bağımlılığının en aza indirilmesi ve orta vadede bütçe açıkları ile birikmiş kamu borçlarının Avrupa Birliği'nin kabul edilebilir ekonomik kriterlerine yaklaştırılması

hedeflenmektedir. Bu bağlamda, dış yardım ve kredi olanaklarının, çoğunlukla ve öncelikle yatırımlara ve reform gereklerine ayrılması öngörülmektedir.

- Girişimcilik becerileri ile olanaklarının ve rekabet koşullarının iyileştirilmesiyle özel sektör dinamizmi ve üretim artırılabilecek; ve büyüyen ekonomide kamu sektörü payının azaltılması hedef olacaktır. Böylelikle özel ve kamu sektörünün çeşitli alanlarda birbiriyle rekabet eder durumu ortadan kaldırılarak, bu iki sektörün birbirlerini tamamlayıcı roller üstlenmesiyle devletin düzenleme, denetleme ve gözetim fonksiyonları etkinleştirilerek.
- Ekonomik büyümenin ana hedef olmadığı, ülke insanının refah düzeyinin yükseltilmesi ve eğitim, sağlık, çalışma, sosyal güvenlik gibi temel sosyal gereksinimlerin karşılanabilmesinde temel bir araç oluşturduğu anlayışı benimsenmiştir. Bu çerçevede eğitim sisteminin bilgi çağı gereklerine uygun insan yetiştirilmesi; sağlık hizmetlerinin halkın ihtiyaç ve beklentilerine cevap verecek yapıya kavuşturulması; çalışma yaşamı ve sosyal güvenlik sistemlerinin çağdaş normlara ulaştırılması temel amaç olarak benimsenmiştir.
- Tüm üretim faaliyetlerinde ve çağdaş yaşam seviyesinin yükseltilmesinde kesintisiz ve güvenli enerji üretimi, iletişim ve bilgiye erişim olanakları (telekomünikasyon hizmetleri), yurtiçi ve yurtdışı güvenli ulaştırma hizmetleri ve ayrıca su, atık su ve katı atık alanları, öncelikli altyapı yatırımı gerektiren alanlar olarak belirlenmiştir. Kamu altyapı yatırımlarının bu alanlara yönlendirilmesi sağlanacak; ve bu alanlardaki yönetimlerin geliştirilmesi için gerekli tüm önemleler alınacaktır.
- Ekonomik büyüme sürecinin tetikleyicisi olan yatırım harcamalarının miktarı ve GSMH içerisindeki payı, tüm zamanların en yüksek düzeyine ulaşmıştır. Yüzde yirmiye aşan yatırım oranının, yüzde yirmi beş seviyesine yükseltilmesi yönünde, yurtiçi tasarrufların artırılması ve yatırım politikalarının etkinleştirilmesi öngörülmektedir.
- Bölgesel kalkınmanın sağlanmasında temel dayanak olan yerel yönetimlerin reorganizasyon çalışmalarının hızlandırılması, yetki ve hizmet alanların genişletilmesi ve mali yönden güçlendirilmeleri esas alınacaktır.
- Toplumsal gelişim ve dönüşüm sürecinde, örgütlü, demokratik ve katılımcı anlayışın yerleştirilmesi esastan hareketle sivil toplum kuruluşları desteklenecek ve yönetim iyileştirilecektir.

2.Kalkınma Stratejisinin Temel İlke ve Politikaları

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi

Son yıllarda yüksek oranlı bir büyüme süreci yaşayan ülkemiz için en önemli tehdit unsurlarından birisi, hızlı yatırım artışı paralelinde plansız yapılaşmanın doğal kaynak erozyonuna yol açması, böylelikle orta ve uzun dönemde başta tarımsal üretimde, turizm hizmetlerinin pazarlanmasında ve en önemlisi bizden sonraki nesillerin yaşam kalitesinde geriye dönüşü olmayan sorunlar yaratıp kalkınmanın sekteye uğramasıdır.

Bu nedenle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ekonomik ve sosyal politikalarının temeli, ekonomide sürdürülebilir kalkınma ortamının iyileştirilmesidir. Bu yönde çevre duyarlılığını öne çıkaran, çevre koruma ilke ve standartlarını gözeten, denetleyen etkin bir yapılanmanın oluşturulması; aynı paralelde planlı yapılaşmayı sağlayacak olarak ülkesel ve bölgesel plan çalışmalarının tamamlanarak etkinlikle uygulanması sağlanmalıdır.

2.2. İyi Yönetişim İlkeleri

Ülkemizde iyi yönetim mekanizmalarının geliştirilmesinde her şeyden önce doğru karar alabilme ve sağlıklı politika belirleme esastır. Bunun önkoşulu ise bilgi birikimi ve statistik altyapısının geliştirilmesidir. Dolayısıyla ülkemizdeki istatistik altyapısının güçlendirilmesi, her alandaki kayıt sistemlerinin geliştirilmesi ve bilgi işlem teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması temel hedef alınmıştır.

Karar alma mekanizmalarının etkinleştirilmesinde ise katılımcılık, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri; ve karar sonrası uygulamalarda da eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanması iyi yönetişimin ana ilkeleri olarak benimsenmiştir.

Bu bağlamda kamu yönetimi ile yerel ve bölgesel yönetimlerde, yönetilenleri paydaş görme anlayışının yerleştirilmesi ve yönetenlerle yönetilenler arasındaki iletişimin güçlendirilmesi yoluyla sivil toplumun aktif katılımı sağlanacak ve demokratik denetim etkinleştirilecektir.

Kamu Yönetimi Reformu yoluyla, idari kapasite geliştirilecek ve kurumsallaşma sağlanacaktır. Yönetimde insan odaklı anlayışın yerleştirilmesi yönünde eğitim etkinlikleri artırılarak insankaynakları geliştirilecek; ve çalışan-yöneten arasındaki ilişkilerin karşılıklı beklentileri tatmin edici düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Bilgi İşlem Teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılarak etkinleştirilmesi yönünde altyapının güçlendirilmesi ve bürokratik yöntem ve prosedürlerin yenilenmesi esas alınacaktır.

2.3. Maliye Politikası

Maliye politikasının temel amacı, sürdürülebilir bir finansman yapısına ulaşmak ve dış finansman bağımlılığını en aza indirmek olacaktır. Bu bağlamda, gelir ve harcama politikalarının tutarlılığı ve etkinliği sağlanırken, kaynak tahsislerinde toplumsal maliyet ve fayda analizleri temel dayanak olacaktır.

Mali disiplinin sağlanması, kamu kaynaklarının stratejik öncelik esaslarına göre dağıtılması ve etkin kullanılması yönünde kamu denetimine olanak verecek şeffaflık ve hesap verebilirlik mekanizmaları geliştirilecektir.

Gelir politikalarının etkinleştirilmesi yönünde, vergi sistemi basitleştirilecek, etkin bir belge düzeninin yerleştirilmesiyle oto kontrol mekanizmaları oluşturulacak ve vergi denetimleri yaygınlaştırılarak etkinleştirilecektir. Verginin tabana yayılması, kayıp/kaçakların önlenmesi ve her ekonomik faaliyetin kayıt altına alınması öncelikli hedef olacaktır.

Harcama politikalarında sektörel önceliklere önem verilecek ve kaynak tahsislerinde hizmet-maliyet ilişkisi esas alınacaktır. Özellikle transfer harcamalarında etkinlik esas alınarak, kamu harcamaları içerisindeki payın mümkün olan en alt düzeye indirilmesi sağlanacaktır.

Modern bütçeleme sistemlerine geçiş için gerekli yasal ve idari düzenlemeler gerçekleştirilecek ve çok yıllık bütçe yapılması, yönünde çalışma başlatılacaktır.

Kamu borçlanmalarının disiplin altına alınması ve etkin bir borç yönetiminin oluşturulmasıyla dış kaynak kullanımı etkinleştirilecek ve dış kaynak bağımlılığının azaltılmasına azami önem

verilecektir. Kamudan kaynak desteği alan tüm kurumların da, kurumsal yönetim düzeyinde bu ilkeye bağımlı olması sağlanacaktır.

Maliye politikalarının temel hedefi, bütçe açığı ve birikmiş borç stoklarının AB kriterlerinin gerektirdiği kabul edilebilir limitler içerisinde indirilmesidir. Bu çerçevede, mali alandaki tüm uygulamalarda, gerek kurumsal ve gerekse toplam kamu kesimi açıklarının sürdürülebilir bir yapıya getirilmesini sağlayacak ve dış finansman bağımlılığını mutlaka azaltacaktır.

AB uyum sürecinin ve sürdürülebilir kamu maliyesinin gerektirdiği yapısal reformlar kapsamında kamu yönetimi, sosyal güvenlik, vergi ve destekleme politikaları, kamu mali yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik, başta mali sektör olmak üzere her alanda kamu adına, denetim ve gözetim fonksiyonları yeniden yapılandırılacaktır. Ayrıca ülke ekonomisinin kayıt altına alınması, kamu ve özel her alanda kurumlaşmanın geliştirilmesi, kamu adına denetimin etkinleştirilerek yaygınlaştırılması da yeniden yapılandırma çalışmalarının temel unsuru haline getirilecektir.

Mali sektörün güçlendirilmesi ve etkinleştirilmesi gereğinden hareketle bankaların öz sermayelerinin güçlendirilmesi yönünde teşvik edici politikalar üstlenilirken; bankalar dışında kalan tüm mali kurum/kuruluşların kayıt ve denetim altına alınması da sağlanacaktır.

Yurtiçi tasarrufların ekonominin ihtiyaçlarına göre, yatırımlara yönlendirilmesi ve plasman/mevduat oranının yükseltilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

2.4. Özelleştirme/Özerkleştirme Politikaları

Kamu kesiminde kaynak kullanımının etkinleştirilmesi, verimliliğin artırılması ve kamu sektörünün toplam ekonomi içerisindeki payının azaltılarak özel sektör dinamizminin artırılması amacıyla KİT ve diğer işletmeciler kamu kuruluşlarının yeniden yapılandırılmaları sağlanacaktır. Bu bağlamda her kuruluş amaçları, görevleri, üretimi, kamu kaynaklarını kullanım düzeyleri ve genel ekonomiye katkıları itibarıyla değerlendirilecek ve özelleştirme veya özerkleştirmeleri üç yıl içinde tamamlanacak şekilde programlanacaktır. Ancak her halükarda bu kuruluşların işletilmesi çağdaş işletmecilik prensiplerine uygun, hizmet-maliyet dengesi gözetilen ve özel sektöre haksız rekabet yaratmayacak şekilde olması esastır.

2.5. Yatırım Politikaları

Kamu ve özel kesim yatırımlarının birbirleriyle rekabet eden değil, birbirlerini tamamlayıcı olması ve herhalükarda çevre koruma ilkeleri ile mevzuatına uyması esastır.

Kamu yatırımları, ekonomik gelişmede darboğaz oluşturan alanlarda ve geleneksel kamu hizmetlerinde yoğunlaştırılacak; hazırlanacak orta ve uzun vadeli sektörel master planlara uygun olacak; ve bölgesel gelişmişlik farklarını gözeten bir yaklaşımla gerçekleştirilecektir. Kamu kesiminin eğitim, sağlık ve diğer toplumsal hizmetlerde fırsat eşitliğini, yaygınlaşmayı, etkinlik ve verimliliği esas alması sağlanacaktır.

Özel kesim yatırımları, rekabet gücünün geliştirilmesi ve kapasite kullanım oranlarının iyileştirilmesi yönünde desteklenecek; ve verimliliğin, istihdamın, ihracatın ve yeni teknoloji kullanımının artırılmasına katkı sağlayacak yönde teşvik edilecektir. Yatırımların belirli sektörlerde/konularda ve belirli bölgelerde yoğunlaşmasına karşın caydırıcı tedbirler geliştirilecektir.

2.6. Dış Ticaret Politikaları

Mal ve hizmet ihracında sürekli ve istikrarlı bir artış gerçekleştirilmesi amacıyla, rekabet gücünün artırılması, genelde uluslararası ve özeldede AB standartlarına uyulması ve bölge ticaretindeki eğilimlere paralel yapısal dönüşüm gerçekleştirilmesine özen gösterilecektir.

Bu bağlamda ulaştırma maliyetlerinin düşürülmesi, tanıtma, standartlaşma, marka yaratma ve destinasyon çeşitlendirilmesi yönündeki faaliyetler desteklenecektir. Üretici işletmelerin organizasyon yapılarında pazarlama birimlerinin oluşturulması veya bu konularda danışmanlık ve destek verecek kamu hizmet birimlerinin oluşturulması sağlanacaktır.

Ülkemiz gümrüklerinin modernizasyon ve otomasyonunun sağlanması yoluyla kayıt düzeninin gelişmesine katkı sağlanırken, bürokratik işlemlerde de iyileşme sağlanacaktır. Gümrük işlemlerinde verimliliği ve denetim etkinliğini artırmak amacıyla antrepo işletmeciliği gözden geçirilecek ve bu alanda etkin bir yapılanma sağlanması yönünde gerekli yasal ve idari düzenlemeler öncelikle gerçekleştirilecektir.

İthalatta haksız rekabetin önlenmesi, tüketici haklarının gözetilmesi, genel sağlık koşullarının ve çevrenin olumsuz etkilenmemesi yönünde düzenlemeler yapılacak ve denetimler etkinleştirilecektir.

Ülkesel kaynakların etkin kullanımı ve dağılımı ilkesinden hareketle, eski teknoloji ithalatı yaş ve standart kısıtlarıyla sınırlandırılacaktır.

Serbest bölge işletmeciliğinde, üretim bazlı olmayan stoklama ve ambarlama faaliyetlerinin payı azaltılacak ve bu bölgelere yönelik gümrük denetimleri etkinleştirilecektir.

3. Makroekonomik Hedefler

3.1. GSMH

2007 Yılı Programı döneminde, GSMH'nın piyasa fiyatlarıyla, reel olarak %7 oranında büyümesi ve 2006 yılındaki 3,806,769,899.6 YTL'si değerinden, 2006 yılı fiyatlarıyla, 4,072,014,130.0 YTL'sine ulaşması hedeflenmiştir (tablo 23). GSYİH'da % 7 artış hedeflenirken, Net Dış Alem Faktör Gelirlerinin % 5.1 oranında büyümesi hedeflenmiştir. Toplam ekonomideki dolaylı vergi artışının, GSMH artış hızının gerisinde ve % 6.3 düzeyinde hedeflenmiş olması nedeniyle, faktör fiyatlarıyla GSMH artışının % 7.6 düzeyine ulaşması programlanmıştır.

GSYİH'nın % 7 oranındaki büyüme hedefi doğrultusunda, sektörel reel büyüme hedefleri Tarımda % 6.9, Sanayide % 8.3, İnşaatda % 7.0, Toptan ve Perakende Ticarete % 7.3, Turizmde % 14.3, Ulaştırma-Haberleşmede % 8.9, Mali Müesseselerde % 5.8, Konut Gelirlerinde % 7.2, Serbest Meslek ve Hizmetlerde % 8.6 ve Kamu Hizmetleri sektöründe de % 4.5 olması programlanmıştır. İthalatın son yıllardaki yüksek oranlı artış hızının yavaşlama trendine girmesiyle, ithalat vergilerindeki artılın %4.5 olacağı hesaplanmıştır.

2007 Programı dönemi ekonomik büyüme hedeflerinin gerçekleşmesiyle, GSYİH içerisindeki payları artacak olan sektörler sanayi, turizm, ulaştırma-haberleşme ve serbest meslek ve hizmetler olacak; aynı zamanda kamu hizmetleri sektörünün payı azalırken, tarım, inşaat ve konut gelirleri sektörleri paylarını koruyacaklardır.

Tablo - 23 Sektörel Katma Değer ve GSMH Hedefleri
(2006 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2006 ¹ Yılı		2007Yılı (Hedef)		Reel Büyüme (%)
	Değer	% Dağılım	Değer	% Dağılım	
1.TARIM	241,457,791.9	6.5	258,070,776.2	6.5	6.9
1.1.Bitkisel	125,009,860.0	3.4	134,785,997.2	3.4	7.8
1.2.Hayvancılık	98,217,605.6	2.6	103,765,750.6	2.6	5.6
1.3.Ormançılık	1,000,882.2	0.0	1,074,880.2	0.0	7.4
1.4.Su Ürünleri	17,229,444.1	0.5	18,444,148.2	0.5	7.1
2.SANAYİ	359,528,200.9	9.7	389,226,066.9	9.8	8.3
2.1.Taşocakçılığı	23,763,875.8	0.6	25,343,286.7	0.6	6.6
2.2.İmalat Sanayii	172,515,011.5	4.6	186,416,076.6	4.7	8.1
2.3.Elektrik-Su	163,249,313.6	4.4	177,466,703.6	4.5	8.7
3.İNŞAAT	271,053,946.3	7.3	289,919,078.7	7.3	7.0
4.TİCARET	580,370,695.2	15.6	633,860,840.4	15.9	9.2
4.1.Toptan ve Perakende Ticaret	420,438,976.9	11.3	451,051,584.1	11.3	7.3
4.2.Otelcilik ve Lokantacılık	159,931,718.3	4.3	182,809,256.3	4.6	14.3
5.ULAŞTIRMA- HABERLEŞME	402,237,436.7	10.8	437,906,197.2	11.0	8.9
6.MALİ MÜESSESELER	239,440,186.4	6.4	255,662,248.3	6.4	6.8
7.KONUT GELİRLERİ	95,803,183.7	2.6	102,670,965.2	2.6	7.2
8.SER.MES.VE HİZMETLER	385,565,851.0	10.4	418,574,277.6	10.5	8.6
9.KAMU HİZMETLERİ	772,820,741.5	20.8	806,558,260.7	20.3	4.4
İTHALAT VERGİLERİ	371,970,366.0	10.0	388,589,100.8	9.8	4.5
GSYİH (p.f.)	3,720,248,399.6	100.0	3,981,037,812.0	100.0	7.0
NET DIŞ ALEM FAKTÖR GELİRLERİ	86,521,500.0		90,976,318.0		5.1
GSMH (p.f.)	3,806,769,899.6		4,072,014,130.0		7.0
Dolaylı Vergiler	503,378,988.8		535,091,865.1		6.3
GSMH (Faktör Fiyatlarıyla)	3,303,390,910.8		3,536,922,264.9		7.1

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.2 Ekonominin Genel Dengesi

2007 yılında GSMH'nın % 7 ve Dış Açığın da % 0.2 oranında sınırlı düzeyde artması sonucu toplam kaynak artışının % 6.3 oranında gerçekleşmesi programlanmıştır (tablo 24). Büyük oranda altyapı yatırımlarına yönelik olan kamu yatırımlarında % 8.8 oranında büyüme öngörülmüşken özel sektör yatırımlarında % 4.9 oranında büyüme hedeflenmiştir.

Tablo - 24 Ekonominin Genel Dengesi

(2006 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2006 ¹ Yılı		2007 (Hedef)		
	Değer	GSMH'da % Pay	Değer	GSMH'da % Pay	Büyüme %
1. TOPLAM KAYNAKLAR	4,215,669,899.6	110.7	4,481,731,930.0	110.1	6.3
1.1. GSMH	3,806,769,899.6	100.0	4,072,014,130.0	100.0	7.0
1.2. Dış Açık	408,900,000.0	10.7	409,717,800.0	10.1	0.2
2. TOPLAM YATIRIMLAR	900,737,729.5	23.7	955,008,771.5	23.5	6.0
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	848,733,923.5	22.3	900,074,345.3	22.1	6.0
2.1.1. Kamu	248,115,682.4	6.5	270,022,303.6	6.6	8.8
2.1.2. Özel	600,618,241.1	15.8	630,052,041.7	15.5	4.9
2.2. Stok Değişmeleri	52,003,806.0	1.4	54,934,426.2	1.3	5.6
2.2.1. Kamu	5,029,348.0	0.1	5,376,373.0	0.1	6.9
2.2.2. Özel	46,974,458.0	1.2	49,558,053.2	1.2	5.5
3. TOPLAM TÜKETİM	3,314,932,170.1	87.1	3,526,723,158.5	86.6	6.4
4. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	762,185,038.4	20.0	855,171,613.1	21.0	12.2
4.1. Kamu Tüketimi	924,816,444.9	24.3	985,854,330.3	24.2	6.6
4.2. Kamu Tasarrufu	(162,631,406.5)	(4.3)	(130,682,717.2)	(3.2)	(19.6)
4.3. Kamu Yatırımı	253,145,030.4	6.6	275,398,676.6	6.8	8.8
4.4. Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	(415,776,436.9)	(10.9)	(406,081,393.8)	(10.0)	(2.3)
5. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	3,044,584,861.2	80.0	3,216,842,516.9	79.0	5.7
5.1. Özel Tüketim	2,390,115,725.2	62.8	2,540,868,828.2	62.4	6.3
5.2. Özel Tasarruf	654,469,136.0	17.2	675,973,688.7	16.6	3.3
5.3. Özel Yatırım	647,592,699.1	17.0	679,610,094.9	16.7	4.9
5.4. Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	6,876,436.9	0.2	(3,636,406.2)	(0.1)	..
Özel Tasarruf Oranı (%)	21.5		21.0		
Marjinal Özel Tasarruf Eğilimi (%)	34.0		12.5		
6. TOPLAM YURTİÇİ TASARRUFLAR	491,837,729.5	12.9	545,290,971.5	13.4	10.9
Toplam Marjinal Tasarruf Eğilimi (%)	27.0		20.2		
Toplam Yatırımlar/GSMH (%)	23.7		23.5		
Tasarruflar/GSMH (%)	12.9		13.4		

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

Bu hedefin gerçekleştirilmesiyle toplam yatırımların GSMH içerisindeki payı, 2006 yılında yüzde 23.5, toplam tüketim payı da yüzde 86.6 olacaktır. Dış açığın ve dolayısıyla dış tasarrufların sınırlandırılması nedeniyle, 2005 yılında %27 olan toplam marjinal tasarruf eğiliminin, 2006 yılında % 20.2 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmekte; ve tasarruflardaki artışın sağlanması için de kamu tasarruflarında (açığında) % 19.6 iyileşme ve özel tasarruflarda da % 3.3 oranında artış programlanmıştır. Böylelikle toplam yurtiçi tasarruf oranı yüzde 12.9'dan yüzde 13.4'e yükselmiş olacaktır.

3.3 Kaynaklar – Harcamalar Dengesi

Ekonomideki toplam kaynakları oluşturan iki temel unsur olan GSMH'da ve Dış Açık'ta (cari işlemler dengesinde) sırasıyla hedeflenen % 7 ve % 0.2 oranındaki büyüme paralelinde toplam kaynaklarda % 6.3 oranında reel artış programlanmış ve dış kaynak payının ekonominin büyümesindeki etkisinin azaltılması hedeflenmiştir. 2006 yılı gerçekleşme tahminlerine göre GSMH'nın yüzde 10.7'sini oluşturan dış açık, 2007 yılında yüzde 10.1 düzeyine indirilecek ve toplam kaynakların GSMH oranı ise yüze 110.1 düzeyinde olacaktır (tablo 25).

Toplam tüketim harcamaları için programlanan % 6.4 oranındaki artışın, Kamu tüketiminde % 6.6 ve özel tüketimde % 6.3 oranlarındaki artışlarla sağlanması hedeflenmiştir (tablo 26).

Fert başına GSMH'nın reel olarak % 6 oranında artırılması hedeflenirken, fert başına tüketim artışının % 5.4 seviyesinde gerçekleşmesi yoluyla tasarrufların artması hedeflenmektedir. Kur değerlerindeki artış tahmini paralelinde Dolar bazında, fert başına GSMH'nın, cari fiyatlarla %4.8 oranında artarak 2007 yılında 13,367 \$'a ulaşması beklenmektedir.

Tablo - 25 Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

(2006 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2006 ¹ Yılı		2007 (Hedef)		Reel Büyüme (%)
	Miktar	GSMH % 'si	Miktar	GSMH % 'si	
I. TOPLAM KAYNAKLAR	4,215,669,899.6	110.7	4,481,731,930.0	110.1	6.3
1.1. GSMH (p.f.)	3,806,769,899.6	100.0	4,072,014,130.0	100.0	7.0
GSYİH (p.f.)	3,720,248,399.6	97.7	3,981,037,812.0	97.8	7.0
Net Dış Alem Faktör Gelirleri	86,521,500.0	2.3	90,976,318.0	2.2	5.1
1.2. Dış Açık	408,900,000.0	10.7	409,717,800.0	10.1	0.2
2. TOPLAM YATIRIMLAR	900,737,729.5	23.7	955,008,771.5	23.5	6.0
2.1. Sabit Sermaye Yatırımları	848,733,923.5	22.3	900,074,345.3	22.1	6.0
2.1.1. Kamu	248,115,682.4	6.5	270,022,303.6	6.6	8.8
2.1.2. Özel	600,618,241.1	15.8	630,052,041.7	15.5	4.9
2.2. Stok Değişmeleri	52,003,806.0	1.4	54,934,426.2	1.3	5.6
2.2.1. Kamu	5,029,348.0	0.1	5,376,373.0	0.1	6.9
2.2.2. Özel	46,974,458.0	1.2	49,558,053.2	1.2	5.5
3. TOPLAM TÜKETİM	3,314,932,169.8	87.1	3,526,723,158.5	86.6	6.4
3.1. Kamu	924,816,444.6	24.3	985,854,330.3	24.2	6.6
3.2. Özel	2,390,115,725.2	62.8	2,540,868,828.2	62.4	6.3
4. TOPLAM YURTIÇİ TASARRUFLAR	491,837,729.8	12.9	545,290,971.5	13.4	10.9

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 26 Tüketim Harcamaları

(2006 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)

	2006 ¹ Yılı	2007 (Hedef)		Büyüme (%)	
		2006 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	Reel	Cari
GSMH (p.f.)	3,806,769,899.6	4,072,014,130.0	4,275,614,836.5	7.0	12.3
1.Toplam Tüketim	3,314,932,170.1	3,526,723,158.5	3,703,059,316.4	6.4	11.7
1.1. Kamu Tüketimi	924,816,444.9	985,854,330.3	1,035,147,046.8	6.6	11.9
1.2. Özel Tüketim	2,390,115,725.2	2,540,868,828.2	2,667,912,269.6	6.3	11.6
TOPLAM TÜKETİM / GSMH (%)	87.1	86.6	86.6		
FERT BAŞINA TOPLAM TÜKETİM (YTL)	14,902	15,709	16,494	5.4	10.7
FERT BAŞINA GSMH (YTL)	17,114	18,138	19,045	6.0	11.3
FERT BAŞINA GSMH (\$)	11,802		12,367		4.8

¹ Gerçekleşme Tahmini
Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.4. Yatırım – Tasarruf Dengesi

2007 Program döneminde hedeflenen % 6 yatırım artışı, tasarrufların da aynı oranda artmasını gerektirmektedir (tablo 27). GSMH'nın % 23.5' ine tekabül edecek toplam tasarrufların % 6 artırılması hedefinin, yurtiçi tasarruflarda % 10.9 ve dış tasarruflarda da % 0.2 oranındaki artışla sağlanması hedeflenmiştir. Toplam tasarruf oranındaki iyileşmenin, büyük ölçüde kamu tasarruf açığının iyileştirilmesi yoluyla sağlanması hedeflenmiştir.

Toplam yatırım artışının , sabit sermaye yatırımlarında % 6 ve stok değişimlerinde % 5.6 oranlarında programlanmış artışlarla sağlanması öngörülmüştür. Kamu sabit sermaye yatırımlarının toplam sabit sermaye içerisindeki payının, sosyal ve ekonomik altyapı yatırım gereklerinin karşılanabilmesi ve geleneksel kamu hizmetlerinin geliştirilmesi yönünde kullanılmak üzere, yüzde 32 oranında gerçekleşmesi hedeflenmiştir.

2007 Program döneminde kamu sektörü sabit sermaye yatırımlarının GSMH içerisindeki payı % 6.6, özel sektör yatırımları payı da %15.5 olarak hedeflenmiş, böylece toplam sabit sermaye yatırımları payının %22.1'e ulaşması öngörülmüştür.

Tablo - 27 Yatırım - Tasarruf Dengesi

	(2006 Yılı Fiyatlarıyla, YTL)				
	2006 ¹ Yılı	GSMH	2007(Hedef)	GSMH	Reel
	Değer	%'si	Değer	%'si	Büyüme %
1.TOPLAM YATIRIMLAR	900,737,729.5	23.7	955,008,771.5	23.5	6.0
1.1. Sabit Sermaye Yatırımları	848,733,923.5	22.3	900,074,345.3	22.1	6.0
1.1.1. Kamu	248,115,682.4	6.5	270,022,303.6	6.6	8.8
1.1.2. Özel	600,618,241.1	15.8	630,052,041.7	15.5	4.9
1.2. Stok Değişimleri	52,003,806.0	1.4	54,934,426.2	1.3	5.6
1.2.1. Kamu	5,029,348.0	0.1	5,376,373.0	0.1	6.9
1.2.2. Özel	46,974,458.0	1.2	49,558,053.2	1.2	5.5
2. TOPLAM TASARRUFLAR	900,737,729.5	23.7	955,008,771.5	23.5	6.0
2.1. Yurtiçi Tasarruflar	491,837,729.5	12.9	545,290,971.5	13.4	10.9
2.1.1. Kamu	(162,631,406.5)	(4.3)	(130,682,717.2)	(3.2)	(19.6)
2.1.2. Özel	654,469,136.0	17.2	675,973,688.7	16.6	3.3
2.2. Dış Tasarruflar	408,900,000.0	10.7	409,717,800.0	10.1	0.2
Özel Tasarruf - Yatırım Farkı	6,876,436.9	0.2	(3,636,406.2)	(0.1)	(152.9)
Kamu Tasarruf - Yatırım Farkı	(415,776,436.9)	(10.9)	(406,081,393.8)	(10.0)	(2.3)
Toplam İç Tasarruf - Yatırım Farkı	(408,900,000.0)	(10.7)	(409,717,800.0)	(10.1)	0.2
Kamu Sabit Yatırım/ Toplam Sabit Yatırım (%)	29.2		30.0		
Özel Tasarruf Oranı (%)	21.5		21.0		
Kamu Tasarruf Oranı (%)	(21.3)		(15.3)		
GSMH (p.f.)	3,806,769,899.6	100.0	4,072,014,130.0	100.0	7.0

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.5 Sermaye Birikimi ve Sabit Sermaye Yatırımları

2007 Yılı Programı döneminde GSYİH’da % 7 oranında hedeflenmiş olan büyümenin gereği olarak sabit sermaye yatırımlarının, 2006 yılı fiyatlarıyla 900,074,345.4 YTL’si düzeyine ulaşması programlanmıştır (tablo 28).

Sabit sermaye yatırım gereğinin, % 5 olarak gerçekleşmesi hedeflenen enflasyon oranının dikkate alınmasıyla, 2007 yılı fiyatlarıyla, 945,078,062.7 YTL olacağı hesaplanmıştır. Sabit sermaye yatırım gereğinin sektörel dağılımı, sanayide yüzde 18.6, konut gelirlerinde yüzde 15.3, kamu kesiminde yüzde 15, serbest meslek ve hizmetlerde yüzde 14.2, ulaştırma-haberleşmede 13.9 ve turizmde ise yüzde 11.8 oranında gerçekleşeceği hesaplanmıştır.

Tablo - 28 2007 Yılı Sektörel Sabit Sermaye Yatırım Gereği

	2006 Yılı Fiyatlarıyla	Cari Fiyatlarla	(YTL) Dağılım (%)
1.TARIM	46,321,468.0	48,637,541.4	5.1
1.1.Bitkisel	32,750,059.6	34,387,562.6	3.6
1.2.Hayvancılık	12,205,918.9	12,816,214.8	1.4
1.3.Ormancılık	332,991.0	349,640.6	0.0
1.4.Su Ürünleri	1,032,498.5	1,084,123.4	0.1
2.SANAYİ	167,187,771.2	175,547,159.8	18.6
2.1.Taşocakçılığı	3,316,762.9	3,482,601.0	0.4
2.2.İmalat Sanayii	64,917,974.0	68,163,872.7	7.2
2.3.Elektrik-Su	98,953,034.3	103,900,686.0	11.0
3.İNŞAAT	15,658,059.9	16,440,962.9	1.7
4.TİCARET	131,099,413.0	137,654,383.7	14.6
4.1.Toptan ve Perakende Ticaret	24,490,085.8	25,714,590.1	2.7
4.2.Otelcilik ve Lokantacılık	106,609,327.2	111,939,793.6	11.8
5.ULAŞTIRMA - HABERLEŞME	124,840,661.9	131,082,695.0	13.9
6.MALİ MÜESSESELER	15,248,738.2	16,011,175.1	1.7
7.KONUT GELİRLERİ	137,355,629.5	144,223,411.0	15.3
8.SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	127,412,526.8	133,783,153.1	14.2
9.KAMU HİZMETLERİ	134,950,076.9	141,697,580.7	15.0
TOPLAM	900,074,345.4	945,078,062.7	100.0

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.6. Kamu Kesimi Genel Dengesi

2007 Yılı Programında, kamu kesimi dengesinde iyileştirme sağlanması amacıyla kamu gelirlerinin % 10 oranında artırılması hedeflenmiştir. Bu artışın vergilerde % 16.1, vergi dışı gelirlerde %1.9 ve faktör ve fon gelirlerinde de %3.4 oranındaki artışlarla sağlanması programlanmıştır (tablo 29). Verginin tabana yayılması ve denetimlerin yoğunlaştırılması yoluyla dolaysız vergilerde %33 oranında reel artış sağlanması hedeflenmiştir. Dolaylı vergilerde, vergi dışı gelirlerde ve fon gelirlerinde reel büyüme hedefi gerisinde kalacak artış oranları hedeflenmiş ve böylece dolaylı vergi ile fonların fiyat artışları üzerindeki etkisinin azaltılması programlanmıştır.

3.7 Özel Kesim Genel Dengesi

2007 Yılı Programı döneminde kamu harcanabilir gelirleri artış oranının yüksek olması hedefi paralelinde özel harcanabilir gelirin % 5.7 oranıyla sınırlı artması hedeflenmiştir (tablo 30). Özel tüketim artışının % 6.3 oranında hedeflenmesi sonucunda, özel tüketimin GSMH'ya oranı 2006 yılındaki yüzde 62.8 düzeyinden yüzde 62.4'e ineceği hesaplanmıştır. Özel kesim tasarruflarının reel olarak % 3.3 oranındaki artışına paralel olarak yatırımların, teşviklerde öngörülen artışların da etkisiyle % 4.9 oranında artması programlanmıştır. Böylelikle, 2006 yılında, tasarruflarının gerisinde kalan yatırımlarının, 2007 yılında tasarruflarını aşması hedeflenmiş ve özel kesimde yatırım/tasarruf oranının iyileşmesi öngörülmüştür.

Tablo - 29 Kamu Kesimi Genel Dengesi

	(YTL)						
	2006 ¹ Yılı		2007 (Hedef)		Değişme		
	Cari Fiyatlarla	GSMH %si	2006 Yılı Fiyatlarıyla	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	Reel (%)	Cari (%)
1.Kamu Gelirleri	1,488,609,157.4	39.1	1,637,056,411.6	40.2	1,718,909,232.1	10.0	15.5
1.1.Vergiler	795,289,181.5	20.9	923,332,421.4	22.7	969,499,042.5	16.1	21.9
1.1.1.Dolaysız Vergiler	291,910,192.7	7.7	388,240,556.3	9.5	407,652,584.1	33.0	39.7
1.1.2.Dolaylı Vergiler	503,378,988.8	13.2	535,091,865.1	13.1	561,846,458.3	6.3	11.6
1.2.Vergi Dışı Gelirler	211,257,660.2	5.5	215,271,555.7	5.3	226,035,133.5	1.9	7.0
1.3.Faktör ve Fon Gelirleri	482,062,315.7	12.7	498,452,434.4	12.2	523,375,056.2	3.4	8.6
2.Transferler	726,424,119.0	19.1	781,884,798.5	19.2	820,979,038.4	7.6	13.0
3.Kamu Harcanabilir Geliri	762,185,038.4	20.0	855,171,613.1	21.0	897,930,193.8	12.2	17.8
4.Kamu Cari Giderleri	924,816,444.9	24.3	985,854,330.3	24.2	1,035,147,046.8	6.6	11.9
5.Kamu Tasarrufu	(162,631,406.5)	(4.3)	(130,682,717.2)	(3.2)	(137,216,853.1)	(19.6)	(15.6)
6.Kamu Yatırımı	253,145,030.3	6.6	275,398,676.6	6.8	289,168,610.4	8.8	14.2
6.1.Sabit Sermaye	248,115,682.3	6.5	270,022,303.6	6.6	283,523,418.8	8.8	14.3
6.2.Stok Değişimi	5,029,348.0	0.1	5,376,373.0	0.1	5,645,191.7	6.9	12.2
7.Kamu Finansman Gereği	(415,776,436.8)	(10.9)	(406,081,393.8)	(10.0)	(426,385,463.5)	(2.3)	2.6

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

Tablo - 30 Özel Kesim Genel Dengesi

	(YTL)						
	2006 ¹ Yılı		2007 (Hedef)			Değişme	
	Cari Fiyatlarla	GSMH %si	2006 Yılı Fiyatlarıyla	GSMH %si	Cari Fiyatlarla	Reel (%)	Cari (%)
1.Özel Harcanabilir Gelir	3,044,584,861.2	80.0	3,216,842,516.9	79.0	3,377,684,642.7	5.7	10.9
2.Özel Tüketim	2,390,115,725.2	62.8	2,540,868,828.2	62.4	2,667,912,269.6	6.3	11.6
3.Özel Tasarruf	654,469,136.0	17.2	675,973,688.7	16.6	709,772,373.1	3.3	8.5
4.Özel Yatırım	647,592,699.1	17.0	679,610,094.9	16.7	713,590,599.6	4.9	10.2
4.1.Sabit Sermaye	600,618,241.1	15.8	630,052,041.7	15.5	661,554,643.8	4.9	10.1
4.2.Stok Değişimi	46,974,458.0	1.2	49,558,053.2	1.2	52,035,955.9	5.5	10.8
5.Kamu Kesimine İkras	6,876,436.9	0.2	(3,636,406.2)	(0.1)	(3,818,226.5)	..	..

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.8 Devlet Bütçe Dengesi

2007 Yılı Programı döneminde Bütçe Yerel gelirlerinin % 17.9 oranında artırılması hedeflenmiştir (tablo 31).

Bütçe yerel gelirlerinde hedeflenen reel artışın, vergi gelirlerinde % 20.9, fon gelirlerinde %13.6 ve diğer gelirlerde % 10.7 oranında reel artışla sağlanması programlanmıştır. 2007 yılında Bütçe giderlerinin % 9.4 oranında ve %17.9 olarak öngörülen yerel gelir artış hızının gerisinde artırılması programlanmıştır. Gider artışlarında, personel giderlerinin % 9.7 ve diğer cari giderlerin de % 4.8 oranında artırılması hedeflenmiştir.

TC'nden finanse edilen savunma giderleri GSMH'nin %2.9'u dolaylarında programlanmıştır.

Devlet bütçesinden yapılacak yatırımların % 13.1 oranında artırılması ve yatırımların, cari fiyatlarla, 255,305,000 YTL'si düzeyine ulaşması öngörülmüştür. Yatırımlar içerisinde 210,000,000 YTL tutarındaki kısmın TC yardımlarından ve geriye kalanın da yerel kaynaklardan finanse edilmesi programlanmıştır.

Bütçe Yerel Gelirlerinde % 17.9 ve Bütçe Giderlerinde % 9.4 oranında hedeflenen artışların sonucunda, Bütçe Açığında daralma hedeflenmiştir; böylelikle TC yardım ve kredileriyle finanse edilen Bütçe Açığının GSMH'ya oranında bir iyileşme öngörülmüştür. 2007 yılında yüzde 14.3 olacağı tahmin edilen bu oranın 2007 yılında yüzde 13.1'e gerilemesi hedeflenmiştir.

Devlet Bütçesi'nde öngörülen yatırımların, reel olarak %13.1 oranında artırılmasıyla, bütçe yatırımlarının GSMH payının da yüzde 5.6'dan yüzde 6'ya çıkarılması öngörülmüş ve böylelikle bütçe harcama yapısında nispi bir iyileşme hedeflenmiştir.

Tablo - 31 2007 Devlet Bütçe Dengesi

(YTL)

	2006 ¹ Yılı		2007 (Hedef)		Değişme		
	Cari	GSMH	2006 Yılı	GSMH	Cari	Reel	Cari
	Fiyatlarla	%si	Fiyatlarıyla	%si	Fiyatlarla	(%)	(%)
I. BÜTÇE GELİRLERİ	1,710,566,495.0	44.9	1,908,421,735.2	46.9	2,003,842,822.0	11.6	17.1
1.Yerel Gelirler	1,166,212,341.4	30.6	1,375,088,401.9	33.8	1,443,842,822.0	17.9	23.8
1.1.Vergi Gelirleri	760,625,840.5	20.0	919,314,761.9	22.6	965,280,500.0	20.9	26.9
1.1.1.Dolaysız Vergiler	287,208,457.0	7.5	386,682,857.1	9.5	406,017,000.0	34.6	41.4
1.1.2.Dolaylı Vergiler	473,417,383.5	12.4	532,631,904.8	13.1	559,263,500.0	12.5	18.1
1.2.Diğer Gelirler	167,336,653.0	4.4	185,205,390.5	4.5	194,465,660.0	10.7	16.2
1.3.Fon Gelirleri	238,249,847.9	6.3	270,568,249.5	6.6	284,096,662.0	13.6	19.2
2. Dış Yardımlar ve Krediler	544,354,153.6	14.3	533,333,333.3	13.1	560,000,000.0	-2.0	2.9
2.1. Dış Yardımlar	283,402,953.6	7.4	319,047,619.0	7.8	335,000,000.0	12.6	18.2
2.1.1. Türkiye Cumhuriyeti	283,260,922.7	7.4	319,047,619.0	7.8	335,000,000.0	12.6	18.3
2.1.2. Diğer	142,030.9	..	-	-	-	-	..
2.2. Krediler	260,951,200.0	6.9	214,285,714.3	5.3	225,000,000.0	-17.9	-13.8
2.2.1 Türkiye Cumhuriyeti	260,951,200.0	6.9	214,285,714.3	5.3	225,000,000.0	-17.9	-13.8
II.BÜTÇE GİDERLERİ	1,744,990,966.5	45.8	1,908,421,735.2	46.9	2,003,842,822.0	9.4	14.8
2.1.Cari Giderler	698,912,430.3	18.4	762,235,136.2	18.7	800,346,893.0	9.1	14.5
2.1.1.Personel Giderleri	607,941,137.8	16.0	666,940,064.8	16.4	700,287,068.0	9.7	15.2
2.1.2.Diğer Cari Giderler	90,971,292.5	2.4	95,295,071.4	2.3	100,059,825.0	4.8	10.0
2.2.Transferler	731,024,119.1	19.2	783,991,361.0	19.3	823,190,929.1	7.2	12.6
2.3.Savunma Giderleri	100,000,000.0	2.6	119,047,619.0	2.9	125,000,000.0	19.0	25.0
2.4.Yatırımlar	215,054,417.1	5.6	243,147,619.0	6.0	255,305,000.0	13.1	18.7
III. BÜTÇE DENGESİ	(34,424,471.5)		-		-		

¹Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.9. Ödemeler Dengesi

2007 yılında, KKTC dış ticaret hacminin, 2006 yılı gerçekleşme tahminine göre, %3.4 oranında artması ve 1,356.1 milyon dolardan 1,402.3 milyon dolara yükselmesi hedeflenmiştir (tablo 32).

2007 yılında dışsatımın %5.8 oranında artarak 65.1 milyon dolardan 68.9 milyon dolara ulaşması hedeflenmiştir. Tarımda özellikle bitkisel üretimde ve sanayi üretiminde öngörülen artış, yabancı paralar karşısında değer kazanma eğiliminde olan YTL'na rağmen işgücü maliyetlerinin düşük seyri, üretim ve verimlilik artışı ve bunun yanında TC'ne ihracatımızın artırılması ve pazarlama sorunlarının giderilmesi yönünde alınan tedbirlerle yapılacak olan düzenlemeler bu hedefe ulaşabilmemizde etkili olacaktır.

Gerek yatırım ve gerekse tüketim harcamalarımızda önemli bir paya sahip olan dışalım, büyüme ve yatırım gerekleri hedefleri doğrultusunda, 2006 yılındaki 1,291 milyon dolardan, %3.3 oranında artışla 1,333.4 milyon dolara ulaşacaktır. Böylelikle dış ticaret açığı da %3.1'lik bir artışla 1,225.9 milyon dolar değerinden 1264.5 milyon dolara yükselecektir.

Görünmeyen işlemler dengesinde %27.4 oranında paya sahip net turizm gelirlerinin %6.3 ve diğer görünmeyen kalemler net gelirlerinin de %3.6 oranındaki olumlu gelişmeleri sonucunda, %4.4 oranında bir iyileşme hedeflenmiştir. Böylelikle görünmeyen işlemler dengesindeki fazla 2006 yılındaki 943.9 milyon dolar düzeyinden 2007 yılında 985.1 milyon dolara yükselmiş olacaktır.

Ödemeler dengesi gelirlerinde beklenen bu gelişmeler sonucunda 2006 yılı gerçekleşme tahminlerine göre 282 milyon dolar açık veren cari işlemler dengesinin 2007 yılında %0.9 oranında gerileyerek 279.4 milyon dolar açık vermesi hedeflenmiştir.

Sermaye hareketleri dengesinin TC dış yardım ve kredileri %18.8 oranında azalarak 180 milyon dolardan 146.1 milyon dolara düşecektir. Diğer sermaye hareketlerinin ise %6.9 oranında artış göstermesi, bunun yanında sermaye hareketleri dengesinin %11.6 oranında gerileyerek 250.7 milyon dolar iken 221.7 milyon dolar olması hedeflenmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde 2006 yılında 31.3 milyon dolar açık veren genel denge 2007 yılında 57.7 milyon dolar açık verecektir.

Sonuç olarak rezerv hareketlerindeki azalış, 2006 yılında 42.6 milyon dolar iken 2007 yılında %35.4'lük bir artış göstererek 57.7 milyon dolar olacaktır.

Tablo - 32 Ödemeler Dengesi

	(Milyon \$)		
	2006 ¹	2007 Hedef	Değişim %
1. Cari İşlemler			
1.1. Dış Ticaret			
1.1.1. Dışsatım	65.1	68.9	5.8
1.1.2. Dışalım	1,291.0	1,333.4	3.3
Dış Ticaret Dengesi	-1,225.9	-1,264.5	3.1
1.2. Görünmeyen İşlemler			
1.2.1. Turizm (Net)	258.3	274.5	6.3
1.2.2. Diğer Görünmeyenler (Net)	685.6	710.6	3.6
Görünmeyen İşlemler Dengesi	943.9	985.1	4.4
Cari İşlemler Dengesi	-282.0	-279.4	-0.9
2. Sermaye Hareketleri			
2.1. TC Yardım ve Kredileri	180.0	146.1	-18.8
2.2. Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	70.7	75.6	6.9
Sermaye Hareketleri Dengesi	250.7	221.7	-11.6
Genel Denge	-31.3	-57.7	84.3
3. Rezerv Hareketleri (-Artış +Azalış)	42.6	57.7	35.4
Net Hata ve Noksan	-11.3	-	-
Ağ. Ort. Kur. ABD \$: YTL	1.45	1.54	6.2

¹ Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

3.10. İşgücü İhtiyacı

2007 Program Yılı döneminde, öngörülen GSYİH artışı ve sektörel büyüme hedeflerine paralel olarak tarım dışı sektörlerin ek işgücü talebinin 5,485 kişilik artışı gerektirdiği hesaplanmıştır (33).

Ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak hizmetler ve sanayi sektörlerindeki ek işgücü gereğinin bir bölümünün halen tarımda çalışan işgücünden sağlanması beklendiğinden tarım kesimindeki istihdam hacminde azalma olması ve böylece tarımda birim başına düşen işgücü verimliliğinin artması beklenmektedir. Bunun sonucunda toplam işgücü gereğindeki net artışın 4,864 kişi olması beklenmektedir.

Sektörel ek işgücü gereğinin, toplam tarım dışı işgücü gereği içerisindeki payı sanayide %5.5, inşaatta %27.9, ticarete %5.2, turizmde %9.5, ulaştırma-haberleşmede %11.5, mali müesseselerde %2.3, serbest meslek ve hizmetlerde %25.9 ve kamu hizmetlerinde %12.2 olacağı tahmin edilmiştir.

Tablo - 33 2007 Yılı Ek İşgücü Gereği

Sektörler	2007'de GSYİH'da Öngörülen Marjinal Artış (YTL)	2007 Yılı Tarım Dışı Ek İşgücü Gereği	(%) Dağılım
1. Sanayi	29,697,866.0	303	5.5
1.1. Taşocakçılığı	1,579,410.9	52	0.9
1.2. İmalat Sanayi	13,901,065.1	208	3.8
1.3. Elektrik - Su	14,217,390.0	43	0.8
2. İnşaat	18,865,132.4	1,531	27.9
3. Ticaret	53,490,145.2	805	14.7
3.1. Toptan ve Perakende Ticaret	30,612,607.2	285	5.2
3.2. Otelcilik ve Lokantacılık	22,877,538.0	520	9.5
4. Ulaştırma - Haberleşme	35,668,760.5	629	11.5
5. Mali Müesseseler	16,222,061.9	125	2.3
6. Serbest Meslek ve Hizmetler	33,008,426.6	1,421	25.9
7. Kamu Hizmetleri ¹	33,737,519.2	671	12.7
Toplam	220,689,911.8	5,485.0	100.0

¹ KİT ve Belediyeler dahil

Kaynak : Devlet Planlama Örgütü

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEKTÖREL İLKE, POLİTİKA VE ÖNGÖRÜLER

Ülkemizde barış ve AB perspektifinin yerleşmesi paralelinde rekabetin geliştirilmesi, iletişim ve bilgi edinme olanaklarının artırılması, işgücü niteliklerinin geliştirilmesi, eğitim ve sağlık hizmetlerinde kalite ve standartların yükseltilmesi ihtiyaçları, kamu kesiminden beklentileri artırmıştır. Böylelikle yönetsel kapasitenin geliştirilmesi ve yönetişimin iyileştirilmesi gerekliliği de önemini artırmış; bu bağlamda kamu kesiminin sosyo ekonomik yaşam içerisindeki rolünde değişim ve dönüşümlerin gerçekleştirilmesi ivedilik kazanmıştır.

Demokrasi anlayışının yerleştirilmesi ve katılımcılığın geliştirilmesi; uzlaşılı kültürünün yaygınlaştırılması; kapalı toplum anlayışından dünya ile bütünleşen ve rekabet edebilen; bilgi iletişim teknolojilerini etkinlikle kullanabilen bir toplumsal yapıya dönüşüm önem kazanmakta ve yeniden yapılanma ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda sektörel politika ve öngörülerin bakanlık uygulamalarına esas teşkil etmesi ve ilkelerin yol gösterici olması kaçınılmazdır.

1. Tarım

Kırsal gelişme politikaları paralelinde, verimliliğın artırılması ve kırsal bölgelerdeki ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi amacıyla, gerek tarımsal faaliyetlerde ürün çeşitlendirmesi ve gerekse kırsal kesimlerdeki tarım dışı faaliyetlerde çeşitlendirme sağlanması yönünde eğitim programları uygulanacaktır.

Doğrudan Gelir Desteğı ve Çiftçi Kayıt Sistemlerinin geliştirilip, hayvancılık bölümünü de kapsam içerisine alınarak uygulanmasına verimliliğı artıracak biçimde devam edilecek ve etkin olmayan destekleme şekillerinden zamanla vazgeçilecektir.

Sürdürülebilir karlı bir üretim yapısının geliştirilmesi, çevresel kalitenin bu üretimler sırasında korunması, tüketicilere sağlıklı, kaliteli ve uygun fiyatlarda gıda üretilmesi; ayrıca üreticilerimizin ve genelde kırsal kesimin yaşam kalitesinin yükseltilmesiyle üretimin kuşaklar boyu sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla gerekli yapısal düzenlemeler programlanarak uygulanacaktır.

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi amacıyla, sulamaya açılmış alanlardan daha etkin bir şekilde yararlanabilmek için kamu kuruluşları, sulama birlikleri ve kooperatifler arasındaki işbirliği geliştirilerek, gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Verimlilik gereği ve ülkesel su sorunu nedeniyle, modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik projelere devlet desteği sürdürülecektir.

Yüksek verimli ve sertifikalı tohumlukların, kullanımı yaygınlaştırılacak ve üretim süreçlerinde toprak analizlerinin yapılması, bilinçli gübre kullanımı, uygun ekipman seçimi ve bilinçli tarımsal mücadele yapılması amacıyla yaygın bilinçlendirme çalışmaları programlanıp uygulanacak, ayrıca teknik eleman desteğiyle çiftçi eğitimine ağırlık verilecektir.

Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasını esas alan, insana ve çevreye dost tarımsal üretim sistemlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ilke olarak benimsenecektir. Bu bağlamda organik tarım faaliyetleri desteklenecektir.

Tarım sektöründe gelirleri artırmak amacıyla üretim maliyetlerini düşürücü önlemler almak ve üreticinin kar oranını yükseltmek üzere, modern girdileri kullanma ve yeni üretim yöntemlerini uygulama olanaklarının yaratılması esastır. Bu nedenle üreticilerin, fiyat artışlarıyla değil aynı zamanda girdi maliyetlerini düşürücü tedbirler, ve teknik yardım ve eğitim yoluyla desteklenmeleri yönünde gerekli önlemler alınacak düzenlemeler yapılacaktır.

Tarım finansmanında, bu sektördeki sermaye birikimi olanaklarının, gelişmekte olan ülkelerin tümünde olduğu gibi ülkemizde de çok sınırlı olması nedeniyle, tarımsal krediler büyük bir önem kazanmaktadır. Bu nedenle tarımsal kredilerin tahsisinde, ihracatında potansiyel artış beklenen ürünler ile iç talebi karşılamayan ürünlerin üretimine ve üretim süreçlerinde yeni teknoloji kullanımına yönelik kredi taleplerine öncelik verilecek ve desteklenecektir.

Gıda güvenliği bakımından AB norm ve esaslarına uyum sağlanması yönünde etkin denetim mekanizmaları oluşturulacak ve gereksiz gübre kullanımı önlenecektir.

Çeki gücü ve tarım iş makineleri dengesinin kurulabilmesi amacı ile ülkemiz şartlarına uygun toprak işleme ve ekim dikim aletlerinin tespiti yönündeki çalışmalara hız verilecek ve bu alet

ve makinelerin toprak şartlarına uygun şekilde kullanımı, işletilmesi, bakım ve onarımı için üreticiyi eğitecek nitelikte eğitim ve yayım programları uygulanacaktır.

Kamu tarımsal hizmetlerinin etkinleştirilmesi amacıyla tarımsal istatistikler geliştirilecek ve bilimsel Araştırma – Geliştirme hizmetlerine ağırlık verilecektir. Uzaktan algılama sistemlerinin tarımda kullanılması için gerekli proje çalışmalarına başlanacaktır.

Hayvancılık üretiminde hayvan başına verimin artırılması gereğinden hareketle damızlık temini ve üretimine, suni tohumlamaya, pedigri sürülerin oluşturulmasına, hayvan hastalıkları ile mücadeleye ağırlık verilerek, yetiştiricilerin bu yöndeki ihtiyaçları karşılanacaktır. Hayvancılıkta, suni ve tabii tohumlama yolu ile ıslah çalışmalarına, aşılama ve ilaçlama hizmetlerinin yaygınlaştırılması yönündeki çalışmalara ağırlık verilecek ve hayvan barınaklarının modernizasyonu yönünde politikalar uygulanacaktır. Organize hayvancılık bölgelerinin oluşturulması ve optimal büyüklükte işletmelerin oluşturulmasıyla daha etkili veteriner hizmetleri ve daha verimli süt toplama yöntemleri geliştirilecektir. Halen devam etmekte olan sütte soğuk zincir projesine katılımın yaygınlaştırılması amacıyla tüm üreticilerimizin optimal büyüklükte işletmelere yönlendirilerek bu proje kapsamında desteklenmeleri yönünde gerekli çalışmalara devam edilecektir.

Hayvancılık sektöründe önemli bir girdi olan karma yem üretiminin geliştirilmesi ve üreticinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir düzeye getirilmesi için yem bitkileri üretimi ve kullanımının yaygınlaştırılmasına yönelik teşvik politikaları uygulanacaktır.

Su ürünleri sektörünün gelişmesine olanak sağlamak amacıyla balıkçı barınaklarının, bölgenin su ürünleri ile sosyal ve ekonomik nitelikleri dikkate alınarak işletilmesi için gerekli çalışmalar yapılacak ve sektörün gelişmesinde çevre koruma ilke ve prensipleriyle uyumlu projelerin uygulanması desteklenecektir. Balıkçıların çevre dostu balıkçılık metotlarını öğrenmeleri için eğitilmeleri ve balıkçılık faaliyetlerinde modern teknik ekipman kullanmaları desteklenecek ve balıkçılar tarafından kullanılan limanlar da altyapı yönünden geliştirilecektir.

Mevcut orman sahalarını korurken bozuk koru alanları ağaçlandırılarak yeni orman alanları yaratılacak ve böylelikle ülkenin toprak, iklim ve su rejimi arasındaki doğal dengenin

korunmasına özen gösterilecektir. Ormancılık alanındaki yatırımlar, ağaçlandırma, yeni orman yollarının yapımı ve yangınlarla mücadele alanında yoğunlaştırılacaktır.

Bütün hedeflenenlerin gerçekleşmesi için “Tarım Master Planı” ivedilikle hazırlanıp devlet politikasına dönüştürülecek ve alt programlarla tarımda yeniden yapılanmaya yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.

2. Sanayi

Sanayi sektörünün tüketici güvenliği ve hijen koşullara uyumlu üretim yöntemleriyle yeni teknolojiler kullanan, uluslararası standartlara uygun, dış piyasalarda kalite ve fiyat açısından rekabet edebilen mamüller üreten, bir yapıya ulaştırılması temel ilkedir. Sektördeki yatırım ve girdi maliyetlerinin rekabet edebilir düzeylere indirilebilmesi yönündeki teşviklerin ve gerekli düzenlemeler etkinleştirilerek sürdürülecektir.

Ar-Ge faaliyetlerinden optimum faydanın sağlanabilmesi yönünde Üniversiteler ile Sanayi sektörü işbirliğinin geliştirilerek sürdürülmesi desteklenecektir.

KKTC’nde mevcut Organize Sanayi Bölgeleri’ndeki altyapı sorunlarının ivedilikle çözümlenmesi sağlanacak ve Sanayi Bölgeleri’nin kapasite artırımı ve yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılıp sonuçlandırılacak ve bu bölgelerin yönetimi etkinleştirilecektir.

Çoğunlukla mikro ve küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ’lerin) oluşturduğu sanayi sektörümüzün geliştirilmesine yönelik olarak, eğitim ve teknik destek hizmetlerinin geliştirilmesi, Araştırma-Geliştirme (AR-GE) faaliyetlerinin artırılması, standartlaşma ve markalaşma çalışmalarının yaygınlaştırılması, işgücü verimliliğinin artırılması, otomasyon ve modern iletişim yöntemleri kullanımının yaygınlaştırılması desteklenecektir. Bu yapılırken bölgesel gelişmeye ve çevrenin korunmasına özel önem verilecektir.

Teknoloji kullanımının, rekabet gücünün gelişmesinde belirleyici unsur olması gözönüne alınarak, yeni teknolojilerin ülkemizdeki kullanım kapasitelerinin geliştirilmesi yönünde,

teknolojiye yatırımla insangücü eğitimini bütünlüklü bir yaklaşımla ele alan politikaların oluşturulmasına ve uygulamaların da bu yönde olmasına önem verilecektir.

Tarımsal sanayinin geliştirilmesi, mevcut tesislerin yeni teknoloji kullanarak daha verimli hale getirilmesi desteklenecek, ayrıca turizm sektörünün gereksinim duyduğu ürünleri üretebilen sanayi dalları teşviklendirilecektir.

Gerek ithal ürünlerle ve gerekse yurtiçindeki üreticilerle haksız rekabetin önlenmesi yönündeki yasal düzenlemelere öncelik verilecektir. Sektörü olumsuz yönde etkileyen ulaşım sorunlarının aşılması amacıyla başlatılan maliyet düşürücü girişimler sürdürülürken geliştirilmesi sağlanacaktır.

Üretimin artırılması yönündeki çabalara destek olarak, dış ülkelerdeki Pazar paylarının geliştirilmesi yönünde, girişimci-devlet işbirliği etkinleştirilerek sürdürülecek, ayrıca ülkesel marka yaratma gayretleri desteklenecektir.

Enerji ve su alt yapı çalışmalarına yönelik olarak hazırlanan projelerin, ülke kalkınmasında yaşamsal önem arzemesi nedeniyle, yatırıma dönüşmesine öncelik verilecek. Enerji ve su kullanımında mevcut fiyatlandırma, yöntem ve uygulamalar, tasarrufu özendirici biçimde yeniden ele alınacak ve gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılacaktır. Bu bağlamda, ekonomik büyüme hızımızın önünde ciddi bir tehdit oluşturan su sorununun çözümüne katkı sağlamak üzere atık suların yeniden kullanıma kazandırılması yönündeki yatırımlara öncelik verilecektir.

Hızlı yapılaşmanın sonucu olarak, hızla artan taşocakçılığı işletmeciliğinde, doğal çevreyi koruma gereklerinin ön plana çıkarılması suretiyle, denetlenmesi ve bu alanda çevre dostu teknolojileri kullanımının zorunluluk haline getirilmesi sağlanacaktır.

3. İnşaat

İnşaat sektöründe izinsiz yapılaşmanın önlenmesi, yapı güvenliğinin geliştirilmesi, kayıtsız müteahhitlik hizmetlerinin durdurulması ve yapılaşmanın doğal çevrenin korunması ve imar kurallarına uyumunun sağlanması temel ilkedir. Bu bağlamda, inşaat izin prosedürlerinin kısaltılması, Kamuya ait inşaatların da izinlendirilmesi ilkesinin yerleştirilmesi ve

denetimlerin etkinleştirilerek izinsiz inşaatlara cezai müeyyideler uygulanması yönündeki düzenlemeler kararlılıkla yapılacaktır.

Sektöre kalifiye eleman ve sanatkar yetiştirmek için eğitime önem verilecek ve sektörde halen hizmet verenlerin sınıflandırılıp karnelendirilmesi veya hizmetiçi eğitime tabi tutulması sağlanacaktır. Ayrıca inşaatlarda, iş güvenliği sağlanması yönünde gerekli idari ve mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

Yapılarda depreme dayanıklılığın geliştirilmesi yönünde ve kullanılan malzemelerin kalite ve standartlarının yükseltilmesi ve denetlenmesinde etkinlik artırılabilecektir. Bu bağlamda KKTC'nin depremsellik çalışmasının yapılabilmesi için inşaat yapılacak alanlarda önceden zemin analizlerinin yapılmasına olanak sağlayacak gerekli düzenlemeler yapılacaktır. İnşaat sayısının hızla arttığı ülkemizde yapılaşmaya müsait olmayan alanların önceden belirlenerek, depremsellik haritasının oluşturulması ve doğal afetlerle ilgili mevzuatın geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.

Yerel inşaat malzemesi üretimi ve kullanımını desteklenirken, bu ürünlerde standartlaşma sağlanacak ve her türlü yapı malzemesi kullanımının denetlenmesi sağlanacaktır.

4. Ticaret

Dış Ticaret rejimimizin, ülkemizde değişen ve gelişen siyasi ve ekonomik koşullar paralelinde gözden geçirilmesi ve AB mevzuatıyla uyumlaştırılması esastır. Bu bağlamda müttekabiliyet esaslarının uygulanması ve düzenlemelerin karşılıklı işleyebilir olması önemlidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti dış ticaretini olumsuz yönde etkileyen izolasyonların kaldırılmasına yönelik siyasi girişimler etkinleştirilerek sürdürülecektir. Ülkemiz ticaretine olumlu katkı sağlayacağı düşünülen Yeşil Hat Tüzüğü kapsamının genişletilmesi ve daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli girişim ve çalışmalar devam ederken, doğrudan ticaretin geliştirilmesi için de etkin girişimler sürdürülecektir.

Dış ticaret açığımızı azaltmak amacıyla ihracata yönelik mal ve hizmet üretimleri ile girişimcilerin tanıtım ve pazarlama faaliyetleri desteklenecektir. İthalatta haksız rekabet yaratılmamasına özen gösterilirken, tüketici haklarının korunmasında Avrupa Birliği normlarının uygulanması sağlanacaktır.

Üretim, ihracat ve ithalatta kalite ve standartlaşma zorunlu hale getirilecek ve işletmelerin bu sürece uyumu için gerekli düzenlemeler yapılarak desteklenmeleri sağlanacaktır.

Dış ticaret faaliyetinde bulunan girişimcilere gümrük kapılarında daha iyi hizmet verebilmesi ve dış ticaret istatistiklerinin daha sağlıklı derlenebilmesi amacıyla otomasyon ve modernizasyon çalışmaları hızlandırılacaktır.

5. Turizm

Diğer sektörleri harekete geçirmedeki katkısı dikkate alınarak turizm sektöründe kapasite kullanımının artırılması yönünde ve doğal sermayedeki aşınmayı önleyici politikalar esas alınacak ve uygulamaları yönlendirici olacak Turizm Master Planının ivedilikle hayata geçirilmesi sağlanacaktır. Master Plan yürürlüğe girene kadar, sektör ile ilgili uygulamalar, AB perspektifinde ve sektöre hizmet eden meslek birlikleriyle koordinasyon içinde gerçekleştirilecektir.

Tarihi ve doğal çevrenin korunması, çevre kirliliği, özel koruma bölgeleri, milli parklar ve orman bölgelerinin her türlü yatırım alanı dışında bırakılması gibi hayati konularda korumacı politikaların geliştirilmesi, kuruluşlararası koordinasyonun sağlanması, yasal boşlukların giderilmesi ve yasal çelişkilerin ortadan kaldırılması konularındaki çalışmalara sonuç alıcı biçimde devam edilecek, turizm yapılaşmasında ve yatırımların yönlendirilmesinde doğal dengenin korunmasına özel bir önem verilecektir. Turizm sektörünün hem kaynağı ve hem de sınırı olan çevrenin korunması ve geliştirilmesi için turizm-çevre ilişkilerinin yasal ve yönetsel bazda düzenlenmesine yönelik gerekli çalışmalar yapılacak ve uygulamanın bu çerçevede olması sağlanacaktır.

Turizm sektöründe doluluk oranlarının artırılması amacı ile, turizm sezonunun tüm yıla yayılması, hedef kitlelerin genişletilmesi ve hizmetin çeşitlendirilmesi özendirilecek ve

desteklenecektir. Potansiyel turizm bölgelerinin altyapıları tamamlanarak, Turizm Master Planı ile belirlenecek olan uygun yatırımlar desteklenecek ve ulaşım sorunlarının aşılması için gereken önlemler alınacaktır.

Yıllardan beri tamamlanamayan turizm yatırımlarının tamamlanması ve bu bölgelerde altyapı eksikliklerinin giderilmesi için çalışmalar sonuçlandırılacaktır.

Kalkınmada öncelikli yörelerde özel ilgi turizminin geliştirilmesi için çalışmalar yapılacak bu bağlamda el sanatları ve köy üretimleri desteklenerek, köylerin turizme hazır hale getirilmesi sağlanacak ve bu çalışmaların tümü desteklenecektir. Yörelerin bu maksatla altyapı eksikliklerinin giderilmesine çalışılacaktır.

AB normları çerçevesinde geliştirilecek turizm sektöründe çalışanların yaygın bir eğitimden geçirilmesi yoluyla sektörün hizmet kalitesi yükseltilirken istihdam politikamıza yeni bir açılım getirilmesine çalışılacaktır.

Geleneksel ve hedef pazarlarla, KKTC arasındaki hava ve deniz ulaşımının kolaylaştırılması, ucuzlatılması ve ulaşım kalitesinin artırılması için çalışma yapılacak ve gerekli düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

KKTC ile Türkiye ve Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerinden hava ve deniz yolu ile turist taşımacılığını hedefleyen yeni girişimler, belirlenecek normlara uyulması koşulu ile desteklenecektir.

Türkiye ile var olan turizm aktivitelerini geliştirmek ve iki ülke arasındaki mevcut işbirliği ve anlayış birlikteliğinin geliştirilmesine katkı yapmak amacıyla KTHY ve yerel seyahat acenteleri ile işbirliği içinde Türkiye’de yeni meydanlara uçuşlar düzenlenecek, tanıtma ve pazarlama faaliyetleri artırılacak ve bu faaliyetler desteklenecektir.

Turizm sektöründe tanıtma ve pazarlama konularına özel önem verilerek, belirlenen stratejiler doğrultusunda, hedef pazar ülkelerde, irtibat ve tanıtım büroları açılacak ve uluslararası turizm fuarlarına etkin bir temsiliyetle katılım sağlanacaktır.

Turizm yönetiminin özerk ve katılımcı bir yapı içinde sürdürülmesine olanak verecek bir organizasyon planı ile KKTC Turizm Örgütü'nün oluşumu yönünde gerekli çalışmalar hızlı bir biçimde tamamlanıp sonuçlandırılacaktır.

6. Ulaştırma-Haberleşme

Ulaştırma sektöründeki temel amaç; yaşam koşullarının gereksinimlerine karşılık verebilen, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallara uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik ve güvenli taşımacılığın yapılabileceği bir ulaştırma alt yapısının oluşturulmasıdır.

Dış dünya ile fiili temas ve sanal düzeyde iletişimimizi sağlayan bu sektörde verimliliğin artırılması, mevcut kapasitenin en etkin şekilde kullanılması ve hizmet kalitesi, güvenliği ve standardının yükseltilmesi temel ilkedir. Bu bağlamda kapasite artırımı yönünde yeni teknoloji yatırımları ile standartların ve güvenliğin yükseltilerek hizmet kalitesinin iyileştirilmesi yönündeki yatırımlar desteklenecektir. Trafik kazalarının en aza indirilmesine de hizmet edecek olan karayolları ağının iyileştirilmesi ve sinyalizasyonun etkinleştirilmesi çalışmaları artırılabilecektir. Yolların teknik standartları ile yol işaret ve tabelaları AB standartlarına uyumlaştırılacak ve öncelikle kavşakların aydınlatma işlemi tamamlanacaktır. Şehir içi ve şehirler arasında toplu taşımacılığı geliştirecek ve yolcu güvenliğini artıracak düzenlemeler uygulamaya konulacaktır.

Karayolu ulaşımına olan yoğun talep nedeniyle artan trafik kazalarındaki ölüm ve yaralanmaların en aza indirilebilmesi için karayolları fiziki ve geometrik standartlarının en elverişli şekilde korunması ve iyileştirilmesi, mevcut yolların rutin bakımlarının aksatılmadan yapılması ve sinyalizasyon ile denetimlerin etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

Trafik denetimlerinde, sabit ve mobil radarlar, alkol metreler, bütün karayolları sathında kurulmaya başlanan kamera sistemleri ve benzeri modern elektronik araç-gereç ve sistemler uygulanacaktır. 150 digital hız tespit kamera projesinin hedeflenen sürede kurulumunun ve işletmesinin tamamlanması sağlanacaktır.

Ercan Havaalanı bütün birimleriyle, uluslararası direkt uçuşlara hazır hale getirilecektir. Geçitkale Havaalanı da sivil havacılık faaliyetlerinin bir parçası olarak aktif halde olacaktır. Bu havaalanını aktif hale getirmek için yasal düzenlemeler yapıp uluslararası şirketlerin burada bakım onarım ve kargo faaliyetlerini yapmaları özendirilecektir. Ercan Havalimanı'nın otomasyona geçmesini sağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan yatırımlar gerçekleştirilecek ve alan güvenliğinin sağlanması için önlemler alınacaktır.

Limanlarımızın iyileştirilmesi, güvenlik ve hizmet standartlarının yükseltilmesi amacıyla, araç-gereç eksikliğinin giderilmesi çalışmalarına devam edilecek, liman kapasiteleri yükseltilecektir. Öncelikle Gazimağusa Limanının AB normlarına uygun bir liman haline getirilerek dünya standartlarında hizmet sunan bir liman olması sağlanacaktır. Deniz taşımacılığında KKTC bandıralı gemilerin toplam yük ve yolcu taşımacılığı içerisindeki payının artırılması yönünde politikalar geliştirilecektir.

Haberleşme hizmetleri, çeşitlenen ve hızla artan ihtiyaçlara kesintisiz ve güvenli bir şekilde cevap verebilecek kapasite ve kaliteye ulaştırılacaktır. Telekom altyapısı yetersiz kalmış olan şehir merkezleri ve yeni yerleşim birimlerinin telefon ihtiyaçlarını karşılamak için, gerekli altyapı yatırımları yerel ve dış kaynak olanakları değerlendirilerek sonuçlandırılacaktır. Bu yatırımların gerçekleştirilmesiyle birlikte e-devletin omurgası oluşturulacak böylece e-devlet projesinin altyapısı tamamlanmış olacaktır.

Telekomünikasyon alanında AB müktesebatına uygun yasal düzenlemeler yapılacak böylece iletişim alanındaki yeni teknolojilerin kullanımı, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması yasal zemine kavuşturulacaktır.

Kamu ve özel radyo ve televizyon kanallarının etkinleştirilmesi ve dünya çapında izlenebilirliğinin sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

7. Eğitim

Özgürlük, demokrasi, barış, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğüne inanan, düşünme algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiyi yaratıcı bir şekilde kullanabilen, bilgisayar teknolojisini kullanabilen, kendini tanımakta ve açıklamaktan korkmayan, bilgiye nasıl

ulaşılacağını bilen, tasarlayıp yaratabilen; çalışacağı alanda donanımlı, değişime açık olan, sorgulayan, düşüncesini özgürce söyleyen, çalışkan, yardımlaşmayı benimseyen ve işbirliği yapan, çevre bilinci gelişmiş, uzlaşım kültürüne sahip, Türkiye ve diğer komşu ülke bireyleriyle iyi ilişkiler kuran, Atatürkçü, barışçı, yenilikçi, çağdaş, laik düşünce ve devrimlerini benimseyen ulusal kültürel, sanatsal ve çağcıl kimliklerinin farkına varan, Kıbrıs'ı yurt olarak bilen, empati duygusu gelişmiş, her türlü kültürel farklılıklara insan değerini öne çıkararak yaklaşan, insana, insan haklarına saygılı, doğayı ve çevresini koruyan ve seven bireysel ve toplumsal haklarını korumasını bilen barışçı yurttaşlar yetiştirilecektir.

Kıbrıs Türk toplumunun bilgi çağında diğer toplumlar arasındaki yerini alması, Kıbrıs Türk toplumunun sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişmesi, eğitimde fırsat eşitliği, yaşam boyu değişime açık, öğrenci merkezli eğitim sistemi yeniden yapılandırılacak ve ortalama eğitim süreleri AB normları düzeyine ulaştırılacaktır.

Yalnızca eğitimde bir kademe değil ülke ekonomisinin gelişmesinde bir sektör olan ve dış ödemeler dengemize ciddi katkılar yapan Yükseköğretimde, kalitenin geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması esas alınacak, bu yönde yasal ve idari düzenlemeler yürürlüğe girecektir. Yüksek öğretim kurumlarına araştırma-geliştirme yapmaları ve AB kriterleri doğrultusunda kendilerini geliştirmeleri yönünde destek verilecektir.

Orta eğitimde, mesleki-teknik öğretime ağırlık verilecek ve bunu teşvik edecek uygulama ve yönlendirme etkinlikleriyle bu alandaki okullaşma oranı yükseltilecektir. Böylece ekonomik ve sosyal yaşamımızın bu alanda ihtiyaç duyduğu insan gücü öncelikle yetiştirilecektir. Öğrencilere gördükleri eğitimle ilgili olarak verilecek diploma/belge, iş bulmada öncülük taşıması için gerekli tedbirler alınacaktır.

İnsan varlığına yapılan yatırımın en değerli, toplumu çağdaşlaştırıcı ve yüceltici bir yatırım olduğunun bilinci ve inancı ile yıllık bütçelerimizde eğitime ayrılan pay, çağdaş ülkelerdeki oran düzeyine kademeli olarak yükseltilecek ve bireylerin çağdaş eğitim olanakları ile eğitilmelerine özen gösterilecektir. Okullardaki öğretmen-öğrenci motivasyonu artırılarak ölçme ve değerlendirme hizmetlerinin geliştirilmesiyle, verimlilik yükseltilecektir.

Ailelerin Eğitimdeki gücünü ve sorumluluklarını artıracak okul ve aileler arasındaki ilişkiler geliştirilecek, öğrencilere Eğitim ve Öğrenme kültürünün aileler tarafından da verilmesi

sağlanacak, yaygın eğitime gereken önem verilecektir. Bu amaçla, çağdaşlaşmak ve çağın büyük yarışından kopmamak için, eğitim reformuyla eğitimi yaygınlaştıracak bir sistem kurulacak; eğitimi sadece okullarla sınırlı tutmayacak, ülkenin her sahasında insan kalitesini, niteliklerini ve kapasitesini yükseltecek yaygın eğitim yaşama geçirilecektir. Eğitimde yaşam boyu eğitim hedef olacaktır.

Yeni okul binalarının ve öğretmen lojmanlarının yapım, bakım ve onarımı gerçekleştirilirken tüm eğitim kurumlarına çağdaş eğitimin gerektirdiği araç, gereç ve donanımın sağlanarak, okullarda daha modern ve rahat bir yapıya kavuşturulması için gerekli önlemler alınacaktır.

Gerçekleştirilecek eğitim reformu kapsamında öğretmenlerin çalışma koşulları ile sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi ve okulların her türlü donanımlarının geliştirilmesi de gözetilerek okul aile birlikleri ve öğretmen sendikalarıyla uzlaşarak, gerekli altyapıyı da hazırlamak suretiyle tam gün eğitime, öncelikle pilot okullarından başlayarak uygulanması yoluna gidilecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı, çağdaş eğitim ilkelerine uygun politikalar oluşturan, genel eğitim planlamasını yapan ve eğitimin bu çerçevede yapılmasını denetleyen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Özürlü çocukların eğitimine özel bir önem verilerek çağdaş özel eğitim programları uygulanacaktır. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler için okul öncesi, temel ve orta eğitim kurumları içinde özel eğitim verecek özellikli derslikler ve özel okullar açılacaktır. Bu derslik ve okullarda, konularında özel olarak eğitilmiş uzman ve personelin istihdamına ve bu alanda görev yapacak öğretmenlerin eğitimlerine, özürülülerin eğitime ve eğitim yolu ile kişilik ve yeteneklerini geliştirmelerine özen gösterilecektir.

Daha yaygın ve daha güçlü bir eğitime hazırlık için okul öncesi eğitimin iki yıla çıkarılması amacıyla bir program uygulamaya konacaktır. Eğitimin her kademesindeki okullarda yeni derslikler açılacak ve sınıflardaki öğrenci sayısı çağdaş düzeye çekilecektir.

İş hayatının mevcut ve beklenen ihtiyaçlarının karşılanması için iş dünyası, eğitim kurumları ve ilgili örgütlerle işbirliği yapılacaktır.

8. Kùltür

Kıbrıs Türk Kùltürü'nün yozlaşmadan benimsenip korunması ve Türkiye ile KKTC arasında eğitim, bilim ve kùltür-sanat alanında varolan işbirliğinin daha da güçlendirilmek suretiyle devamına önem verilecektir.

Telif Haklarının geliştirilmesi ve yerleştirilmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılacak ve toplumsal bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Milli kùltürümüzün araştırılması, kùltür değerlerimizin ortaya çıkarılması, öz değerlerimizle geliştirilerek yaygınlaştırılması, zenginleştirilmesi, tanıtılması, dünya kùltürü ile etkileşiminin geliştirilmesi ve çağdaş bir düzeye yükseltilmesi hedef alınmıştır. Kùltür Sanat Kurultayı sonunda ortaya çıkan sonuçlar yol gösterici olarak ele alınacak, bu Kurultay sonrası oluşturulan ilkelerin yaşama geçirilmesi için gayret sarfedilecektir.

Kùltürel varlıklarımızın korunması, bakım-onarım ve restorasyon çalışmaları hızlandırılacak ve ekonomik bir şekilde işletilmeleri sağlanacaktır

Milli Arşiv malzemelerinin uygun koşullarda ve yerlerde muhafaza edilmesi yönünde gerekli tedbirler alınacak ve 15/1990 sayılı Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi yasası ihtiyaca cevap verebilecek şekilde düzenlenecektir. Belge ulaşımında hızı sağlamak ve dünya ile bütünleşebilmek için Bilgi Edinme Yasa Tasarısı çerçevesinde “Devlet Sırrı Tüzüğü” hazırlanacak ve ayrıca e-arşiv, e-belge, e-form ve e-mail standartlarının ülkemiz koşullarında oluşturulması sağlanacaktır.

Tüm fikir ürünleri için gelecek nesillere aktarılabilmesi için Düşünce ve Sanat ürünlerini derleme yasasının eksiksiz olarak uygulanması sağlanacaktır.

Devlet Senfoni Orkestra ve Koro'su yasası çıkarılacak ve kadrosu özel bir düzenlemeyle tam teşkilatlı bir orkestra ve koroya göre belirlenecektir.

Milli Kütüphane ve Halk Kütüphanelerimizin etkin ve eksiksiz hizmet sunumunu sağlayabilmek için bu kurumların personel ihtiyacı giderilecek; ve kütüphanelerin günümüz

ihtiyaçlarına uygun donanım ve altyapıya kavuşturulmaları sağlanarak özellikle kırsal bölgelerdeki kütüphane hizmetlerine özel önem verilecektir.

KKTC Devlet Tiyatrolarının bir salona kavuşması sağlanacak ve kadrosu genişletilecektir.

Folklor alanı ile ilgili sorunları bilimsel olarak inceleyecek Kıbrıs Türk Folklor Kurumu oluşturulması yönünde çalışmalar yapılacaktır

9. Gençlik

Genliğin en önemli sorunlardan biri olan işsizliğin azaltılmasında, gençliğin meslek seçimi yönünde bilinçlendirilmesi ve temel eğitimleri sırasında beceri alanları doğrultusunda meslek eğitimine özendirilmesi ve yönlendirilmesi esas olmalıdır.

Mesleki yönlendirmenin yalnızca örgün eğitim kurumları aracılığıyla değil, yaygın kursların düzenlenmesiyle meslek edindirme ve girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi sağlanacak ve bu amaçla mevcut meslek liselerinin kurulu kapasitelerinden yararlanılacaktır. Gençlere yönelik meslek ve beceri kazandırma kursları ile pratik lisan ğretimi alanında özel programlar uygulanacak ve uygun olan hedeflere ynlenmelerinde onlara her türlü danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulacaktır. Gençlerin iyi Şekilde gelişmelerini sağlamak üzere okul içi ve okul dışı fikir, kültür, sanat, spor, izcilik ve boş zamanları değerlendirme faaliyetleri teşvik edilecektir.

Kıbrıs Türk gençliğinin kendi öz kültür yapısını koruyacak kültür, sanat ve spor alanında yurtiçinde ve yurtdışında çağdaşları ile temaslarının ve iletişimlerinin artırılması yönünde olanaklar yaratılacaktır. Engelli gençlerin de sosyal, kültürel ve sportif yaşam içinde hak ettikleri yeri alabilmelerine yönelik olarak her türlü tedbir alınacak ve bu bağlamda engelli gençlerin üretime yönlendirilebilmeleri ve rehabilitasyonları konusunda gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Suça itilen ocuk ve gençlerimizin topluma tekrar kazandırılabilmesi ve ocuk-genç yaşta işlenen suların önüne geçilebilmesi için gereken sosyal ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programlanırken suç işlemeyi önleyici eğitim etkinlikleri de düzenlenecek ve özellikle madde

bağımlılığının yaygınlaşmasını önlemek ve halen kullananları tedavi etmek yönünde gerekli tüm düzenlemeler yapılacaktır.

Avrupa Birliğinde değişik kültür, ulus ve inançlardan gelen gençlerin birbirlerini tanımları ve kaynaşmaları için uygulanan programların ülkemizde de gerçekleşmesi olanakları yaratılacak; ülkemizdeki gençlik kampları sayısı ve etkinlikleri bakımından geliştirilecektir.

Ülkemizde mevcut genç potansiyelin bir kısmının aktif olarak uğraş verdiği halk dansları dalında birlikteliği ve bütünselliği sağlamak için Halk Dansları Federasyonu'nun kurulup hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

10. Spor

Spor konusunda temel ilke ve politikalar kitle sporu teşvik edilmesi, elit sporun kendi amaçları doğrultusunda desteklenmesi ve sporun geliştirilmesi amacıyla kaliteli sporcu, teknik adam, idareci ve yönetici yetiştirilmesine özen gösterilerek, sportif tesislerin uluslararası standartlara yükseltilmesi yanında ilk, orta eğitim ve üniversitelerdeki spor faaliyetlerinin çeşitlendirilerek yaygınlaştırılması ve Spor Federasyonlarının, uluslararası standartlara uygun bir yapıya kavuşturulmasıdır.

Milli Olimpiyat Komitesi ve Spor Federasyonları ile işbirliği içerisinde, Kıbrıs Türk Sporcusunun önüne konan ve sporun ruhuna yakışmayan izolasyonların kaldırılması yönündeki çalışmalar yoğunlaştırılarak sürdürülecek ve gerek ikili gerekse çoklu sportif etkinliklerin, öncelikle KKTC'ne izolasyon uygulamayan ülkelerle artırılması sağlanacaktır.

Özel sektörün spor tesisi yapması ve spora katılmalarının teşvik edilmesi için teşvik edici düzenlemeler yapılacaktır.

Engellilerin zihinsel ve fiziksel kapasiteleri oranında spor yapabilmeleri için ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlanarak cesaretlendirilmeleri desteklenecektir.

Spor turizminin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi için bu yöndeki girişim ve çabalar yoğunlaştırılacak ve bu yönde Turizmden sorumlu Bakanlık ve turizm işletmeleriyle koordinasyon sağlanarak işbirliği geliştirilecektir.

11. Sağlık

Sağlık hizmetlerinin, kamu ve özel sektörde olmak üzere, çağdaş yaşamın gereklerine uygun olarak geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve AB standartlarına uyumlaştırılması, hizmet kalitesinin denetim altına alınması ve hasta haklarına özel önem gösterilmesi temel ilkedir.

Kamu sağlık hizmetlerinde organizasyon ve yönetim etkinleştirilecek, hizmetlerin finansmanı daha ekonomik yöntemlerle sağlanacak, sağlık işgücünün eğitim programları çerçevesinde geliştirilmesi ve sağlıkta otomasyon ve enformasyon sisteminin yerleştirilmesiyle teşhis, tedavi, optimal ilaç kullanımı ve tüketimi yöntemleri geliştirilecektir.

Özel sağlık kurumlarının geliştirilmesi ve teknolojik altyapı yatırımlarının artırılması yönündeki teşvik politikaları etkinleştirilerek sürdürülecek; kamu ve özel sektör kurumları arasında işbirliği geliştirilirken iki kesimin birbirinin teknolojik yatırımlarından yararlanabilmesi yönünde yasal ve idari düzenlemeler geliştirilecektir.

Sağlık Sigortası oluşturulması yönündeki teknik çalışmalar, sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi amacıyla tamamlanacak ve Sosyal Güvenlik Reform çalışmalarıyla birlikte değerlendirilip sonuçlandırılacaktır.

12. Çalışma ve Sosyal Güvenlik

Ülkemizde, sosyal barışı güçlendirmek ve korumak amacıyla çalışma yaşamının ve istihdam olanaklarının uluslararası normlara ulaştırılması, özel ve kamu kesimi arasındaki ücret ve sosyal güvenlik farklılaşmasının daraltılması, çalışanların yarattıkları katma değer paralelinde refah düzeylerinin yükseltilmesi, iş güvenlikleri ile sosyal güvenliklerinin sağlanması temel ilkedir.

Çalışma yaşamında meslek eğitime, endüstriyel eğitim ve verimlilik konularında hizmet üretilmesine ve iş veya işçi bulmakta zorlanan kesimlere ihtiyaçlar doğrultusunda beceri kazandırma kursları düzenlenmesine özel önem verilecektir. Çalışma Dairesi amacına uygun olarak yeniden yapılandırılarak fonksiyonlarını etkinlikle yerine getirebileceği bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Kayıt dışı ve kaçak işgücünün kayıt altına alınması yönünde başlatılan çalışmalar sürdürülerek devletin çeşitli fonları ile sosyal güvenlik fonlarının gelir kayıpları en alt düzeye indirilecek ve işgücü kayıt sistemi eksiksiz tamamlanacaktır. Böylece bir yandan devlet gelirlerindeki kayıplar asgari düzeye inerken öte yandan yasalara uyan ve uymayan işverenler arasındaki haksız rekabet koşullarının izlenmesi sağlanarak, ortada kaldırılması yönünde etkinlik artırılabilecektir.

KKTC’nde yürürlükte bulunan çalışma yasalarının AB direktifleri ve normlarına uyumlaştırılması ve yeni yasalar hazırlanması ile ilgili çalışmalar yoğunlaştırılarak devam edecek ve bir program dahilinde bunların uygulamaya girmesi sağlanacaktır. Ayrıca çalışma yaşamına ilişkin, KKTC Cumhuriyet Meclisi’nce onaylanan ILO konvansiyonları ve tavsiye kararları ele alınacak, bunların özel ve kamu sektör işyerlerinde uygulanır hale getirilmesi için idari ve pratik düzenlemeler gerçekleştirilecek ve uygulanmaları yönünde denetimler etkinleştirilecektir.

Öncelikle işçi sağlığı ve iş güvenliği denetimlerinin en üst düzeye çıkarılması sağlanacaktır.

Asgari ücretin saptanmasında uygulanacak kriterlerin değişen koşullara göre belirlenmesi yönünde gerekli düzenlemeler yapılarak, çalışanların ve ailesinin insanca yaşayabileceği bir düzeyde tutulmasına özen gösterilecektir.

Özürliülerin özel olarak rehabilite edilmesi, korunması, eğitilmesi ve istihdam edilebilmesi için gerekli önlemler alınacak ve özürliüler özel olarak korunacaktır. Bu amaçla AB normları gözetilecek bu insanlarımızın da çağdaş yaşam kalitesine kavuşturulması için çalışmaları başlatılacak ve özürliülerle ilgili hizmetlerin koordine edilmesi, yaygınlaştırılması ve etkinleştirilmesi için aile içinde ve/veya kurulacak merkezlerde bakım, eğitim ve rehabilitasyon çalışmaları yoğunlaştırılacaktır.

Çalışma yaşamımızda gereksinim duyulan çağdaş dönüşümlere cevap verecek olan demokratik sendikalar mevzuatı, sendikacılığın etkinleştirilmesi tüm paydaşların katkılarıyla geliştirilecektir.

Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Referandum Yasası'nın kapsamı genişletilirken sosyal tarafların önerileri de dikkate alınarak, uygulamada eksikliği hissedilen mevzuat değişiklikleri süratle tamamlanacaktır.

Sosyal Güvenlik Reformu ile, mevcut sosyal güvenlik uygulamaları, ilgili bütün tarafların görüşleri alınmak suretiyle toplumsal uzlaşmayı da sağlayarak 2007 yılı içinde gerçekleştirilecektir. Oluşturulacak yeni sistemin öncelikle (Tek Sosyal Güvenlik) ilk defa sosyal güvenliğe tabi olanları ve kademeli olarak mevcut bir sosyal güvenlik kurumuna tabii olanları kapsamı sağlanacaktır.

Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sistemini bütünleyen etkin bir yapıya kavuşturulacaktır. Temel ilke olarak emeklilik hakkına sahip olacak kadar yatırım yapamayanların sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler birimine aktarılması ve böylelikle herkesin merkezi bir sistem içinde sosyal güvence altına alınması sağlanacaktır.

Sosyal hizmetler alanında yaşlı, korunmaya ve desteklenmeye muhtaç insanlarla ilgili daha organize bir şekilde ve yine AB standartlarında hizmet verilmesinin, bu hizmetlerin genişletilmesinin ve bu alanda hizmet veren kamu-özel bütün kurumların ve işletmelerin denetlenmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Yaşlılar ve bakıma muhtaç insanlar için çağdaş standartlarda hizmet verebilecek özel bakımevleri konusunda yapılacak yatırımların destelenip teşvik edilmesi sağlanacaktır.

13. Çevre

Çevrenin ve doğal kaynakların korunmasında global ve bütünlüklü bir strateji anlayışıyla, çevre politikalarının diğer sektörel politikalarla uyumlaştırılarak entegre edilmesi böylece çevrenin ekonomik gelişmenin kaynağı ve sınırı olduğu anlayışıyla çevreye zarar vermeyen, doğal kaynakları tüketmeyen ve ekolojik dengenin korunmasına özen gösteren bir kalkınma modelinin, diğer bir deyişle “Sürdürülebilir Kalkınma” ilkesinin benimsenmesi esastır. Bu

bağlamda her sektöre ilişkin karar ve uygulamalarda çevre kriteri mutlaka dikkate alınmalı ve potansiyel çevre sorunları yaratılmadan önlenmelidir. Bu ilkeye özel sektör yanında kamu yatırımlarının da uyması esastır.

Çevre ile ilgili ülke mevzuatı ve uygulamalarının AB normlarına uyumlaştırılması, çevre yönetimi ve denetiminin güçlendirilmesi yanında çevre korumanın da etkinleştirilmesi temel hedeftir. Bu bağlamda, çevre bilinç ve duyarlılığının geliştirilmesi yönünde tedbirler alınmalı ve çevre politikalarının geliştirilmesinde, kararların alınmasında, özel koruma bölgelerinin saptanmasında sivil toplum kuruluşları ile geniş halk kesimlerinin katılımı mutlaka sağlanmalıdır.

Çevre koruma ve çevre kirliliğini önleme çalışmaları çerçevesinde, hava kirliliği ve gaz emisyonları ölçümlerinin düzenli biçimde yapılmasına, yenilenebilir enerji teknolojilerinin yaygınlaştırılmasına, katı atık ve atık su yönetiminin geliştirilmesine ve su kalitesinin iyileştirilmesine özel önem verilecektir. Çevre kirliliğinin önlenmesi temel ilke olmakla beraber, engellenmesi mümkün olmayan kirlilik yaratıcı faaliyetler için, “kirleten öder” prensibinden hareketle birtakım mali araçların (emisyon vergisi vb.) yasalar çerçevesinde yürürlüğe konması sağlanacaktır.

Yurt içinde ortaya çıkan atık ve artıkların en aza indirgenmesi, geri kazanılması ve yeniden değerlendirilmesi yönündeki çalışmalar desteklenecek ve bu konudaki yatırımlar teşviklendirilecektir.

“Kanalizasyon Geliştirme Projesi” uygulamaya koyan yerel yönetimlerin çalışmaları hızlandırılacak ve bu çalışmalar tüm yoğun yerleşim birimlerine yaygınlaştırılacak ve bu yatırımların gerçekleştirilmesinde yerel ve yabancı kaynaklar koordineli bir biçimde kullanılacaktır.

Ülkemizin dünya çölleşme haritasında, çölleşme tehlikesinin en yüksek olduğu bölgede yer aldığı bilinciyle, ağaçlandırma ve erozyonla mücadele çalışmaları yoğunlaştırılacaktır.

Tarımsal üretimde çevreye daha az zarar veren pestisitler ve gübrelerin kullanılması özendirilecek ve çevreye uyumlu olmayanların yasaklanması sağlanarak; pestisitlerin ülkeye

girişindeki ve kullanımlarının tarlada/ pazardaki ürün satışları aşamasındaki denetimleri sıklaştırılarak etkinleştirilecektir.

Ülke doğasını, flora ve faunasını tanıttıcı, koruyucu bilgileri içeren Çevre derslerinin okullarda okutulması yaygınlaştırılacaktır. Bu konuda gönüllü kuruluşların faaliyetleri de desteklenecektir.

14. Fiziki Planlama

Orta vadede Ülkesel Fizik Plan'ın tamamlanıp yürürlüğe girmesi temel hedeftir. Bu hedefe ulaşmak için bölgesel planların bir program dahilinde gerçekleştirilmesi çalışmalarına hız kazandırılacaktır. Bu yönde ülkesel ve dış kaynaklardan yararlanmak ve Planlama çalışmalarında halkın katılımını sağlamak esastır.

Çarpık yapılaşmanın önlenmesi, tarımsal arazilerin ve orman alanlarının korunması, doğal, tarihi ve ekolojik çevrenin korunması amacıyla, hızlı gelişim içerisinde olan yerleşim alanları için imar planları öncelikle ele alınarak süratle tamamlanması sağlanacaktır.

İmar Mevzuatına işlerlik kazandıracak ve izinsiz yapılaşma, hem kamu kesimi ve hem de özel sektör yatırımlarında, caydırıcı tedbirlerle mutlaka önlenecektir.

Fiziki gelişmeyi yönlendiren, denetleyen yerel ve merkezi kurumların güçlendirilerek etkinleştirilmesi sağlanacak, bu kurumların eşgüdüm içinde çalışabilmesi yönünde var olan yetki uyumsuzlukları ortadan kaldırılacaktır.

15. İskan

Eşdeğer işlemleri başta olmak üzere, İTEM Yasası çerçevesinde haksahibi olanların devam eden işlemlerinin sonuçlandırılması yönünde gerekli tedbirler alınacak ve Yasanın günümüz koşullarına uyumlaştırılması sağlanacaktır. KKTC'deki tüm taşınmaz kaynakların mülkiyet durumu itibariyle, kayıtlarının düzenlenmesi ve bilgisayar ortamına geçirilmesi için başlatılan çalışmalar tamamlanacaktır.

Şehit ve hadise kurbanı çocuklarına verilen arsaların altyapı çalışmaları, mali olanaklar paralelinde programlanarak tamamlanacaktır. Bu haksahiplerine, konut yapabilmeleri amacıyla uzun vadeli ve düşük faizli konut kredisi olanakları yaratılacaktır.

Sosyal Konut Yasası, günün koşulları, ihtiyaçlar ve talep dikkate alınarak gözden geçirilecek ve gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Sosyal Konut Fonunun mali durumu değerlendirilecek ve gereği halinde desteklenmesi için yasada öngörülen kaynakların harekete geçirilmesi sağlanacaktır.

Kırsal bölgelerde insanımıza sosyal konut yapımı amacıyla arsa verilmesi ve proje yardım imkanlarının sağlanması, konut kredisi temininde başlatılmış olan uygulamalar etkinleştirilecektir.

16. Kooperatifçilik

Tarım, üretim, pazarlama ve kalkınma alanlarında geçmiş yıllardaki etkinliği ve katkısı giderek azalan kooperatifçiliğin ve kooperatiflerin değişen ve gelişen koşullara göre yeniden yapılandırılmak suretiyle gelişmesi ve mevcut sorunlarının aşılması için gerekli idari ve yasal düzenlemelerin yapılması esastır. Bu bağlamda, sosyoekonomik yaşamda daha etkin bir konuma getirilmeleri için kamu adına denetimleri etkinleştirilecek ve bölge birlikleri şeklinde örgütlenmeleri özendirilecektir. Ekonomik yararlılığı ortadan kalkmış olan durgun kooperatiflerin tasfiye işlemleri hızlandırılacaktır. Kooperatif işletmeciliğinin geliştirilmesi ve verimliliklerinin artırılması yönünde, eğitim imkan ve olanakları artırılabilecektir.

17. İdari Örgütlenme

Kamu yönetiminin etkin ve verimli bir yapıya kavuşturulması amacıyla hazırlanmış bulunan Kamu Reformu projesinin uygulamaya konması ve orta vadede tamamen uygulanması temel hedeftir. Bu bağlamda, vatandaş odaklı hizmet anlayışının geliştirilmesi ve yerleştirilmesi; kamu yönetiminde şeffaflık, katılımcılık ve hesap verebilirlik prensiplerinin uygulamaya konmasıyla yönetişimin iyileştirilmesi; hiyerarşik yapılanmada etkinliğin sağlanması, işgücü

mobilitésinin artırılması; işe alma ve terfi mekanizmalarında liyakatin esas alınması; performans denetimi ve açık sicil uygulamasına geçilmesi; AB muktesabatına uyumun gerektirdiği yapılanma ve kurumsallaşmanın oluşturulması ve çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

“E-devlet” hedefi paralelinde kamu işlemlerinde otomasyon kullanımı yaygınlaştırılacak ve böylelikle kamu hizmetinde sürat ve verimlilik artırılacak, bürokrasi azaltılacak, kurumlararası iletişim ve bilgi akışı kolaylaşacaktır. Ayrıca, erişim hakları tanımlanmış yetkili kişi ve kuruluşlarca ulaşılabilir, bütün vatandaşları kapsayan, her bireyin kendi bilgilerine erişebildiği işlevsel ve sağlıklı bir veri tabanının ve bunu sağlayan alt yapının oluşturulması sağlanacaktır.

Bilgi çağının gereklerine uygun olarak ve ülke ihtiyaçlarının karşılanmasında etkinlik sağlamak üzere kamu yönetiminde hizmetiçi eğitime büyük önem verilerek kamu görevlilerinin kadro görevlerini daha etkin bir şekilde yürütmesi sağlanacaktır.

Bakanlıklar ve/veya Daireler arası görev dağılımları yeniden ele alınarak, görev ve yetki çatışmaları önlenecek şekilde Dairelerin Teşkilat Yasaları ve norm kadroları düzenlenerek kamu görevlilerinin başarıları ödüllendirilecek, suçlara da caydırıcı cezalar uygulanacaktır.

Üst-ast ilişkileri titizlikle korunarak kamu görevlisine verilen görevle beraber gerekli yetkiler de verilecektir. Hiyerarşik kademelendirmeye uygun olarak kamu görevlilerine yetki ve sorumluluklar devredilerek, bürokrasi sürekli işleyen bir mekanizmaya kavuşturulacaktır.

Kamunun yolsuzluk, usulsüzlük, suiistimal ve ihmallerden arındırılması için iç ve dış mali denetim mekanizmaları oluşturulup etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

Kamu Hizmeti Komisyonu'nun yapısı ve işleyişi etkinleştirilecektir.

18. Yerel Yönetimler

Demokratik, çağdaş, özerk Yerel Yönetim anlayışı esasıyla merkezi yönetim ile belediyeler arasında var olan işbirliği ve dayanışma geliştirilerek sürdürülecektir.

Tüm nüfusun Yerel Yönetim hizmetlerinden yararlandırılabilmesi yönünde, yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması yönünde çalışma başlatılacak ve gerekli yasal ve idari düzenlemeler bir program çerçevesinde tamamlanacaktır.

Belediye hizmetlerinin en üst düzeyde ve etkin bir biçimde halka ulaşmasını sağlamak için Belediyeler Yasası etkin bir şekilde uygulanacak ve belediye çalışanlarının statülerini yasal zemine kavuşturmak için Belediyeler Kamu Görevlileri Yasa Tasarısı yasalaştırılarak ve bu alandaki eksiklik giderilecektir.

19. Beşeri Kaynaklar

İnsan kaynakları, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme hedeflerine uyumlu bir şekilde geliştirilecektir. Ekonomik faaliyetlerde gerek fiziki üretim yapan ve gerekse hizmet üreten sektörlerin daha kabiliyetli, daha bilgili, daha nitelikli daha sağlıklı ve çok iyi yetişmiş insana ihtiyaç duyduğu gözönünde tutularak gerekli önlemler alınacaktır. Bu çerçevede çocukların gelişimine özel önem verilecek, onların çağdaş imkanlardan okul öncesi ve okul döneminde en iyi şekilde yararlanmaları sağlanacak, beden ve fikren sağlıklı bireyler olarak yetiştirilebilmeleri için olanaklar yaratılacaktır.

Bilgi çağının gerisinde kalmayacak insan yetiştirilmesi ve bunun için de eğitim, sağlık ve yüksek teknoloji alanlarına özel bir önem verilecek; ve insana yatırım her zaman öncelikli hedefler arasında yer alacaktır.

Ulusal bütünlüğün korunmasında, sağlıklı ve güçlü bir toplumsal yapının oluşturulmasında ve dayanışmanın güçlendirilmesinde önemli bir unsur olan aile kurumunun, ekonomik gelişmeye paralel olarak sosyal yapıdaki değişme ve gelişmelere uyum sağlaması için önlemler alınacaktır. Aile Yasası uygulamaları izlenecek ve bu yasaya bağımlı veraset yasası ve diğer ilgili yasalar uyumlaştırılacaktır.

Ana-çocuk sağlığı ve yeni Aile Yasası'nın öngördüğü aile danışma merkezlerinin açılması sağlanıp, doğum öncesi ve sonrası izinler, kadın ve çocuklar lehine yeniden düzenlenerek

etkinleştirilecek ve Avrupa Birliği normlarına ulaşılabilmesi yönünde çalışmalar başlatılacaktır.

Ülkemizde kadının ekonomik, sosyal, politik ve iş yaşamındaki etkinliğini artırmasını, erkeklerle eşit koşullarda tüm faaliyetlere ve etkinliklere özgürce katılmasını sağlayacak önlemler alınacak ve kadının gelişiminin önündeki her türlü, siyasal, sosyal, ekonomik ve yasal engel kaldırılacaktır. KKTC Meclisi tarafından kabul edilen “BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi”ne bağlı olarak çalışmalar başlatılacak ve gerekirse her türlü olumlu ayrımcılığı uygulama yönünde yasal değişiklikler yapılacaktır.

Kadın alışmaları Dairesi, özellikle kadın örgütlerin Meclise sundukları öneriler doğrultusunda yeniden yapılandırılıp hizmete girmesi sağlanacaktır.